

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**AK PARTİ'NİN DIŞ POLİTİKA İDEOLOJİSİ: YENİ
MUHAFAZAKÂRLIK**

AYÇA YIKILMAZ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. DAVUT ATEŞ

Konya-2016



T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü



Bilimsel Etik Sayfası

Adı Soyadı **Ayça YIKILMAZ**

Numarası **134229001005**

Ana Bilim / Bilim Dalı

Uluslararası İlişkiler A.B.D. / Uluslararası İlişkiler B.D.

Programı

Tezli Yüksek Lisans

Doktora

Öğrencinin

Tezin Adı **AK Parti'nin Dış Politika İdeolojisi: Yeni Muhafazakârlık**

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)



T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü



Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayca Yucelmez
	Numarası	134229001005
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Uluslararası İktisat A.Ş.D. / Uluslararası İktisat
	Programı	Tezli Yüksek Lisans <input checked="" type="checkbox"/> Doktora <input type="checkbox"/>
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Davut Ateş
Tezin Adı	Ak Parti'nin Dış Politika İdeolojisi: Yeni Muhafazakarlık	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan başlıklı bu çalışma 10.../03.../2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler
Doç. Dr. Davut Ateş	
Doç. Dr. Metin Aksoy	
Yrd. Doç. Dr. Yusuf SAYIN	Üye
Yrd. Doç. Dr. Taylan Özgür KAYA	Üye

İmza
D. Ateş
M. Aksoy
Y. Sayın
Ö. Kaya

ÖNSÖZ

İdeolojiler, belirli kalıplar içinde şekillenmiş ortaklaşa yaşam biçimlerinin teorilerini ortaya koymaktadır. Her dönemde dünyanın çekim merkezlerini oluşturan, belirli bir yaşam tarzına yön veren bir ideolojik akım olmuştur. İdeolojilerin rasyonel bir akılla ortaya çıkan inanış mı, yoksa körü körüne inanılan fanatizm mi olduğu hala tartışılan konular arasındadır. Bu çalışmada, 21. yy'de daha çok dillendirilen yeni muhafazakârlığın Türkiye'deki durumu, AK Parti üzerinden okunmaktadır. Çalışmada 2002'den bu yana, iç ve dış politikada atılan adımların yeni muhafazakârlığın neresinde olduğu incelenmektedir. Öncelikle ilk okumalar, AK Parti'nin kuruluş dönemi, kendilerini seleflerinden ve muhalefetten ayıran özellikleri üzerine olmuştur. “Sosyal bilimlerde tek doğru olmaz” retoriğinden hareketle; gün geçtikçe daha da derinleşen bir araştırma serüveni, zaman zaman yerini farklı yorumlamalarla karmaşaya bırakmıştır. “Yeni muhafazakârlık” kimilerine göre eskisinden farksız, kimilerine göre çığır aşan bir akımdı. Gerek konunun hassasiyeti, gerek sürekli değişen uluslararası politika gündemi sebepleri ile uzun bir yazım döneminde, bu naçizane araştırma-inceleme doküman ortaya çıkmıştır. Çalışmamda yardımcı olan danışmanım Doç. Dr. Davut Ateş'e ve Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyelerine teşekkürü bir borç bilirim.

Ayça YIKILMAZ

Konya-2016



T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü



Öğrencinin	Adı Soyadı	AYGA YIKILMAZ	
	Numarası	134279001005	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Uluslararası İlişkiler ABD / Uluslararası İlişkiler ABD	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans <input checked="" type="checkbox"/>	Doktora <input type="checkbox"/>
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Davut Ateş	
Tezin Adı	AK Parti'nin Dış politikası ideolojisi Yeni Muhafazakârlık		

ÖZET

İdeolojilerin, insanlar, örgütler ve hükümetlerin üzerinde etkili olması, 21. yy'a özel bir durum değildir. İdeoloji bir inanış biçimi olmakla birlikte bazen de bir yaşayış tarzıdır. Küreselliği artık durdurulamayacak seviyeye gelen dünyada her hangi bir ülkedeki seçim sonuçları, hangi grubun partisinin iktidara geleceği diğer ülkelerce izlenir. Çünkü dış politikada atılacak adımların hangi tavır içinde olacağını bu ideolojik ilkeler belirler. Bu sebeple de devletlerin birbirlerinin ideolojilerine duyarlı kalmaması kaçınılmazdır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, AK Parti iktidarının dış politikada "yeni muhafazakârlık" ideolojisi ile hareket etmesini izah etmektir. Yeni muhafazakârlığı tanımlamak; klasik muhafazakarlıktan farklarını ortaya koymak demektir. Çalışmada uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde, Türkiye'nin diğer devletlerle ve uluslararası örgütlerle olan ilişkisinde, "yeni muhafazakârlık" ideolojisinin ne şekilde etki ettiği tartışılmaktadır.

Çalışmanın amacı AK Parti'nin 13 yıllık dış politikasının, kendisini seleflerinden ayıran özelliklerinin altını çizerek, Türk Dış Politikasına yeni bir pencereden bakmaya çalışmaktır. Bu bağlamda komşu ülkelerle ilişkilerin seyrine ve dış politikada konumumuzu etkileyen iç politik reformlara yer verilmiştir. Çalışmada tarihsel bağlamda ve komşularla sıfır sorun fikri üzerinden, özellikle bölgesel anlamda Türkiye'nin konumunun nerede olduğu ele alınmıştır. Bu çerçevede Ahmet Davutoğlu'nun Türk dış politikasına dair söylemlerine atıf yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: AK Parti, Türk Dış Politikası, Yeni Muhafazakârlık, Komşularla Sıfır Sorun



T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü



Öğrencinin	Adı Soyadı	AYÇA ULUKUMAT		
	Numarası	134229001005		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Uluslararası İlişkiler A.B.D / Uluslararası İlişkiler B.D		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans <input checked="" type="checkbox"/>	Doktora <input type="checkbox"/>	
	Tez Danışmanı	Doc. Dr. Davut Ateş		
Tezin İngilizce Adı		Ideology of Ak Party's Foreign Policy: Neo-conservatism		

SUMMARY

It is not a special situation for 21st century that ideologies are influential on people, organisations and governments. Ideology is a way of believing and sometimes it is a way of living. In the world that globalisation of which is reached an unstoppable level; the election results, the group of which party will come to power are observed by other countries. For these ideological principles define in which attitude will the steps taken on foreign policy be. For this reason, it is inevitable for the governments to not be insensible towards ideologies of other countries. Accordingly, the aim of this study is to elucidate JDP (Justice and Development Party) Ruling's acting in accordance with "Neo Conservatism" on Foreign Policy. To define neo-con is to expose the differences of conservatism. Within the disciple of International Relations, it is discussed that in which ways the "Neo Conservatism" ideology is affected Turkey's relations with other governments and international organisations.

The method is try to look from a different perspective to Turkish Foreign Policy by underlining the differences between JDP's 13 years of foreign policy and its predecessors. In this context, the progress with neighbouring countries and the reforms in domestic policy which affect progress in foreign policy are included. It is discussed through historical context and zero problems with neighbours idea that where is Turkey's position especially in regional sense. Yalçın Akdoğan and Ahmet Davutoğlu's statements that have shaped JDP's foreign policy are mentioned.

Keywords: JDP(Justice and Development Party), Turkish Foreign Policy, Neo Conservatism, Zero Problems with the Neighbours

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası.....	i
Tez Kabul Formu	ii
Önsöz	iii
Özet.....	iv
Summary	v
İçindekiler.....	vi
Kısaltmalar Sayfası	viii
Giriş	1
BİRİNCİ BÖLÜM - Kavramsal Çerçeve	5
1.1. Muhafazakârlık	5
1.2. Yeni Muhafazakârlık.....	7
1.2.1. Amerikan Yeni Muhafazakârlığı	9
1.2.2. Türkiye’de Yeni Muhafazakârlık.....	13
1.3. AK Parti Ve Liderlik.....	16
1.3.1.Recep Tayyip Erdoğan Ve Karizmatik Siyasi Kişiliği	19
İKİNCİ BÖLÜM - Muhafazakâr Demokrasi ve Yeni Muhafazakârlık Ekseninde AK Parti’nin İç Politika Seyri.....	22
2.1. Demokratikleşme	24
2.2. İnsan Hakları Ve Özgürlükler	27
2.2.1.Anayasal Düzenlemeler	27
2.3. Ekonomik Kalkınma.....	31
2.4. İç Politikaya İlişkin Yeni AK Parti Söylemleri	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM – Dış Politikada AK Parti ve Yeni Muhafazakârlık.....	39
3.1. Avrupa Birliği İle İlişkiler	39
3.2. Komşularla Sıfır Sorun.....	43
3.2.1. Kıbrıs	45
3.2.2. Ermenistan	47
3.2.3. Kuzey Irak.....	49
3.2.4. Suriye.....	52
3.3. Tarihsel Mirasa Sahip Çıkma.....	55
3.4. Komşularla Sıfır Sorundan Değerli Yalnızlığa	57
3.5. Dış Politikada Yeni Muhafazakârlık Dönüşümü.....	61
Sonuç ve Değerlendirme	64
Kaynakça.....	69
Özgeçmiş.....	78

KISALTMALAR

AEI	: American Enterprise Institute (Amerikan Girişim Enstitüsü)
AFP	: (Fransız Haber Ajansı)
AGİT	: Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı
AIPAC	: The American Israel Public Affairs Committee (Amerikan İsrail Halkla İlişkiler Komitesi)
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AP	: Adalet Partisi
ATAUM	: Avrupa Toplulukları Araştırma Ve Uygulama Merkezi
BDP	: Barış Ve Demokrasi Partisi
DP	: Demokrat Parti
FDD	: The Foundation For The Defense Of Democracies (Demokrasi Savunma Vakfı)
I	: İktisatta “Yatırım”
İŞİD	: Irak şam İslam Devleti
JDP	: Justice And Development Party (Adalet Ve Kalkınma Partisi)
KCK	: Kürdistan Topluluklar Birliği
KESK	: Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu
KUDEB	: Koruma Uygulama Ve Denetim Büroları
MMO	: Makine Müdendisleri Odası
PNAC	: Project For New American Century (Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi)

- S** : İktisatta ‘‘Tasarruf’’
- SDE** : Stratejik Düşünce Enstitüsü
- SGI** : Sustainable Governance Indicators (Sürdürülebilir Yönetişim Göstergeleri)
- TİKA** : Türk İşbirliği Ve Koordinasyon Ajansı
- TMK** : Terörle Mücadele Kanunu
- PYD** : Partiya Yekîtiya Demokrat (Demokratik Birlik Partisi)



GİRİŞ

Recep Tayyip Erdoğan ve arkadaşları tarafından 2001’de kurulan ve 2002 seçimlerinde 365 milletvekili çıkararak iktidara gelen AK Parti, Türk siyasi partilerinden en başarılısı kabul edilmektedir (Elbasani ve Saatçioğlu, 2014: 465). Sahip olduğu muhafazakâr duruşu ile yine “muhafazakâr” olan seleflerinden daha farklı politikalar izlemiştir. Hem iç politikada hem de dış politikada radikal denilebilen değişikliklere gidilmiştir. Yalçın Akdoğan, parti kurulduğu sırada, partinin ideolojisini anlattığı “AK Parti ve Muhafazakâr Demokrasi” adlı kitabını yazmıştır (Akdoğan, 2004). Bu kitapta, milli görüş geleneğinden gelmelerine rağmen, klasik muhafazakâr düşünce tarzını benimsemediklerini, dışarıya dönük, aşamalı olarak değişim ve dönüşümden yana, otoriter ve totaliter rejimlere karşı olduklarını belirtmiştir. Kendilerini tanımlamak için, “muhafazakâr demokrat” kavramını kullanmıştır. Dünya üzerinde keskin hatlarla birbirinden ayrılan ideolojilere karşı, “muhafazakâr demokrat”lığın, bu ideolojiler arasında etkileşimi ve ilişkinin varlığını reddetmeyen, kutuplaşmaya karşı bir uzlaşma alanı olduğu söylenmektedir.

Recep Tayyip Erdoğan (2004) “Uluslararası Muhafazakârlık Ve Demokrasi Sempozyumu”nda yaptığı konuşmasında “yeni muhafazakârlığın” ne olduğu, neleri ifade ettiğinin üzerinde durmuştur. Öncelikle bir partinin kendi siyasi kimliğini deklare edebilmesinin önemine değinmiştir. Muhafazakârlığı mevcut ilişkilerin korunması olan statükoculuktan ayrı tutarak, sahip olunan değerlerin ve elde edinilen kazanımların korunması olarak tanımlamıştır. “Muhafazakâr Demokrasi” anlayışının, geleneğin altını çizmekle birlikte modern ilerlemeyi kabul etmeyen bir gelenekçilik gütmediğini, gelenek ve moderniteyi bir sentezle yoğurmak gerektiğini, yerelliği reddederek evrenselliği savunmanın yanlış olduğunun vurgulamıştır. Özetle, muhafazakâr demokrasiyi, “geleneği dışlamayan bir modernlik, yerelliği kabul eden bir evrensellik, manayı reddetmeyen bir rasyonellik ve köktenci olmayan bir değişim” olarak tanımlamaktadır (2004: 12-17).

Medya, akademi ve siyaset dünyasında, muhafazakâr demokratlık yerine, 2011 sonrasına kadar pek dillendirilmeyen, “yeni muhafazakârlık” ifadesi kullanılmaya başlanmıştır. AK Parti neden “yeni” muhafazakâr olarak

tanımlanmaktadır? Bunun sebeplerinden birisi, siyasal korunmacılığı ifade eden muhafazakârlığa yeni bir bakış açısı getirmesidir. Statükocu ve korunmacı bir dış politika yerine liberal, serbest piyasa ekonomisini destekleyen; dış politika kararlarının alınmasında sınır kabul edilen kırmızı çizgilerin genişletilmesi açısından yenidir denilebilir. Komşularla ilişkilerin iyileştirilmesi adına üzerinde durulmayan konuları gündeme getirmiştir. Kimilerine göre modern muhafazakârlık olarak tanımlansa da bu karakter değişikliği “yeni muhafazakârlık” olarak okunabilir. Korunmacı, statükocu dolayısıyla hantal ilerleyen bir politika varken AK Parti’nin bu durumu değiştirdiği iddia edilmektedir.

İkinci olarak, dünyada yeni muhafazakâr olarak bilinen siyasal anlayışlarla benzerlikler göstermektedir. Temel hedeflerinin demokrasi, özgürlük ve ülke sevgisi olması bakımından; liberal tabanlı ekonomi politikalar; tarihsel sürekliliğe inanması ve hatta iç ve dış güvenlik politikaları bakımından benzerlikler göstermektedir. Seçmen kitlesinin sadece muhafazakâr ve sağdan oluşmaması, kısıtlı da olsa farklı kesimlerden oy alabilme potansiyeli de dünyadaki yeni muhafazakâr kesimle benzerlik gösterir. Tehditten ziyade risk unsurunun gözetilmesi, öncelikle ülke güvenliği ve çıkarı gibi argümanlar savunulması dünyadaki yeni muhafazakârların savunduklarından farksız değildir. Bu sebeplerle kendini “muhafazakâr demokrat” olarak tanımlasa da AK Parti’nin ideolojisini “yeni muhafazakârlık” olarak okunabilir.

Tezde AK Parti’nin ideolojisinin iç ve dış politikaya nasıl yansıdığı irdelenmiştir. Terminolojik anlamda bir kavram kargaşası olmaması adına tek başına “muhafazakârlık” terimi (“klasik muhafazakârlık” diye de bilinen) “yeni muhafazakârlık”tan her zaman ayrı tutulmuştur. 2007-2008’e tekabül eden yıllarda dillendirilmeye başlanan “yeni muhafazakârlık”, “muhafazakâr demokrat”lığı da ifade ederken kullanılmıştır. Dışişleri Eski Bakanı, 2014 itibari ile Başbakan olan Ahmet Davutoğlu’nun Stratejik Derinlik kitabında geçen ve Türk dış politikasına kazandırmış olduğu terimlerin, yeni muhafazakârlığın Türkiye halinin karakteristiğini oluşturduğuna inanıldığından, birçok başlık altında bu terimlere yer verilmiştir.

Birinci bölümde muhafazakârlık ve yeni muhafazakârlık tanımlamaları yapılacaktır. Amerika’da doğmuş olan yeni muhafazakârlığın, klasik muhafazakârlıktan farkları irdelenecektir. Amerikan neo-con (neo-conservativism – yeni muhafazakârlık) görüşüne değinilmesinin sebebi, her ne kadar Kanada ve İngiltere’de daha önce ortaya çıkmasına karşın, küresel anlamda Amerikan dış politikasında kendini gösteren bu ideolojiye karşı farkındalığın ABD kaynaklı olmasıdır. Özal döneminde Türkiye’de görülen yeni muhafazakârlık ideolojisinin AK Parti zamanında ne seviyeye ulaştığı çalışmada ele alınacaktır. Yine seksenlerde giriş yapılan serbest piyasa ekonomisinin ve neo-liberalizmin piyasaya kazandırılması, bununla beraber gelişen dış ticaret hacmi, içerde ekonominin aldığı olumlu seyir, Anadolu kaplanlarının uyanışı ve ihracat kapasitesine yer verilecektir.

İkinci bölümde AK Parti’nin kurulduğu dönemden 2015 yılına kadarki iç politikada tutumları irdelenecek; demokrasi, insan hakları konularındaki söylemlere yer verilecektir. Türkiye’yi, iç ve dış politikasında bağımlı adım atmaya mecbur iten Avrupa Birliği üyelik süreci, terör, ekonomik sebepler gibi argümanlar olduğundan; iç politikadaki duruşa atıfta bulunmak kaçınılmaz olacaktır. İç politikadaki adımlar dış politikanın seyrini belirler retoriği, bu çerçevede göz önünde bulundurulmuştur.

Üçüncü bölümde yine aynı zaman dilimi içerisinde dış politikada atılımlara yer verilmiştir. Üçüncü ve son bölüm çalışmanın ana temasını içerdiğinden daha geniş tutulacaktır. Diplomatik ilişkiler ve ne seyirde oldukları komşu ülkeler üzerinden okunmuştur. Çalışma, AK Parti hükümeti ve politikalarını içerdiğinden dolayı, bu ülkelerle ilişkilerin geçmişine atıf yapılmayacak; sadece AK Parti’nin yeni muhafazakâr ideolojisinin, yürütülen diplomasiye olan etkisi ortaya konmaya çalışılacaktır.

Çalışmada, açıklama ve mukayese yöntemi kullanılarak; Uluslararası İlişkiler bağlamında AK Parti’nin dış politika düşüncesi açıklanmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda “yeni muhafazakârlık” ideolojisinin AK Parti döneminde dış politikada atılan adımları ne şekilde etkilediği incelenecektir. Kuruluş sürecinde “muhafazakâr demokrat” kimliğini benimseyen AK Parti, günümüze kadarki süreçte, bir takım söylem farklılıkları sergilenmiştir. Yorumlayıcı ve karşılaştırmalı yöntemle bu

söylem farklılıkları ele alınarak; “yeni muhafazakârlığın” Türkiye’de 2010 (2010 Anayasa referandumunun dönüm noktası olduğu ifade edilebilir) sonrasında daha çok dile getirildiği göz önünde tutularak; AK Parti’nin, Amerikan “neo-con”luğuna benzer özellikler gösteren “yeni muhafazakâr” bir kimliğe dönüştüğü ifade edilmeye çalışılacaktır. Bu doğrultuda, Yalçın Akdoğan’ın AK Parti ve Muhafazakâr Demokrasi kitabı temel alınarak, Recep Tayyip Erdoğan, Ahmet Davutoğlu ve diğer partililerin söylemlerine, partinin programlarına ve politikalarına yer verilecektir.

Bu çalışmanın amacı 13 yıldır iktidarda olan AK Parti’nin ideolojik arka planını analiz etmektir. Bu analizin sonucunda, parti programlarında ve vaatlerde bir değişim göze çarpmaktadır. İç ve dış politikada demokrasi, komşularla sıfır sorun, tarihsel mirasa sahip çıkma ve AB ile ilişkiler bazında görülen tavır değişikliği eleştirilerine, “yeni muhafazakârlık” ideolojisi üzerinden cevap verilmeye çalışılacaktır. Literatür taraması sonrası “yeni muhafazakârlığın” karakteristik yönleri tespit edilerek, AK Parti’nin son yıllardaki tutumunun yeni muhafazakâr ideoloji çerçevesinde şekillendiği ispatlanmaya çalışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Muhafazakârlık

Heywood'a göre, muhafazakârlar herhangi bir "izm"e veya ideolojiye karşı olarak inançlarını "bir zihin durum" veya bir "hayat görüşü" olarak ifade etmeyi tercih ederler. Vincent'a göre ise muhafazakârlığın anlaşılması en güç argümanlarından birisi; onun, terimin sıradan anlamıyla bir ideoloji olmadığıdır. Buradaki paradoks, muhafazakârlığın teoriyi reddeden bir teori olmasıdır (Özipek, 2011: 164). Bu bağlamda, muhafazakârlık, genel kabul görmüş bir siyasal duruş, düşünce biçimi ya da ideoloji olduğu konusunda hala karara varılamamış; ancak buna karşın tek başına bambaşka bir ideoloji olarak ele alınması gereken bir kavramdır (Erler, 2007: 126; Erdoğan, 2015: 4).

En genel ve anlaşılır tabirle muhafazakârlık, statükonun korunmasını savunan, eğer bir değişim olacaksa da bunun salt doğal süreçlerle biçimlenmesi gerekliliğini vurgulayan, dışarıya bağlı toptan değişikliklere karşı (Erler, 2007: 127) bir düşünce tarzı ya da bir siyasal tavidir. Tarihsel sistematik içerisinde sabit bir başlangıç noktası vermek mümkün olmamakla beraber, toplumsal ve siyasal süreçte dair ilk muhafazakâr söylemlerin sanayi devrimi ve aydınlanma dönemine (Özipek, 2011: 146) -aslında sonrasına- denk geldiği görülür. Muhafazakârlık, aydınlanmanın, özellikle toplumsal alanda ki olumsuz veçhelerinin bir sonucu olarak değerlendirilir (Vural, 2003:157). Özipek (2011) muhafazakârlığı şu şekilde açıklar:

Aydınlanma'ya ve onun akıl anlayışına, bu aklın ürünü olan siyasi projelere ve bu siyasi projeler doğrultusunda toplumun dönüştürülmesine ilişkin öneri ve uygulamalara muhalif olarak ortaya çıkan; rasyonalist siyaseti sınırlamayı ve toplumu bu tür devrimci dönüşüm projelerinden korumayı amaçlayan yazar, düşünür ve siyasetçilerin eleştirilerinin biçimlendirdiği bir siyasi felsefeyi, bir düşünce geleneğinin ve zaman içinde onlardan türetilen bir siyasi ideolojiyi ifade etmektedir (s.18).

Edmund Burke, Fransız Devriminin olumsuz sonuçlarının olabileceğini kastederek, kurumların sürekliliğine, denenmiş politikalara ve önceden gelen yerleşik tarzlara vurgu yapmış ve modernitenin kendince tehdit edici yanlarının altını çizmiştir (Erdoğan, 2015: 5). Ayrıca muhafazakârlık, ekonomik bağlamda daha az koruyucu olabilmektedir. Örneğin, kapitalizme karşı değil, ancak onun toplumsal değerlere olan etkisine karşıdır (Erlar, 2007: 128).

Öncesinde, “insan aklının sınırlılığını” (Erlar, 2007: 127) barındıran muhafazakârlık, değişimin insan aklında oluşturacağı belirsizliklerden kurtulmasında temel referans olarak görülen “gelenek”ten beslenen ve daha normatif değerleri savunanlar, ekonomik alanda muhafazakâr davrananlar ve en nihayetinde dini muhafazakârlıktan bahsedenler tarafından farklı şekillerde yorumlanmıştır. Bir yandan dayanışmacı ve cemaatçi olarak görülürken diğer yanda daha çok bireysel özgürlüğe atıfta bulunmuş muhafazakârlık anlayışları mevcuttur (Özipek, 2011: 22). Bu sebeple Kıta Avrupa’sında farklı, İngiltere, ABD ve Türkiye gibi örneklerde farklı şekillerde vuku bulmuştur. Kıta Avrupa’sı muhafazakârlığının sert bir karakteri olmuş ve değişimin her haline karşı durmuştur. Joseph de Maistre bu sert girişimin öncüsü olarak kabul edilmiştir. Buna karşın Anglo Amerikan muhafazakârlığı ise daha yumuşak bir görünümüne sahiptir. Değişim ve reformlara karşı daha esnektir (Karaman, 2014).

İkinci dünya savaşı sonrası ortaya çıkan daha anti-devletçi, liberal ve paternalist yeni sağ yükselmiştir. İlk olarak 70’lerde ABD ve İngiltere’de görülmüştür. Daha sonra Kıta Avrupa’sı, Yeni Zelanda ve Avustralya’da ortaya çıkmaya başlamıştır. Yeni Sağ’dan önceki Kıta Avrupası muhafazakârlığı daha çok tutucu, değişime kapalı, şehirleşme ve sanayileşmeye kapalı özelliklere sahipti. Muhafazakârlığın 20.yy hali olan yeni sağ, ekonomik anlamda liberteryanizm ve otoriteryanizm karışımı olarak görülmektedir. Yani Andrew Gamble’in da ifadesiyle “serbest ekonomi, güçlü devlet” anlayışı hâkimdir (Karaman, 2014).

Türkiye’de muhafazakârlık algısı hem bir siyaset felsefesini hem de yaşam tarzını ifade etmek için kullanılmaktadır. “Değişimden yana olmak” , “eşitliği özgürlükten daha yukarı seviyeye koymak”, “mülkiyet hakkını en aza indirmek” gibi

vasıflarından dolayı Türkiye’de muhafazakârlık Batı muhafazakârlığından farklılıklar göstermiştir (Yılmaz, 2006: 5-6). İlk olarak Osmanlı Dönemindeki muhafazakâr oluşumlar ortaya çıkmış ve Jön Türkler ve modernleşme hareketlerinin devrimci yanına karşı durmuşlardır. Cumhuriyet döneminde ise muhafazakâr tepkiler cumhuriyete; cumhuriyetin getirdiği, yerleşik geleneksel düzeni yerinden oynatan yenilikçi ve devrimci hareketlere karşı olmuştur. Örneğin alfabenin değiştirilmesi, tekke ve zaviyelerin kaldırılması, kılık, kıyafet değişikliği gibi reformlara yönelik tepkiler oluşmuştur (Erler, 2007: 129). Cumhuriyet döneminde siyasal yapılanmadan itibaren Türk siyasetindeki muhafazakâr partiler; Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Demokrat Parti (DP), Adalet Partisi (AP), Anavatan Partisi (ANAP) ve en son olarak Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)’dir. Özellikle 1950’lerden sonra DP ile ivme kazanmıştır. Bu partilerin haricinde Milli görüşü ve Milliyetçiliği savunan partiler içinde de muhafazakâr damar vardır.

1.2. Yeni Muhafazakârlık

“Post” ön eki ile “neo” ön eki, zıt yönlerde işaret eden öncüllerle, aynı şeyi anlatır. Kültürel ya da siyasal bir gelişmeyi “neo” ile başlayan bir sıfatla niteleyenler, böylelikle onun gerçekten yeni olma niteliğinin özgünlüğünü reddederler (Dubiel, 1988: 7). Yeni muhafazakârlık kavramı da -eski ya da klasik- muhafazakârlık ile aynı damardan beslenen, ancak küresel siyasal ve ekonomik süreçler içerisinde evrim geçirmiş, diğer bir tabirle seviye atlamış halidir. Tamamen bambaşka bir düşünüş biçimi değildir.

Yeni muhafazakârlık, ilk olarak 1930’ların ortalarından 1940’ların başlarına kadar geçen sürede Amerika’da, içinde Irving Kristol, Martin Lipset, Daniel Bell, Irving Howe gibi çoğunluğu Yahudi aydınlar olan öğrenci grubuna dayandırılır (Fukuyama, 2006: 26). Troçkist sol görüşlü bu grup daha sonra, Stalin siyasetinden sonra soldan uzaklaşmış ve sağa yakınlaşmaya başlamışlardı (Fukuyama, 2006: 27-28). 1990’lara gelindiğinde sağ ideolojisi olarak ortaya çıkan “yeni muhafazakârlık”

yeni sağın bir kolu olarak değerlendirilmiştir. Sonraları sol kanattan kimseleri, liberalleri ve demokratları da içine alarak bir büyüme göstermiştir.¹

Yeni muhafazakârlığın kurucularından sayılan bir diğer önemli isim de Leo Strauss'tur. Strauss'un yeni muhafazakârlığı teolojik ereve içerisinde incelenir. Din ve siyaset felsefesi arasında bir bağ olduğunu vurgular. Strauss için siyaset felsefesinin iki önemli ayağı vardır. Bunlar Atina ve Kudüs'tür. Atina yani Yunan felsefesinin iki önemli ayağı vardır. Bunlar Atina ve Kudüs'tür. Atina yani Yunan felsefesi insan için iyi yaşamı ifade etmektedir. Kudüs ise iyi yaşam tahayyl kuran insanların sistemi eleştirmesinin önüne geçen ve insanları bir arada tutacak olan "yasa"yı temsil etmektedir. Kendisi de Yahudi olan Strauss, din sayesinde bir arada durabilen Yahudileri, yasa-siyaset arasındaki bağa örnek olarak göstermektedir. Bu erevede Strauss'un yeni muhafazakârlık ideolojisinde, siyaset felsefesi teolojiden bağımsız değildir. Buna ek olarak, liberalizmi desteklese de sınırsız özgürlük yerine demokrasiyi korumak adına disiplinli ve otoriter bir özgürlüğü öngörür. Strauss yeni muhafazakârlığı çok kültürlülüğe karşı çekinceli bakmaktadır ve daha homojen bir tasavvuru çizmektedir. Yeni muhafazakâr ideolojinin siyaset yapmasında etkili olan "teki" algısının kökeni, Strauss'un bu tasavvuruna bağlıdır (Yücel: 8).

Dubiel'e göre, Dubiel'in kendi döneminde (1990'lar) eski muhafazakârlık, yeni sağ ve yeni muhafazakârlık olarak ayırımıştır (Dubiel, 1988: 15). zgn değerlerin korunması bağlamında ortak paydaya sahip olmuşlardır. Ancak dışa açılmanın zamanın şartlarına göre zorunlu olduğu kabul edilirse, muhafazakârlık daha izolasyonist politikalar seçerken; yeni muhafazakârlık dışa açılmanın gerekliliğini vurgulamıştır. İnsan aklının sınırlılığı ilkesi bağlamında takındıkları tutum, aydınlanma ve modernite karşıtlığı ile benzer özellikler gösterseler de yeni muhafazakârlık bir önceki dönemin değerlerine dönüşü desteklemenin yanında modernite konusunda da olumlu bakış açısına sahip olmuştur (Erler, 2007: 128). Dubiel (1988) yeni muhafazakârlığı üç temel öğe üzerinden açıklamıştır:

¹ Disraeli'nin muhafazakârlık üzerine söyledikleri çok önemlidir. Bugün yeni muhafazakârlık olarak adlandırdığımız düşünce tarzının kökenini modern muhafazakârlık söylemlerine götürebiliriz. Disraeli modern muhafazakârlığı, klasik muhafazakârlıktan ayrı tutmuştur. Disraeli'nin modern muhafazakârlık tanımı, bugün yeni muhafazakârlık için öne sürdüğümüz, "geçmişi olduğu gibi korumak yerine çağa uyarlamak" tezine çok yakındır. Daha detaylı bilgi için bkz: (Kızıltş, 2014: 7-16).

- 1- Demokrasinin hukuk devlet ile kendini sınırlayışı, kitlelerin iddia edilen “tiranlık eğilimlerine” ve “irrasyonel dürtülerine” duyulan adeta aristokratik bir güvensizlik ve siyasi elitlerin sarsılmaz karakterine derin bir güven üzerine kuruludur, 2- Schumpeter ve Mosca’nın iddia ettiğinin aksine elitler egemenliği değil, piyasa sistemine uydurulmuş temsil benimsenir, 3-Eğer halkı tüketici, devleti ya da yöneticiyi de üretici olarak adlandıırırsak; siyasi-ahlaki demokrasi talepleri, hükümetlerin yasama çıktısı tüketici talebinin girdisini yansıttığı takdirde yerine gelmiş sayılabilir (s.63-65).

Akkaş’a göre, küreselleşme neticesinde ortaya çıkan, sınırları yok eden ticaret eğilimi, bireylerin globalleşmesine sebep olmuştur. Bu ticaret eğilimi bireyleri özgür kılmış, onlara tercih hakkı vermiştir. Böylelikle bireyler merkezi otoriteden kurtulmuşlar ve kişisel ve yerel değerlerini geliştirerek globalleşmeye katkı sağlamışlardır. Liberal düşüncenin kişileri özgür ve global kılması ve muhafazakar düşüncenin gelenek ve yerelliği koruması “yeni muhafazakarlık” ideolojisini oluşturmuştur. Yeni muhafazakârlıkla birlikte özel mülkiyet, seçme özgürlüğü, esneklik, özgüven, ataerkil aile ve devlet bürokrasisine güvensizlik ortaya çıkmıştır (Akkaş, 2004: 50-51).

1.2.1. Amerikan Yeni Muhafazakârlığı

Amerika’da yeni muhafazakârlık 1030’larda ortaya çıkmış, 80’lerde, Reagan döneminde kendine yer bulmuştur (Sidal, 2011). 11 Eylül olayından sonra Amerikan’ın gösterdiği, daha kontrollü, daha kuralcı ve daha müdahaleci tutum tam anlamıyla yeni muhafazakârlık olarak adlandırılmıştır. Yeni muhafazakâr düşünce tarzının pratikteki hali bu dönemde, (neo-conservativism) yani George W. Bush’un 11 Eylül sonrası sertleşen dış politikasında görülmektedir (Halper ve Clarke, 2004: 4).

ABD’de kısmen demokratların, genellikle cumhuriyetçilerin desteklediği bir düşünce tarzıdır. *American Enterprise Institute (AEI)*, *Project for New American Century (PNAC)* ve *The Foundation for the Defense of Democracies (FDD)* yeni muhafazakârların en önemli düşünce kuruluşları ve örgütlenme merkezleridir. Resmi

yayın organları *Commentary*, *The Weekly Standard* ve *New Republic*'tir (Dursunoğlu, 2006).

Amerikan siyasetinin önemli isimleri ve aydınları, II. Dünya Savaşı'ndan sonra küresel ekonominin içine düştüğü buhrandan kurtulmak için ortaya atılan, refah devleti savunan Keynesyen² ekonomi politikaları, zamanla ortaya çıkan stagflasyon³ gibi etkenlere karşı aşırı duyarlı olmuş ve ekonomideki sıkıntıları uzun vadede çözememiştir. Bundan sonra da Amerikan siyasetinin önde gelen yeni muhafazakarları refah devletine ve devletçi ekonomi politikalarına karşı durmuşlardır (Sidal, 2011).

Yeni muhafazakârlar, Amerikan liberalleri gibi Keynesyen ekonomi politikalarının toplumu tembelleğe sürüklediğini, bu yüzden de devletin küçültülmesi gerektiğini düşünmüşlerdir. Bununla birlikte, artan sendikal hareketlere ve örgütlenmeye, toplumsal hareketlere karşı durulması gerektiği; toplumun hem dini hem de siyasi otoritesizlikten kurtarılması gerektiğine dair söylemlerde bulunmuşlardır (Dubiel, 1988: 59).

Keynesyen politikaların devleti, piyasa dengelerini ve dolaylı olarak toplumsal yapıyı olumsuz etkilediğini düşünen yeni muhafazakârlara göre ekonomi devletten uzaklaştırılarak özel girişime tekrar bırakılmalı, serbest piyasa ekonomisinin önü açılmalı ve hukuksal ve siyasal engeller kaldırılmalıdır. Bu bağlamda yeni muhafazakârlık, dünya siyasetinin ve ekonomisinin hâkimiyetini elinde tutan Amerikan sermayesinin gereksinimlerini karşılayan bir oluşum olarak görülmektedir (Yanardağ, 2011).

Amerikan yeni muhafazakârlığının, Amerikan değerlerini ve demokrasisini dünya yayma eğilimi, Strauss'un yeni muhafazakârlık algısına dayanmaktadır. Strauss'a göre dünyada iyi ve kötü yönetimler vardır ve Amerika en az kötü olanıdır. Diktatörlükle yönetilen rejimlere karşı Amerika gibi demokrasi ile yönetilen bir rejim korunmalıdır ve gerekirse bu doğrultuda güç kullanılmalıdır (Yücel, t.y.: 9).

² John Keynes'e ait bir ekonomi terimidir. Devletin ekonomiye müdahale edebilmesini, ekonomide her talebin kendi arzını yarattığını ve ekonomide dengenin, devletin kamu hizmetlerini artırıp, vergileri azaltarak ayarladığını savunur.

³ Ekonomide aynı anda hem işsizliğin hem de enflasyonun görülmesidir.

Yeni muhafazakârlık, hem küresel hâkimiyet siyaseti izleyen Amerikan sermayesinin aktüel ihtiyaçlarının bir ürünü hem de bu ihtiyaçların doğurduğu çağırığa verilen radikal bir yanıt olarak görülmelidir. Toplumda var olan daha fazla özgürlük, devlet otoritesini zorlayan demokratik talepler denetim altına alınmalı, hatta toplumsal yapının temeli sayılan ailenin düzeni yeniden sağlanmalıdır. Öncelikle aile içinde daha sonra toplumun genelinde hiyerarşi sağlanmalıdır (Sidal, 2011). Bahsedilen özgürlük, adalet ve hak arama mücadeleleri, yeni muhafazakârlara göre SSCB'nin birer parçasıdır. Soğuk savaş döneminin en güçlü rakibi olan SSCB'nin ideolojik kalıntıları olarak gördükleri bu hareketlerin önünde durmuşlardır. Yeni muhafazakârlar için “öteki” kavramı komünizmdir. Amerika'ya göre soğuk savaş bitiren Berlin Duvarının yıkılmasından sonra, zafer ABD'nin olmuştur. Tek ve süper güç olarak ortaya çıkmıştır. Ancak her ne kadar soğuk savaş bitimiyle, ABD için komünizm tehlikesi ortadan kalkmış olsa da, ABD için tüm sorunlar ortadan kalkmış değildir. Artık bu süper güç tektir ve karşısındaki rakibi tek bir devlet değildir. Hatta devlet bile değildir. Kişisel saldırılar, küçük ya da büyük çaptaki örgüt oluşumları ABD'nin yeni rakipleridir. Amerikan Yeni muhafazakârları, “tehdit” olarak algılanan hedeflere saldırı ya da savunma yapmak yerine, “risk” unsuru üzerinden düşman belirlemişlerdir (Sidal, 2011).

Böylesi ABD için daha karmaşık ve belirsizdir. Çünkü belli bir düşman yok, varlık ve güvenliğe dair “tehdit” yok. Ancak “risk” olan ve zarar verme ihtimali olan herkes hedefte olabilir. Tehdit olduğu zaman en az bir muhatap ve rahatsız olunan konu bellidir. Risk unsuru daha genel, sorun çıkmadan önlem alma gibidir. Özellikle küresel terör örgütleri ve onların üyeleri risk oluşturan hedeflerdir. 2001 İkiz Kule saldırısından sonra ise küresel terör “Müslümanlık” bağlamında ele alınmıştır. Yeni muhafazakârlığa göre, bu saldırı Amerika'ya değil, Amerika'nın özgürlük, adalet, demokrasi değerlerine yapılmıştır (Sidal, 2011). Bu yüzden ABD'de topyekûn olarak buna karşı koymalıdır. 11 Eylül sonrası yapılan Afganistan ve Irak işgalleri tamamen Yeni muhafazakâr düşünce tarzının birer sonuçlarıdır.

Fukuyama'nın tezine göre, yeni muhafazakârlar açısından, soğuk savaş sonrası artık Amerika karşısında SSCB gibi tek bir yön kalmamıştır (Fukuyama, 2006: 20). Buna karşılık daha karmaşık muhatapları oluşmuştur. Amerika'nın elinde

artık soğuk savaş süresince hazırladığı güçlü ordu ve savunma sanayisi kalmıştır. Bu gücü soğuk savaş sonrasında da karmaşık düşman cephesine ispatlamak için kullanmak gerekecekti. Bundan dolayı yeni muhafazakârlara göre “Yeniden Amerikan Yüzyılı” gibi bir proje ile soğuk savaş sonrasında da üstünlüğü sağlanması gerektiğini; bir kere daha meydan okumalara maruz kalmaması için öncesinde harekete geçmesi ve müdahale etmek gerekmektedir.

Yeni muhafazakârlar, ekonomi, kültür ve siyaset anlamında Amerika’nın önder olacağı bir sistem oluşturmak için harekete geçmişlerdir. Amerika’nın önde olacağı ve yöneteceği “küresel ekonomi”, Amerikan kültürünü yayan ve destekleyen bir “evrensel kültür” ve Amerikan ordusu ve Amerikan siyasal ideoloji önderliğinde hareket eden “küresel bir siyaset” sistemini hayata geçirmeye başlamışlardır. Bu hareketi de Ortadoğu’dan başlayarak pratiğe dökmüşlerdir. Yeni muhafazakârlara göre ABD için önde gelen Amerikan ulusunun çıkarlarıdır. ABD’nin öncelikli hedefi küresel terörizmi bitirmek ve bunu yaparken de yeni muhafazakârların savunduğu bu evrensel değerlerini dünyaya yaymaktır. Dünyanın Bush Doktrini olarak da bildiği, esasında küresel terörle mücadele ilkeleri bu yolla ortaya çıkmıştır (Dursunoğlu, 2006). Bu ilkeler, tek taraflılık, önleyici müdahale, uluslararası kurumları ve hukuku bypass etme, demokrasi ve serbest piyasa sistemini ihraç etmek yani değerler ihracıdır (Sidal, 2011).

Amerikan dış politikasının yeni muhafazakâr ideolojisinin ne olduğunu kısaca özetlersek; yeni muhafazakârlık uluslararası kurumlara ve kendi çıkarına her zaman hizmet etmediğini düşündüğü için uluslararası hukuk sistemine karşı bir güvensizlik beslenmektedir. Yine çıkarlarının dikkate alınmayacağı düşüncesi ile uluslararası politika zemininde, uzlaşma kültürüne uzak, birliktelik oluşumlarına karşı tek yanlı kararlar alan; diplomasi yapmaktan kaçınan bunun yerine müdahale, işgal gibi tavırlar sergileyen bir karaktere sahiptir. Realist de denilebilen, SSCB ile yapılan soğuk savaş döneminden kalma bir tavırla, sürekli tehdit ve risklerle donatıldığı düşüncesi ile hareket eden bir aktör konumundadır. Amerikan değerlerini tüm dünyaya yaymayı hedefleyen Wilsoncu bir idealizmle yoğrulmuş, tahripkâr, yıkıcı yaratımcı, devrimci, müdahaleci, aktif, saldırgan, duyarlı ancak kendi çıkarı

haricinde hareket eden sistemlerin değerlerine karşı vurdumduymaz bir karaktere sahiptir (Sidal, 2011).

Ancak Fukuyama'ya göre, yeni muhafazakârlığın bu tanımlamaları Geroge W. Bush döneminden sonra oluşmuştur. Strauss, Kristol gibi isimlerle ortaya çıkan yeni muhafazakârlık ideolojisi, Bush döneminde (2001 sonrası) yalnızca Bush doktrinlerini temsil eden bir ideolojiye dönüşmüştür. Yeni muhafazakârlık 2001 donrası başka bir seyre girmiştir (Fukuyama, 2006: 20). 2001 sonrasında Amerikan dış politikasında görülen “önleyici savaş”, “iyiliksever hegemonya” kavramları, Amerikan yeni muhafazakâr ideolojisinin temel doktrinleri haline dönüşmüştür.

1.2.2. Türkiye’de Yeni Muhafazakârlık

Küreselleşme ile birlikte dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen olaylar en ücra yerdeki topluluğa bile etki edebiliyorsa, ABD gibi bir ülkenin dış politikasına yansıttığı ideolojileri mutlak suretle diğer ülkeleri, uluslararası örgütleri hatta bireyleri etkileyebilmektedir. ABD’nin, güvenlik, çıkar, risk ve ekonomik argümanları sebebiyle Türkiye’nin komşuları ile sık sık karşı karşıya gelmiştir. Amerika’nın “neo-con” da denilen yeni muhafazakâr dönemlerinde, Türkiye bu siyasi tavırla doğrudan olmamakla beraber; komşuları münasebetiyle dolaylı yollardan etkileşim halinde olmuştur. Bilhassa 2001’den sonra ilgi ve alakasının neredeyse tümüyle Ortadoğu’ya kaydıran ABD, Türkiye ile karşı karşıya gelmektedir. Amerikan yeni muhafazakârlığının –ABD çıkarlarını korumak amacıyla sonra- temel doktrinlerinden biri olan “kayıtsız şartsız İsrail’in desteklenmesi” , Amerikan yeni muhafazakârlığının -ve diğer ülkelere etkilerinin- eninde sonunda Türkiye’nin dikkatini çekmesini sağlamıştır. Özellikle AK Parti döneminde Filistin’in kaderinin konuşulduğu sırada, Amerikan yeni muhafazakârlığı çerçevesinde İsrail çıkarlarını koruması Türkiye’yi etkilemiştir. Yine yeni muhafazakâr düşüncenin pratiğinin zirve yaptığı 2000’li yıllarda Bush’un ortaya attığı “Şer Ekseni Ülkeleri” Türkiye’nin doğu ve güney doğu komşularını kapsamıştır. O ülkelere karşı ABD’nin gerçekleştireceği “Önleyici Savaş (preemptive strike)” stratejileri Türkiye’yi doğrudan etkilemiştir (Dursunoğlu, 2006).

Irak işgali sırasında Türkiye’den istenen tezkere meclisten geçmemiş ve buna rağmen ABD müdahaleyi gerçekleştirmiştir. Akabinde gerçekleşen “çuval krizi”⁴ ile Türkiye, ABD ile olan ilişkilerini yeniden gözden geçirmeye başladı. ABD’nin statükoyu bozması Türkiye’nin statükoya olan inancını yitirmesine sebep olmuştur. AK Parti’nin iktidara gelmesini izleyen zamanda Türkiye, bölgede Amerikan hegemonyasının, yani “Yeniden Amerikan Yüzyılı” projesinin Ortadoğu’daki varlığını ve bununla birlikte enerji kaynaklarına ve gelişen pazar olanaklarına sahip, Arap dünyasını akılda tutmak gerektiğinin farkına varmıştır. Amerikan hegemonyasını kabul ederek aslında ABD-İsrail eksenli bir dış politikanın, Müslüman Arap ülkelerle karşı karşıya gelebileceği, Türk toplumundan tepki alacağı ihtimali görülmüştür. Dışarıdan gelen bu etkenleri iyi okuyan AK Parti kadrosu, çoğunlukla dindar ancak gayrimüslimlerden de oluşan tabana sahip, liberal demokrasi ile paralel düşünen, serbest piyasa ekonomisinin gerekliliğini savunan, insan hakları ve özgürlüklere önem atfeden, reformist bir parti kurmuşlardır (Sidal, 2011). Özellikle uluslararası alanda çıkar odaklı, reformist, liberal demokrat, serbest piyasa ekonomisini savunan, dışa açılmacı, tehditten ziyade risk unsurunu dikkate alan bir anlayışla dış politikada temkinli davranış gibi yeni muhafazakâr ideolojinin temel argümanları AK Parti döneminin politikalarında görülmüştür. ABD eksenli yeni muhafazakârlığa karşı Türkiye eksenli yeni muhafazakârlık gelişmiştir.

Yeni muhafazakârlık kavramı, AK Parti döneminde anlam kazanmış olsa da ilk olarak 80’lerde ortaya çıkmıştır. Özal döneminde görülen neo-liberalizm bağlamındaki yeni muhafazakârlık Özal’dan sonra gündeme gelmemiş -bu tamamen iktidardaki partinin ideolojisi ile alakalı bir durumdur- daha sonra AK Parti iktidarlığı döneminde tekrar konuşulmaya başlanmıştır. Serbest piyasa ekonomisi ve Anadolu Kaplanlarını canlandırma girişimi, dış politikada açılma ve ülkenin çıkarının her daim korunma arzusu bu düşünce tarzının pratikteki hali olmuştur. AK Parti’nin kuruluş aşamasında Yalçın Akdoğan’ın yazdığı “AK Parti ve Muhafazakâr Demokrasi” kitabı, Türkiye’deki muhafazakâr demokratiği tanımlamıştır. 1990’dan

⁴ Türkiye-ABD ilişkilerini yaralayan bir olaydır. 2003 yılında Kuzey Irak Süleymaniye’de bulunan 11 Türk askerinin, Amerikan hava indirme tugayına bağlı askerlerce baskın yapılarak göz altına alınması ve sorgulamaya tabi tutulmaları hadisesidir. Türk askerlerinin başlarına çuval geçirilmesi, gurur kırıcı ve küçük düşürücü olarak yorumlanmış, Türkiye tarafından tepkiyle karşılanmıştır.

sonra küresel anlamda, milliyetçilik, sol, liberalizm, muhafazakârlık, demokrasi vb. kavramlar bazen devletlerce bazen örgütlerce yeniden tanımlanmaya başlanmıştır. Ancak 2000'lere gelindiğinde, AK Parti kendi ideolojik tanımlamasını kimseye bırakmadan kendisi yapmıştır. Bu bağlamda Akdoğan'ın entelektüel ve siyaset felsefesine uygun bu faaliyeti partinin teorik çerçevesinin oluşumunda etkin rol oynamıştır.

Muhafazakâr Demokratlık; Yalçın Akdoğan'ın tanımlamalarından yola çıkarak klasik muhafazakârlıktan ayrı tutulabilir. Hatta akademisyenler, siyaset bilimciler ve bürokratlar tarafından 2007-2008 sonrası daha çok dillendirilen (Ateş, 2014; Erler, 2007; Yanardağ, 2013; Bayraktaroğlu, 2013) yeni muhafazakârlık ideolojisinin “ta kendisi” olarak nitelendirmek de yanlış olmayacaktır. Çünkü Akdoğan kitabında muhafazakâr demokratlık tanımlarından bahsederken, otoriter, totaliter yönetime karşı duruş, tedrici ve aşamalı değişime açık olmak, her haliyle klasik muhafazakârlığın baskıcı, değişime kapalı, otoriter, insanı sürekli denetim altında tutmayı öngören yanından çok uzak olduğunu ifade etmiştir (Akdoğan, 2004: 15-17). Bunun yanı sıra ise, Dubiel'in tanımında bahsettiği haliyle, elitler egemenliğinden ziyade piyasa sistemine uydurulmuş temsile ve siyasi liderlerin sarsılmaz karakterine derin bir güven duygusuna sahip yeni muhafazakârlığa çok yakındır (Dubiel, 1988: 63). Nitekim Uluslararası Muhafazakârlık ve Demokrasi Sempozyumundaki konuşmasında Recep Tayyip Erdoğan'ın (2004) muhafazakâr demokratiğe dair aktardıkları, Dubiel'in yeni muhafazakârlığa dair atıflarına benzerlik göstermektedir. Erdoğan'ın siyasi cemaat yerine kamu siyasetinin gerekliliğini vurgulaması (2004: 12-17); Dubiel'in (1988) elitler egemenliğine karşı piyasa sistemine uydurulmuş temsili uygun görmesine benzemektedir.

Bunlara ek olarak, Türkiye'de muhafazakârlık denilince, politik bir duruştan ziyade sosyal yaşam biçimi akıllara gelmektedir. Muhafazakârlık, genellikle dini inançlarına uygun yaşayan kesimi ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu tanımlamalar kimi zaman muhafazakârların kendileri tarafından kimi zaman da bu kesime dışarıdan bakan kimselerce yapılmıştır. “Yeni muhafazakârlık” kavramı da politik anlamından ziyade bir yaşayış biçimi olarak algılanmaktadır. Yeni muhafazakârlık genellikle dini öğretiler bağlamında muhafazakârların tarz

değiştirmesi ve dönüşümü olarak algılanmaktadır. Popüler kültür içerisinde “ben de varım” diyen muhafazakârlar, (eski ya da klasik) muhafazakârlar tarafından “yeni” olarak adlandırılmaktadır. Kimilerine göre de cemaat kültüründen uzaklaşma ve bireysellik, muhafazakârlığın sadece siyasette bahsedilen bir ideolojiden ve akademik olarak soyutlaşmış kavramdan gündelik toplumda, somut olarak var olmaya başlaması, aslında var olan bir muhafazakâr tabanının kültürel olarak gelişmesi ve daha çok sosyal alanda görülmeye başlaması olarak algılanmaktadır. Çalışma, siyasal yeni muhafazakârlığı içerdiğinden, toplumsal anlamda, algılanan şekline değinilmemiştir.

Her ideolojik tavrın onu yücelten ya da aşağıya çeken eleştirileri vardır. Türkiye’deki yeni muhafazakârlık Yanardağ’a göre (2011) doğduğu dönemden itibaren “insan aklının sınırlılığını” savunan, özgür akla ve bilimsel bilgiye karşı yapılan bir saldırıdır. “Yeni” olanının artık “klasik” olarak adlandırdığımızdan bir farkı yoktur. Yanardağ’a göre (2011) yeni muhafazakârlık kavramı, önceden sadece muhafazakâr olarak adlandırılan düşünüş biçiminden çok da farklı değildir. Hala aydınlanmanın karşısındadır. Muhafazakârların da kendi içinde “yeni muhafazakârlığa” eleştirileri vardır. Popüler kültür ve lüks yaşam içerisinde bulunmanın dini veçhelere aykırı olduğunu düşünüp eleştirenler olduğu gibi, serbest piyasa ekonomisinin zengini daha zengin yaptığı yönünde de eleştiriler yapılmaktadır.

1.3. Ak Parti Ve Liderlik

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) 2001’de kurulmuştur. 2002 seçimlerinde 365 milletvekili çıkararak meclisin çoğunluk sandalyesini almıştır. Genel başkanı Ahmet Davutoğlu’dur. Kurulduğu zamandan itibaren kendisini “muhafazakâr demokrat” olarak tanımlamıştır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan da dâhil olmak üzere kurucu kadrosu Milli Görüş içerisinde gelmektedir. Ancak Milli Görüş içindeki, batı karşıtı olmayan, devletçi değil daha liberal ve reformist olarak ayrı düşünen bir grup, AK Parti’yi oluşturmuştur. Benimsenen ideoloji, gelenekçi Milli Görüşten bir hayli farklıdır: “Küreselleşmeci, liberal ve İslamcı/muhafazakâr”. Küresel neo-liberal akımın, yereldeki yeni muhafazakâr

ideoloji ile birleşmesiyle AK Parti'nin temeli atılmıştır (Kurul, t.y. :4). Çoğunluğu Milli Görüşçü olmakla beraber milliyetçi muhafazakâr kesimlerden de önemli isimleri bünyesinde barındırmıştır. Kapsayıcı bir kitle partisi olma amacı gütmüştür. 28 Şubat sürecindeki sorunlu siyasi atmosferden sonra, Recep Tayyip Erdoğan ve Abdullah Gül önderliğindeki reformist hareket, muhafazakârlık ideolojisine dayanan siyasetlerini, Adnan Menderes ve Turgut Özal tarafından dile getirilmiş ılımlı muhafazakârlığa yöneliktir (Gürkan, 2011: 6). Bundan dolayı AK Partililer, Milli Görüş geleneğinden gelmediklerini, yeni tarz bir siyaset yaptıklarını, muhafazakâr demokratlık üzerine inşa ettiklerini sıklıkla dile getirmişlerdir. Öncülleri gibi İslam'ı doğrudan referans almak yerine, AK Parti tarzını, onun İslam'la ilişkisini demokratik bir çerçeve ile sınırlandırmıştır. En belirgin muhafazakâr tavra sahip Milli Görüş'ün aksine, kapsayıcılık anlamında bir merkez parti olma eğiliminde olmuştur (Gürkan, 2011: 5). Zaten seçmen tabanındaki çeşitliliğe bakılacak olursa da bu değişim bariz şekilde görülebilir. İslamcı, merkez-sağ, aşırı milliyetçi ve bir kısım sol seçmenlerden oluşan yeni bir oy tabanı vardır. Bu yenilikte AK Parti muhafazakârlığının, Özipek'in (2011) tanımını "değişime karşı tepki" olarak yaptığı klasik muhafazakârlıktan uzaklaşmasının payı büyüktür. Sadece Milli Görüş değil, bilhassa ekonomik reformları ile benzerlik gösteren Özal dönemine karşı da eleştiriler yapılmıştır. Hem iç hem de dış politikada, Türkiye'yi daha yukarı çıkaracağı düşünülen bir karakter çalışması yapan Ahmet Davutoğlu, ideolojilerinin ontolojisini çizerken ortaya koyduğu "merkez ülke" kavramı üzerinden, Özal döneminde dillendirilen "köprü ülke" kavramını eleştirmiştir (Davutoğlu, 2004).

Bulaç'a göre (2006), CHP sosyal demokrat olarak tanımlar kendini ancak tek partici ve korunmacı bir partidir. Oy tabanı daha çok, toplumsal eşitsizliği açıklarken vurgulanan, Lorenz eğrisinin zengin tarafıdır. AP ve DYP batı tanımlamasında var olan liberal, büyük sermaye sahiplerinin ve toprak sahiplerinin partisidir ancak oy tabanı daha çok düşük gelirlilerdir. Bu bir siyasal paradokstur. Bunun sebebi Türkiye'de genel olarak bulunan "kimlik belirsizliği"dir. Kişinin (devletlerin) kendini nasıl gördüğü, kendisini diğerleri ile nasıl özdeşleştirip ya da nasıl ayrı tuttuğu sorunsalına çözüm üretmemesidir (Çalış, 1999: 9).

Kimlik belirsizliğinin oluşmasına sebep olan etkenlere dair farklı bakış açıları vardır. Bunlardan birisi; bir ulusun eski şahsiyetini tümüyle ya da kısmen kaybetmesiyle ortaya çıkan çatışma durumu, yeni yapıyla ortaya çıkan yeni şartlara uyum sağlayamama, kişinin kendi öz varlığını değişikliğe zorlayan mücbir sebeplerin oluşturduğu tatminsizlik durumu kimlik belirsizliğine sebep olmaktadır (Çalış, 1999: 6). Bir diğer bakış açısı da der ki; Türkiye’de tarihsel olarak sınıflı yapının olmaması ve demokrasinin uzun süren mücadele ve kavgalardan sonra kazanılmış bir şey olmaması kimlik belirsizliğini ortaya çıkarmaktadır (Bulaç, 2006).

Ek olarak; Türkiye’de siyaset yapanlar yeterli siyaset felsefesine ve teorisine sahip değillerdir. Bütün bu etkenleri göz önüne alındığında; AK Parti’nin muhafazakâr demokrat olarak benimsediği ideolojinin felsefesini ve herkesçe anlaşılabilir bir teorik çerçevesini ortaya koyma iradesi gösterdiği ifade edilebilir. Bununla önemli bir adım atmıştır. Türk siyasetinde öteden beri süre gelen kimlik sorunsalına sebep olan etkenleri göz önünde bulundurmıştır. İçinden çıkıp geldiği Milli Görüş partilerinin hiç birinde olmayan irade beyanı göstermiştir. Kişinin kendi öz değerlerine uzak kalmasından kaynaklanan çatışma durumunu, yeni şartlara uyum sağlayamamasını, özünde inşa edilen değişikliğin sebep olduğu tatminsizlik durumunu, Türk siyasetinde görmezden gelinen siyaset felsefesi ve teorisini dikkate almıştır. Diğer muhafazakâr partilerle mukayese edildiğinde, entelektüellerden olabildiğince faydalanmış, iktidara geldikten hemen sonra da reform kararları almıştır. Kimlik belirsizliğinin; dış politikada uyumsuzluk, kararsızlık, özgüven eksikliği, tutarsızlık ve öngörülemezlik sorunlarına yol açtığı da göz önünde bulundurulursa (Çalış, 1999: 6), “muhafazakâr demokrasi” iç ve dış politikada neleri hedeflediği ve duruşunun ne yönde olacağına nihayet belirli olması; ideolojinin özüne yapılacak olan eleştirilerden daha önemli olduğu söylenebilir.

AK Parti kendini, “Türkiye’nin kültür birikimini koruma anlamında muhafazakâr ve modern kurum ve değerleri savunma anlamında demokrat” olarak tanımlamaktadır (Özalp, 2003). Bizatihi olarak Erdoğan, “Bireysel referansım İslam, siyasal referansım ise demokrasidir.” diyerek AK Parti’nin siyasal kimliğini muhafazakâr demokrasi olarak tanımlamak istediklerini vurgulamıştır (Özalp, 2003).

Kuruluş sürecinde AK Parti, Kalkınma ve Demokratikleşme Programı'nda sosyal devlet hedefini ortaya koymuştur (Gürkan, 2011: 8). Bu bağlamda “sosyal adalet” üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Sadece fakir olanın ekonomik seviyesinin yükselmesi değil, onun toplumdan dışlanmışlık durumunun da önüne geçilmeye çalışılmıştır. Muhafazakâr kimliğinin ötesinde sanayileşme, modernleşme bağlamında politikalar da yürüterek yeni tarz bir siyaset ortaya koymuştur ve uygulanan bu sosyal politikalar, AK parti'nin siyasal sürekliliğini sağlamasında etkili bir araç olmuştur (Gürkan, 2011: 7).

AK Parti bahsedilen popülist, sosyal, yardımsever, muhafazakar, demokratik sıfatlarından dolayı, yüzde doksanı Müslüman olan bir ülkede, –kurucuları kişisel olarak tek tek- muhafazakâr değerleri benimsemiş bir partinin, sosyal adalet politikaları bağlamında, orta sınıftan daha aşağıda bulunan vatandaşlara yapmakta olduğu yardımlarla ve imkanlarla, elitizme getirdiği eleştirilerin takdir görmesiyle geniş ve çeşitli bir seçmen kitlesine sahip olmuştur.

1.3.1. Recep Tayyip Erdoğan ve Karizmatik Siyasi Kişiliği

AK Parti'nin seçmen dağılımına bakılacak olursa, oy verenlerin çoğunluğu orta sınıftan oluşmaktadır. Recep Tayyip Erdoğan, bilhassa orta sınıf insanı tarafından daha yakın bulunmuştur. Çünkü zengin fakir arasındaki uçurum giderek açılmaktaydı ve ekonomik statü sebebiyle toplumda kutuplaşma yaşanmaktaydı. AK Parti gelişen ekonomi, fırsat ve imkânlarla, yaşam standartlarını en azından asgari seviyeye çıkarmayı hedeflemiş; bu da zengin fakir arasındaki uçurumu daha hafifletmiştir. Ve böylece orta sınıf ortaya çıkmıştır. Erol Göka'ya göre (2013) karizmatik siyasi kişilikler toplumların en zor zamanında ortaya çıkmaktadır. Çünkü bunalan toplum bir kurtarıcı aramaktadır. Doksanlı yıllarını ekonomik buhranla geçiren bir ülke olarak, zengin fakir arasındaki uçurumun açıldığı dönemde Erdoğan liderliğindeki AK Parti'nin gelişim ve ilerleme kaydeden ekonomi politikaları orta sınıfın nazarında Erdoğan'ı karizmatik ve karşı konulmaz bir lider yapmıştır. Arklan'ın (2004) Konya'da yaptığı kamuoyu anket sonuçları Türk toplumunun daha çok karizmatik liderlere ilgi duyduğunu göstermektedir ve Erdoğan'ı karizmatik ve demokratik bulan kesimler düşük gelirli ve orta gelirli kimselerdir (Arklan, 2004: 52-

62). Çünkü ekonomik bağlamda “orta sınıf” diye tabir ettiğimiz arada kalmış kesim 2002’den sonra AK Parti sosyal reformları, istihdam, satın alma gücünün seyri, üretimin verimliliği, eğitimde ilerleme ve katılımın yoğunluğu, sağlık hizmetlerinin yeterliliği gibi fırsatlara daha çok ulaşma fırsatını yakalamıştır (Yeni Şafak, 2014).

Erdoğan’ın kişiliğine de oy verenlerin sayısı oldukça yüksektir. Parti’nin kendinden ve politikalarından ziyade Erdoğan’ın siyasi karizması ile daha yakından ilgilenen kesim vardır. AK Parti mitingini izlemek için Türkiye’ye gelen Fransız haber ajansı AFP, “Erdoğan’ın cazibesinin kalbinde, rakiplerinin henüz karşı koyacak bir araç bulamadığı olağanüstü bir karizma yatıyor” demiştir (Milliyet, 2014). Halka seslenişlerde, mitinglerde ve televizyon ekranlarında halkın duygusal anlamda bağ kurduğu değerlerin korunmasına yönelik tavrı ve kararlı duruşu, Erdoğan’ı karşı konulmaz cazibe adamı yapmaktadır denilmektedir. Örneğin “bayrak”, “din”, “kültürel yozlaşmışlık”, şu an 20 yaşındaki bir gencin bile özlem duyduğu çocukluk yıllarındaki samimi ortamın geri dönmesi vurgusu dahi, genel olarak samimi bulunmaktadır. Uluslararası politikada, Türkiye’yi temsilen katıldığı programlarda, Türkiye’nin iç ve dış politikasına karşı, batılı devletlerden gelen eleştirilere karşı savunuş tarzının samimi ve kararlı olması toplumda güven duygusu oluşturmaktadır. Üslubunun, karmaşık ve diplomatik kelimelerle dolu değil de daha çok Anadolu insanının anlayabileceği şekilde olması da etkinliğinin sınırlarını açan başka bir argümandır.

Kısa bir lider tipleri analizi yapacak olursak, Türk toplumu –yüzde olarak- lider tipleri arasından en çok karizmatik ve otoriter lider tipini benimsemektedir (Arklan, t.y. : 62). İç ve dış politikada, siyasal tavır bağlamında zaman zaman Mustafa Kemal Atatürk ile mukayese edilmektedir (Göka, 2013). Nasıl ki kendi döneminde Atatürk duruşu ile yabancı ülkelerin dikkatini çekmeyi başarabilmişse, aynısının şimdi için de Recep Tayyip Erdoğan için geçerli olduğu ifade edilebilir. Bunun siyasette aktif pozisyon alma ile önemli bir bağı vardır.

Erdoğan’ın siyasi karizması ile alakalı eleştirel söylemlere de rastlanmaktadır. Son yıllarda Erdoğan’ın isminin AK Parti’nin siyasal kimliğinden daha çok dikkat çektiği belirtilmektedir. Örneğin parti kendi özelliklerinden daha çok liderle

anımsanmaktadır. Bu durum partinin kurumsallığının sürdürülmesinde tehlike olarak görülmektedir (Dalay, 2014). Ancak Erdoğan'ın muhafazakârlığının da ötesinde bu toprak insanının benimsediği ve samimi bulduğu “aile babası” gibi gerektiği yerde sert, otoriter, gerektiği yerde kucak açan tavrı, partiden ziyade bizatihi olarak kendisinin sevilmesine sebep olduğu iddia edilmektedir. Bir liderin sahip olduğu özellikler, onun halkın içinden geliyormuş hissi olduğu zaman o toplumun devletle arasındaki ilişkiyi güçlendirmesi bakımından, gelişim sürecinde olumlu etkiler sağlıyor denilmektedir (Arklan, t.y.: 46). Çünkü toplum kendisi gibi düşünen, yaşadığı hayatı daha iyi anlayan liderlere oy vermeyi tercih etmektedir. Bu nedenle liderin konuşma tarzı, üslubu, halkın ihtiyacı olan noktalara temas edebilmesi önemlidir. Kişi temsil edeceği toplumu ne kadar iyi kavarsa lider olma potansiyeli de o denli artar (Sağlamtinur, 2012).

Liderin, ideoloji ve siyasi partisinin üzerine çıkması, yeni muhafazakârlıkta sıklıkla görülen bir durumdur. Dubiel'in (1988) tanımladığı gibi, liderin otoritesine ve koruyuculuğuna sarsılmaz bir güven vardır (s.63). Muhafazakârlıkta ise insan beşer olarak her zaman mükemmel olmayabilir düşüncesi savunulur. Bir lider seçilir ve halkına rehberlik eder (Aktan, 2007). Buradan liderle yönetilenler arasında bir uçurum olmadığı ve daha kolektif olduğu çıkarımı yapılabilir. Recep Tayyip Erdoğan'a bakıldığı zaman; partinin ve diğer üyelerinin üzerine çıkan bir pozisyonu vardır. Zira İdris Naim Şahin partiden istifasının ardından, parti içinde “dar bir oligarşik” kadro olduğunu söylemiştir (Evrensel, 2013). Bu da muhafazakâr oluşumlarda görülen kapsayıcı ve kolektif siyaset yerine, yeni muhafazakârlıkta görülen dar ve tek lider sistemine geçişin yaşandığını göstermektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

MUHAZAFAKAR DEMOKRATLIK VE YENİ MUHAFAZAKÂRLIK EKSENİNDE AK PARTİ’NİN İÇ POLİTİKA SEYRİ

AK Parti 2002, 2004, 2007, 2009, 2011, 2014 ve 2015(Temmuz ve Kasım) seçimlerinden zaferle ve sürekli artan oyla çıkmıştır (Haber7, 2014). 2015 itibariyle Türkiye’den hala Avrupa Birliği üyelik sürecinde olan bir ülke olarak, uyum sürecinde ve ilerleme raporlarında AB kriterlerine uyum sağlaması beklenmiştir. Eğitim, sağlık, ekonomi, toplumsal yapı, demokrasi ve insan hakları, çevrecilik gibi birçok başlıkta ne kadar uyum sağlanmışsa, batı tarafından daha çok onay alacağı düşünülmüştür. Avrupalılaşıma imkânı, batılı devletlerle olan ticaret hacmi artıracacağı ve bölgesel siyaset anlamında model ülke olma fırsatı ile beraber etkin olunacağı ifade edilmiştir. Bununla birlikte yıllardır dinmeyen ve giderek artan gerilim kaynağı olarak PKK sorunu, Türkiye’yi PKK’nın ilintili olduğu ülkelerle sık sık iletişim halinde olmaya itmiştir. İçerdeki terör sorunu uluslararası arenada diplomasi yoluyla halledilmeye çalışılmıştır. Ülke içindeki huzur ortamı yabancı yatırımcıları çekiyor; içerde yapılan ekonomik reform ve destek ile Türk sermayesi dışarıya açılma fırsatı yakalıyor. Görüldüğü gibi kaçınılmaz olarak, iç politik dengeler dışarıdaki hareket kabiliyetini değiştirmiştir.

Öncede belirtildiği gibi, AK Parti hükümetlerinde sosyal adalet politikaları geliştirilmiş, alt ve orta sınıfın refah seviyesini yukarılara çekmek için faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede İşsizlikle alakalı yatırımlar yapılmıştır. Bilhassa iç politikada, şimdiye kadar üzerinde pek fazla durulmamış konulara değinmiştir. PKK sorununu “çözüm süreci” politikalarıyla masaya yatırmıştır, Anayasa değişikliği için faaliyetlerde bulunmuştur, başkanlık sistemine geçiş hakkında fikirler ortaya atmıştır. Nitekim 2014 cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra Cumhurbaşkanı seçilen Recep Tayyip Erdoğan, verdiği röportajda başkanlık sistemi hakkındaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir;

“ Ben başkanlık konusu tartışılın istedim. Türkiye bunu tartışın. Nitekim tartıştı, tartışıyor da. Ancak, bu konuda Kılıçdaroğlu’nun farklı bir anlayışı var. O öyle bir başkanlık sistemi tarif ediyor ki, parlamento olmayacak

diyor... İşte ABD’de görüyorsunuz. Parlamento olmayacak diye bir şey yok. ABD’deki başkanlık sisteminin başarısı bürokratik engelleri kırması olmuştur. Bu sağlanınca hızlı ilerleme mümkün oluyor. Ben tartışılmasını istiyorum (Bila, 2014).”

Ordunun vesayetinin azaltılması yönünde ilerleme yine bu dönemde kaydedilmiştir. Askeri vesayetin sivil denetiminde olumlu gelişmeler yaşanmıştır.

Görüldüğü gibi muhafazakâr bir ideoloji ya da duruş ile siyaset sahnesine çıkan parti, aynı zamanda daha önce üzerinde durulmamış konular hakkında fikir ortaya atarak, bir yandan da “değişim” göstermiştir. Çünkü muhafazakâr ideolojinin geçmişinde değişim, dönüşüm ve ilerlemeye karşı bir tavır vardı. Dolayısıyla AK Parti döneminin, muhafazakârlık adına değişim sayılan politikaları 2002 öncesi muhafazakârlıktan farklı bir boyuttadır. Ayşe Kadioğlu’na göre, AK Parti’nin selefleri muhafazakâr partilerinden kendisini ayıran bir özelliği radikal adımlar atabilmesidir. Bu da onu ideolojik olarak “yeni muhafazakârlık” çatısı altına alabilir (Başaran röp., 2012).

Eğitim konusunda da aktif ilerlemeler kaydedilmiştir. E-okul başlatılmış, okul kitapları ücretsiz dağıtılmaya başlanmış, eskisine nazaran artan öğretmen atamaları yapılmış, yurt dışına gönderilen öğrenciler sadece üniversite öğrencileriyle sınırlı kalmamış aynı fırsat devlet eliyle ilköğretim ve lise öğrencilerine de tanınmıştır. Yetişkin okuma yazma oranı artırılmıştır. Her okula bilişim sınıfı kurma projesiyle teknoloji ile eğitim bir araya getirilmiştir (AK Parti, 2014).

Ancak muhafazakâr düşüncede hâkim olan, dinin toplum nezdindeki üstün belirleyici olmasının eğitim sistemine yansımaları, yapılan din odaklı müfredat değişiklikleri tartışmalara sebep olmuştur. Din dersinin zorunlu olması, tercih sonrasında boşta kalan öğrencilerin imam hatip okullarına kaydırılması, tavsiye edilen “100 temel eser” içerisindeki kitapların daha dini öğeler içeren kitaplarla ikame edilmesi şu an hala tartışılan konulardır (Kesk, 2012). Eğitim politikalarına yön veren Eğitim Bir-Sen okul öncesinde kız ve erkek çocukların bir arada eğitim alabilmelerine son vermek isteyen kararlara karşı bir adım daha attı. Okul öncesi eğitimde sınıfların kız-erkek olarak ayrılabilmesini ve din dersinin verilebileceğine

dair öneriler getirilmiştir. 2014 itibariyle tekrar gündeme gelen seçmeli ders konusunda Nejla Kurul "...seçmeli dersler yoluyla okul içinde örtük bir yönlendirme, ötekileştirme, kaynak ayırmayarak belli seçmeli dersleri açmama gibi politikalarla okul içinde ayrımcılık derinleşebilir" demiştir (s.7). Ayrıca OECD'nin yaptığı Türkiye'de Sosyal Adalet Endeksi araştırmasına göre, Türkiye'de eğitimde eşitlik seviyesi düşük derecededir. Bu sebeple, hangi din dersini aldığına bakılarak öğrenciler arasında ayrışma olabileceği vurgulanmıştır (SGI, 2014).

Muhalafetle olan uyuşmazlıklar zaman zaman AK Parti'nin muhafazakar tutumu sebebiyle ortaya çıkmıştır. Aleviler ve diğer azınlık gruplar, Kürtler, başörtüsü meselesi konularında direkt olarak muhalafet partileri ile muhatap olunmuş ve zaman zaman gerginlik yaşanmıştır. Hükümetin muhafazakar değerleri doğrultusunda yanlı davrandığı ve temsil sorununa sebep olduğu tartışılmıştır.

2.1. Demokratikleşme

Yeni muhafazakâr ideolojinin en önemli noktaları demokrasi, özgürlük ve ülke sevgisidir. Bu değerler yeni muhafazakâr ideolojinin olmazsa olmazlarıdır. AK Parti'yi yeni muhafazakâr olarak değerlendirmemizin sebeplerinden birisi de, kurulduğundan beri demokrasi, özgürlük ve ülke sevgisini işlemiş olmasıdır. Erdoğan, Uluslararası Muhafazakârlık ve Demokrasi Sempozyumu'ndaki konuşmasında (2004) demokrasiyi şu şekilde tanımlamıştır:

Demokrasiyi kurumlara ve seçimlere indirgenmiş mekanik bir süreç olarak görmek yerine idari, toplumsal, siyasal alanlara yayılmış organik bir demokrasi anlayışının geliştirilmesi gerekir. Demokrasi, bir diyalog, tahammül ve uzlaşma rejimi olarak tanımlanmalıdır. Türkiye demokrasisinin kendine özgü sınırlamalarını aşmanın yolu, çoğulculuk, çok seslilik ve tahammül duygusunu sindirebilmiş bir demokrasinin kurulmasından geçmektedir. Bu, "derin demokrasi"dir (Doğanay, t.y.: 75-76).

Nitekim siyasette demokrasinin temeli ve var olduğunun kanıtı muhalefettir. Tüm muhalefete rağmen, muhalefetine içinde olduğu tüm ülkeyi dinlemek, dikkate almak ve hizmet etmektir. Ontolojik olarak derin demokrasi neleri kapsadığı soruna net bir cevap vermek zor olabilir. Çünkü AK Parti'nin kurulduğu dönemde

tanımlanan demokrasi hedefinin muhatabı 2010 sonrasında değişmiştir. Zaman zaman marjinal gruplar olarak tanımlanan sol görüşlüler, kadın hakları savunucuları, aşırı milliyetçiler, gayri müslümler, Kürtler, Aleviler gibi gruplar artık demokrasi ve hak talebi yapan gruplar tarafına geçmişlerdir. Buna karşın AK Parti hükümetinin bu gruplara verdiği cevapların, kurulduğu zaman ortaya atılan demokrasi söylemlerinden bir hayli farklı olduğu iddia edilebilir. Bu da “demokrasi paradigması” olarak adlandırmıştır (Çınar ve Sayın, 2014: 366). Bu paradigmaya örnek olarak; daha önce başörtüsü ile okula girmek isteyen öğrencilerin haklarını talep ederken dile getirdikleri demokrasi ile bugün kürtaj hakkının elinden alınmasına karşı duran kadının dile getirdiği demokrasi aynı muameleyi görememesi verilebilir. AK Parti perspektifinden bakıldığında, demokrasi algısının dönem içerisinde değişikliğe uğradığına dair eleştiriler yapılmaktadır.

Gerek Avrupa Birliği gerekse Birleşmiş Milletler tarafından demokratikleşme konusunda Türkiye’ye yapılan eleştiriler genellikle Kürt etnik kökenli vatandaşlar ve onların hak arama taleplerine devletin verdiği cevaplar ekseninde olduğu için, AK Parti’nin yeni muhafazakârlık ideolojisi çerçevesinde demokratikleşme adımlarını nasıl attığı sorusuna Kürt meselesi ve PKK ile cevap vermek yerinde olabilir.

Bu bağlamda AK Parti iktidara geldiği ilk dönemlerde baskın olan askeri otoriteyi yumuşatma girişimlerine başlamıştır. Bu girişimler arasında demokratikleşme çabalarıyla birlikte, AB’ye yönelik sürecinde askerin yetkisinin sınırlandırılması yer almaktadır. Avrupa Birliği’nin demokratik ve özgürlükçü projesine bağlı kalmak, AK Parti’nin, askerin pozisyonuna dair siyasi hedefini uygulamaya koymasının önünü açmıştır. Bu çerçevede, AK Parti öncelikle doksanlı yıllarda sivil siyasetin üstünde bulunan MGK (Milli Güvenlik Kurulu)’yı ele almıştır. MGK’nın yapısını ve yetkilerini değiştirmiş; karar alıcı olmaktan çıkarıp, tavsiye veren bir organa dönüştürmüştür. Paker’in (2014) AK Parti dönemi demokrasi açılımı ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

“AK Parti’nin demokratikleşme politikaları adı altında amaç edindiği şeylerden biri askerin siyasal gücüyle hesaplaşma ve askeri otoriteyi zayıflatmadır. Çünkü konuyu sivilleştirilmesi, vesayeti azaltılması gibi yaptığı

girişimler Kürt meselesi sorunu çözümü başlığı altında olsa bile gerçekten de amaç Kürtler için tam demokrasi değilmiş gibi görünüyor. Böyle görünmesinin sebebi, AK Parti Kürt siyasî aktörlerin siyasal varlıklarını tanımak konusunda kararsız kalmasıdır” (s.13).

Milliyetçilik güdüsü ağır basan Türk toplumunda, AK Parti hükümetinin, Kürt aktörlerinin taleplerine olumlu yanıt vermesi, milliyetçi kesim tarafından tepki çekecek ve oy kaybına sebep olacağından AK Parti demokratikleşme konusunda bir dönem çekingen kalmıştır. Oslo görüşmeleri çerçevesinde sorunu şiddetsiz, demokrasi yoluyla çözme girişimi olarak KCK davaları başlamıştır. Burada dikkat edilmesi gereken bir önemli husus; askerin otoritesini kırmak girişimleridir. Bunun sebebi de 80 dönemi irtica söylemleri üzerine ordunun yumruğunu masaya vurmasıdır. Esasında muhafazakâr bir parti olması sebebiyle aynı etkinin tekrar yaşanmaması için ordunun vesayetini kırma girişimlerinde bulunulmuştur.

Kadıoğlu’na göre; Türkiye’nin kanayan yarası olan PKK sorununda, sorunun çözümü için iki önemli politika yürütülebilir; bunlardan ilki Avrupa Çıpası’dır. Yani Avrupa’da bu bağlamda yürütülen politikalar temel referans alınmalı. İkincisi ortak din paydasında Kürtlerle bir bağ oluşturulmaya çalışılması. AK Parti, muhafazakâr kimliğinden dolayı da ikinci çözümü seçmiştir. Ortak din üzerinden söylemler üretmiştir (Başaran röp., 2012). Kürt-İslam sentezine dayalı bir yönelim oluşmuştur (MMO, 2014). Ancak bu yönelim Müslüman olmayan ya da Sünni Müslüman olmayan Kürtleri diğer gibi gördüğünden, tam demokratik bir açılım olmaktan uzaklaşan bir seyir almıştır. Eşit vatandaşlıktan ziyade dini kardeşlik bağı ile sorunları çözme girişimi muhafazakâr bir ideolojinin ürünüdür.

2011’e kadar PKK sorunu AK Parti’nin ilk sekiz yılında askeri güce başvurmadan çözülmeye çalışılmıştır. Bir sorun varsa bu demokrasi sorunuydu ve o şekilde çözülmeliydi. Ama 2011 seçimlerinden sonra “Yeni Kürt Stratejisi” getirildi (Paker, 2014: 14). Buna göre; artık müzakere sürecine gidilmeyeceği deklare edildi. Bağımsız olmadığı gerekçesiyle BDP muhatap alınmayacaktı. Yargı tüm muhalifleri denetim altına almak için yeniden düzenlenecekti. En nihayetinde askeri yöntemlere tekrar başvurulacaktı. Çünkü sorun artık demokrasi sorunu değil terör sorunu idi.

Muhatap almama durumu terör meselesinde BDP'yi değil diğer tüm muhalefeti kapsayabilir. Çünkü Evren Paker'e göre muhafazakâr popülist hareketlerinde temel siyasî ütopya olan, “muhalefet de biziz, iktidar da” anlayışı hakimdir. Paker, bunu “siyasal ütopya” olarak değerlendirmektedir ve bu “siyasal ütopya” “sorunları bir çırpıda çözmeye muktedir”, büyük bir güce dayanmaktadır. Karşı konulamaz bu güç tek başına her sorunu halledebileceği gibi, diyaloga, eleştiriye ve tartışmaya kapalıdır (Paker, 2014: 15). Türkiye'nin bölgesel olarak güçlü bir ülke olması için bölgesinde demokrasi sağlayan aktör olması gerektiği düşünülmektedir. Bunun yolu da ilk önce içerdeki dinamikleri göz önünde bulundurarak demokrasi ortamını oluşturmasından geçmektedir.

2.2. İnsan Hakları Ve Özgürlükler

Türkiye'nin yakın geçmişine bakıldığı zaman, on yıllık aralarla ve sürekli artan etkisiyle yaşanan darbe olayları, toplumsal yapının zarar görmesine, toplumsal travmalara sebep olmuş, demokratik olmayan bir siyasi kültürün oluşmasına, insan haklarına olan inançlarının azalmasına sebep olmuşlardır. Avrupa Birliği üyelik sürecinde dahi batının Türkiye'de görmek istemediği, geçmişte yaşadığı askeri darbeler, hapishaneler, düşünce özgürlüklerine ket vurulması, sağlıksız ve ürkek bir siyaset ortamıydı. Bu bölümde AK Parti döneminde hedeflenen ve gerçekleşen faaliyetlere değinilecek, insan haklarını koruyan anayasal düzenlemelere ağırlık verilecektir.

2.2.1. Anayasal Düzenlemeler

2002 yılında AK Parti kurulduğunda parti programının yasal düzenlemeler başlığı altında ilk ele alınan konulardan birisi, sivilleştirme olmuştur. İktidara geldikten sonra siyasal hayatı etkileyecek önemli hukuki düzenlemelere, insanı temel alan toplumsal reformlara öncelik verilmiştir. Çünkü AK Parti'ye göre normal bir siyasal işleyiş için, bireysel ve toplumsal özgürlükler önündeki engellerin kalkması gerekiyordu. AK Parti'nin bu reformları için itici güç niteliğinde olan AB üyelik süreci, olumlu birçok müeyyidenin oluşmasına zemin hazırlamıştır. 2005'te başlayan katılım müzakereleri ile uyum süreci başlamış, insan hakları bağlamında birçok yasal düzenlemeye gidilmiştir. AK Parti, insan hakları politikasının ilk yıllarında kamu

yönetimi reformu alanında çalışmalar yürütmüş, insan haklarının geliştirilmesi ve güçlendirilmesine ilişkin çalışmalara ağırlık vermiştir (Çetin, 2013).

AK Parti kuruluşunda izah ettiği insan haklarına dair ilkelerini hedef belirlemiş, iktidarda olduğu süre zarfında bu programını pratiğe dökmüştür. Türkiye'nin taraf olduğu birçok uluslararası sözleşmelere uygun şekilde düzenlemeler için, Paris Şartı ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi birçok uluslararası sözleşme referans alınmıştır. Hedeflerin günümüze kadar adım adım faaliyete geçmesi anayasal düzenlemeler ve taraf olunan uluslararası sözleşmelere bağlı kalarak Anayasaya eklenmiştir.

Güney Doğu ve Doğu Anadolu bölgesindeki PKK sorunu ve ona bağlı oluşan Kürtlere karşı insan hakları ihlalleri ilk başlarda dile getirilen önemli konular arasında olmuştur. Buna bağlı olarak, işkence ve kötü muamele, gözaltı ölümleri ve faili meçhul cinayetlerle alakalı ciddiyetle üzerinde durulmuş, caydırıcılığı sağlayacak gerekli düzenlemeler yapılmıştır. 2003'te Jandarma İnsan Hakları İhlallerini İnceleme ve Değerlendirme Merkezi kurulmuştur. Türkçe dışındaki dillerde özellikle –talep üzerine- Kürtçe dilde yayın yapan radyo ve televizyon kanallarının açılmasına imkân tanımıştır. Kürtçe dil kursları açılmıştır. Kamuoyunda “Taş atan çocuklar” veya “TMK mağduru çocuklar” olarak bilinen ancak hukuki ifadeyle “Kanunla ihtilafa düşen çocukların” özellikle Kürt sorunu bağlamında karıştıkları çeşitli olaylardan dolayı mağdur olmalarını önlemek amacıyla 22 Temmuz 2010 tarihinde Terörle Mücadele Kanununda değişiklik yapılmış ve bu kategoriye giren çocukların çocuk mahkemelerinde yargılamalarının önü açılmıştır (Zaman, 2010). 2011 yılında ilk olarak Mardin Artuklu Üniversitesi'nde daha sonra Muş Alpaslan Üniversitesi'nde ve Tunceli Üniversitesi'nde Kürt Dili ve Edebiyatı bölümleri açılmıştır. Lisans ve bir yıl arayla yüksek lisans programları açılmıştır (Bianet, 2011). Çözüm süreci ve AB üyelik süreçlerine bağlı olarak gerçekleştirilen bu reformlar, insan hakları bağlamında Kürtlerin taleplerinin karşılandığını belirtmektedir. Ancak son yıllarda tekrar şiddeti artan PKK saldırılarının bu tür reformlara ve çözüm sürecine ket vurduğu da yadsınamaz bir gerçektir.

Sadece Kürtler değil mevcut şartların tatmin etmediği birçok farklı dil ve dine sahip grupların hakkı da gözetilmiştir. 2009 yılında Alevi Çalıştayları başlatılmıştır. O zamana değin üstü kapanmış birçok sorun gündeme gelmiş, Alevilerin talepleri dile getirilmiştir. Alevilerle birlikte Süryaniler, Nusayriler, Yezidiler ve Keldanilerin de dini inançları doğrultusunda ibadet ve örgütlenme hakkından yararlanmaları için gerekli yasal düzenlemeler yapılmıştır (SDE, 2009). 2011 yılında Yabancıların Türkiye’de İkameti ve Seyahatleri Hakkındaki Kanun değiştirilmiştir. “Türk vatandaşı olmayan Çingeneleri, tabiiyetsizleri ve Türk kültürüne bağlı olmayan yabancıları sınır dışı etme” yetkisi kaldırılmıştır. “Çingene” kelimesi yerine “roman” kelimesinin kullanılması belirtilmiştir. Gayri müslümler için mevcut ibadethaneler yenileme yaptırılarak ibadete açılmıştır. İstanbul, Trabzon ve Diyarbakır’da kiliseler ibadete açılmıştır (Çetin, 2013).

Kadınlar ve çocukları koruyan anayasal düzenlemeler yapılmıştır. Bilhassa 2011’de kurulan, aile ve sosyal politikalar bakanlığı, aile içi kadına şiddetin son bulması için faaliyetler yürütmüştür. 2007’de kadın erkek fırsat eşitliği komisyonu kanunu yürürlüğe girmiştir. Gözden geçirilmiş Avrupa şartı onaylanmış, cinsiyet eşitliğini sağlayacak düzenlemelere gidilmiştir (Akıllıoğlu, 2004).

2005’te özürnlüler yasası ile engellilerin hakları korunmuş. Yerel yönetimler aracılığı ile kentlerde engelli vatandaşların daha rahat uyum sağlayabilmesi için çevresel düzenlemelere gidilmiştir. 2008’de kanun önünde eşitlik ilkesine ters düştüğü için kadınların başörtüsü ile kamu kuruluşlarına girmelerinin önündeki yasak kalkmıştır. 2010’da Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi onaylanmıştır.

Son yıllarda artan şekilde Türkiye’ye gelen göçmen ve sığınmacıların devlet elinin olmadığı yerde zor durumda kaldıkları sık sık gündeme gelmiştir. Devlet elinin olmadığı yer demek, yasal olmayan şekilde Türkiye sınırlarından girmek, izinsiz şekilde toplum içinde yaşıyor demek ve varlığından devletin haberdar olmaması demektir. Bilhassa son yıllarda Suriye’den gelen sığınmacılar; sağlık, eğitim, çalışma koşulları göz önünde bulundurulduğunda insan hakları bağlamında mağdur oldukları bir gerçektir. Bu bağlamda Stratejik Düşünce Enstitüsü (SDE)’nün, AK Parti ve

İnsan Hakları ile alakalı olarak yayınladığı raporda belirtildiği üzere, mültecilerle alakalı en önemli adım kuşkusuz, 2011 yılında İçişleri Bakanlığı İltica ve Göç Bürosunun hazırladığı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” tasarısıdır. 2012’de “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu” yasalaşmıştır. Türkiye, çocuk haklarını korumak ve çocukların yaşam koşullarını daha iyi hale getirmek için BM Çocuk Hakları Sözleşmesini imzalamış ve onaylamıştır (SDE, 2012: 38). Çalışma hakkının ve çalışma hayatına ilişkin örgütlenme esaslarının belirlendiği “Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu” 2012’de Mecliste kabul edilmiştir. Spordaki şiddetin, ırkçılık ve ayrımcılığın önlenmesi bakımından önemli hükümler içeren “Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun” kabul edilmiştir (Çetin, 2013).

Kavramsal çerçevede altını çizilen yeni muhafazakârlık ideolojisinin muhafazakâr tarafı, zaman zaman insan hakları ve özgürlükler alanında karakteristik bir şekillenmeye sebep olmaktadır. Başörtüsü ve PKK sorunundan etkilenen Kürt vatandaşların haklarının verilmesi öncelikli bir konudur. Şimdiye kadar sayılan anayasal değişiklikler ve müeyyideler, insan hakları bağlamında ciddi ilerleme kaydeden reform sürecinin olmazsa olmaz köşe taşlarıdır. Kanunların toplumsal hayatta yer bulması, toplumsal yapının alışık olduğu gelenek ve kültürün de dönüşümünü sağladığında esas amacına ulaşacaktır. Örneğin, kadın erkek fırsat eşitliği, kadına şiddet, sporda şiddet, gayrimüslimlere olan bakış açısı, taciz ve zorbalık, çocuk tacizi gibi konularda müeyyidelerle net bir sonuca ulaşamadığı söylenebilir.

Erkek egemen Türk toplumunda kadının yeri daima sorgulanır durumda iken, AK Parti hükümetlerinin kadınlara dair yapmış olduğu reformlar görmezden gelinemeyecek boyuttadır. Ancak “muhafazakâr” söylemlerin baskın olduğu yerde kimi kesimlerin dile getirdiği hak talepleri zaman zaman olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Örneğin kadınların kürtaj hakkını sınırlayan kanun, insani ve vicdani özgürlüğe ket vurmaktadır. Bürokrasinin her kademesinde kadın kotası bulunmamaktadır. Çalışma hayatında kadına sınırlı yer ayrılmaktadır. Muhafazakâr ve geleneksel siyasi görüşün argümanlarından olan “erkek hegemon” toplum alışkanlığının önüne ise hala geçilememiştir.

1 Mayıs İşçi Bayramının kutlanması konusunda gösterilen tutum, sendikal hareketlere zarar vermiştir. Bu seferde işçi sınıfının hak arama ve kendini belli etme girişimleri baskı altına alınmıştır. Bu bağlamda ortaya çıkan ifade özgürlüğünün de zarar gördüğü belirtilmektedir. AK Parti'nin bu duruşunu ideolojisine bağlanacak olursa, iki şekilde açıklama yapılabilir. Birincisi, Amerikan yeni muhafazakârlarının karakterini oluşturan SSCB karşıtlığıdır. Sosyalist rejimleri andırdığı gerekçesi ile kapana alınan sosyalist ve devrimci hareketler bastırılmaya çalışılmaktadır. İkincisi, genel olarak liberalizm ve muhafazakârlığın içinde yer aldığı statükocu ideolojilerin insan doğası hakkında kuşkucu olmalarıdır. Daha realist bir bakış açısına sahiptirler. İnsan doğasını tembel, saldırgan bencil olarak görürler. Bu nedenle insanlar denetim altında olmalıdır (Kurul, t.y.: 2). Akdoğan'ın kitabında bahsettiği üzere, muhafazakâr demokratlık ya çalışmada tanımlanmaya çalışılan yeni muhafazakârlık idealizm ile realizm arasında bir yeredir. İnsan doğasına bakış açısı sebebiyle klasik muhafazakârlıktan ayrılmaktadır (Akdoğan, 2004: 17). Ancak pratikteki hali zaman zaman parti ideolojisinin ya da tavrının klasik alandan uzaklaşmadığını göstermektedir.

Uluslararası konjüktür sebebiyle son yıllarda Suriyeli mültecilere ev sahipliği yapan Türkiye, insan hakları bağlamında gerçekleştirmek üzere olduğu reformlara, mülteciler üzerinden devam etmektedir. Konaklama, sağlık, eğitim, toplumsal kaynaşma ve ötekileştirmenin önüne geçilmesi yönünde faaliyetler yapılmaktadır (AK Parti, 2015c).

2.3. Ekonomik Kalkınma Ve Liberalizm

AK Parti'nin kendisini küresel ekonomik dengeleri gözetken ve sistemin içine dahil olan serbest piyasa ekonomisini ve rekabetçi bir iktisadi anlayışı benimseyen bir parti olarak tanımlaması, onun muhafazakar duruşunun ne yönde olduğunu açıklaması anlamında önemlidir. Bu noktada, AK Parti muhafazakârlığının, Özalcı muhafazakâr gelenekten esinlendiği iddia edilebilir. Çünkü muhafazakâr ve liberal ekonomi politikalarını birbirine eklememesi açısından Özal dönemi en açıklayıcı örnektir. Hem kamu hem de özel alanda fayda sağlayabilecek her türlü girişime açık

olan ve daha popülist olarak tanımlanabilen Özalıcı tutum, AK Parti tarafından benimsenmektedir (Doğanay, t.y. : 73).

Kuruluş stratejisi üzerine tartışırken ortaya atılan sacayaklarından biri olarak neo-liberal politikalar doğrudan sermaye hareketlerini ve muhataplarını etkilemiştir. AK Parti kurulmadan hemen önce Kemal Derviş ile gelen bu liberalleşme süreci AK Parti ile anlam kazanmıştır. “Partimiz, ülkemizin ender bulunan bu potansiyelini harekete geçirmek için ‘Sürekli ve Sürdürülebilir Ekonomik Büyüme Stratejisi’ uygulayacaktır”, ilkesiyle yola çıkan AK Parti, kurulduğu dönemden beri bilhassa iç politikadaki en önemli adımlarını ekonomik buhrandan çıkmak için atmıştır (AK Parti, 2014). Devlet küçültülmüş, kalkınma stratejisi olarak özelleştirmeler hızlandırılmıştır. Üç haneli rakamlara kadar yükselen enflasyon, yüksek kamu açıkları ve kamu borç yükü gibi unsurlarla mücadele etmiş ve ekonomik istikrarı olarak sağlamıştır (AK Parti, 2011a). Dış politikada ise “komşularla sıfır sorun”, “tarihsel miras” ve “merkez ülke” kavramları ile bölgesel etkinliği artırıp, ihracatını en yüksek seviyeye çekmiştir. Yaklaşık 10 yıllık ekonomi reform hareketlerinin başarılı olmasının sebeplerinden birisi de siyasetteki duruşu olmuştur. PKK sorunu adına masaya oturduğu Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi ile ticari anlamda da karşılıklı ilişkiler kurulmuştur.

Akdoğan’a göre, yeni muhafazakârlığın en baştaki amacı üretmekten ziyade üretimin sürekliliğini devam ettirmektir. Bir kere mal ve hizmeti üretmek değil; her zaman ve artan ivme ile üretmek ve sunmaktır. Yeni muhafazakârlık, serbest pazarı ve ekonomik özgürlüğü savunmaktadır. Akdoğan, AK Parti’nin ideolojik haritasını çizdiği çalışmasında, Disraeli’nin feodal düzen yaklaşımı üzerine yaptığı konuşmaya atıfta bulunmuştur. Yani üretim aracını elinde bulunduran zenginlerin sosyal sorumluluk yükünü omuzlamalarını; üretim araçlarının devlet dışı aktörlerin elinde olmasını ve serbest piyasa ekonomisini açıklamak için örnek göstermiştir (Akdoğan, 2004: 41).

Bu bağlamda AK Parti’nin serbest piyasa ekonomisi üzerine yoğunlaştığını ve hatta klasik muhafazakârlıktan yeni muhafazakârlığa dönüşümü sürecinde, neo-liberalizm ile çok daha yakın ilişkisi olduğu söyleyebilir. Liberal tarzla

eklemlendikten sonra olgunlaşma seviyesini atlatan yeni muhafazakârlık; serbest piyasa ekonomisinde, süreci etkileyebilecek her türlü devlet müdahalesine karşı durmaktadır. Ulusal geliri; teşvik, vergi gibi parametrelerle yukarı çekerek ekonomik büyümenin önünün açılacağına inanmaktadır (Akdoğan, 2004: 44).

AK Parti iktidar olur olmaz ilk olarak IMF borcu ve AB uyum politikaları üzerine yoğunlaşmıştır. Üretim tabana yayılmıştır. Özal döneminde başlatılan, “Anadolu Kaplanları” denilen Anadolu sermayesini canlandırma girişimleri hızlandırılmıştır. Anadolu sermayesi dışarıya açılmada yeni bir kapı olmuştur. Asya, Afrika gibi ülkelerle ticaret yapmaya, İstanbul sermayesinin alamadığı riskleri değerlendirmeye başlamış ve git gide güçlenmiştir. Ticaret yapılan ülkedeki Türkiye Konsoloslukları, Türk yatırımcılara yol göstermek anlamında yardım etmiştir. Bu çerçevede, Recep Tayip Erdoğan yurtdışı seyahatlerinde Anadolu sermayesinin önemli isimlerini beraberinde bulundurmuştur (t24.com, 2014). Toplamda 237 ülke ve gümrük bölgesine ayak basan ülke konumuna gelinmiştir (Sabah, t.y.). Dünyaya açılan bu Anadolu sermayesi yükselen ekonomilerdeki yükselişle birlikte güçlenmeye devam etmiştir. Gelişmekte olan ülkelere model olmuştur (Subaşat, 2014: 137).

2002-2008 yılları arasını yükselen ekonomilerin altın çağı olarak anmamıza sebep olacak ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak Türkiye'nin de içinde bulunduğu bu yükselen ekonomiler düşüşe geçmeye başladığı zaman Türkiye için doğrudan Anadolu sermayesini etkilemiştir (İzmen, 2013). Kötü bir grafik çizilmese de Anadolu sermayesinin hızını kesmede etkili olmuştur.

Enflasyonda kalıcı düşüşün sağlanması ve uygulanacak istikrar programının bir sonucu olarak 2005 yılında paradan altı sıfır atılmıştır (Adıyaman, t.y.: 101). Programda öngörülen olumlu sonuçlar kendisini göstermiştir. Enflasyonun tek haneli düzeye düşürülmesiyle birlikte sıfırların atılması, TL'nin itibarının yükselmesini sağlamıştır. Kamu varlıkları ulusal ve uluslararası sermayelere açılmıştır. Ülkeye yabancı yatırımlar çekilmiştir. Sıcak para akışı hızlanmıştır. Ekonominin döviz açlığı çektiği döneme denk gelen bu gelişme bir rahatlamaya yol açmış ve grafikte yükselişe neden olmuştur. Ancak, birden ülkeye

giren fazla döviz, yerli tasarrufları, yatırımlar karşısında aşağı çekmiştir (S<I durumu).⁵ Bunlar ise cari açığın artmasına sebep olmuştur. Cari açığı kapatmak için faizler arttırılmıştır. Bu seferde fazla artan faizlerden dolayı alım gücü aşağılara düşmüştür.

Cari açığı artıran bir diğer sebep misafir ve turist olarak bakılan Suriyeli mültecilerin artık kalıcı olmalarıdır. Suriye iç savaşı ile birlikte Türkiye'ye akın eden Suriyeli sığınmacılar belli bir sayıya ulaştıktan sonra ve belirli bir süreden daha fazla olarak ülke içinde milli gelirden faydalanmaya başladıktan sonra artık turist olarak değerlendirilmemekte ve üretime katkı sağlaması gereken kesim olarak görülmektedir. Aksi takdirde milli gelir, üretimsiz tüketimi karşılayamayacak seviyeye gelmekte ve cari açığa sebep olmaktadır. (Türkbilişim, 2014). 2014 yılsonu itibariyle hala göçlerin yaşandığını var sayarsak, yerleşik olarak gelen mülteci akımı devam etmektedir. Nüfusa dahil olmaktadır. Bu da az önce bahsettiğimiz formül sonucunda şimdikinden daha fazla cari açık ortaya çıkarabilir (Bloomberght, 2013).

18 Aralık 2014 tarihinde, “Öncelikli Dönüşüm Programları Toplantısı”nda yaptığı konuşmada Başbakan Davutoğlu, cari açığı gidermek için, bundan sonra altın bankacılığını desteklemek gibi tasarruf (S) artırıcı politikalar izleyeceğini belirtmiştir. Bu çerçevede 74 adet eylem planını ortaya koymuştur (Takvim, 2014).

2.4. İç Politikaya İlişkin Yeni Ak Parti Söylemleri

Ayşe Kadioğlu, değişim ve muhafazakârlığın bir arada yürümesini bir paradoks olarak yorumlamaktadır (Başaran röp., 2012) Kadioğlu, aynı paradoksun, askeri vesayetin kaldırılması sırasında gösterilen anti-militarist görüşün, PKK sorununda görülmemesi hatta daha militarist bir tavır sergilenmesi arasında olduğunu ileri sürmektedir. Bu bağlamda askeri vesayet sebebiyle siyasetten men edilmiş muhafazakârlar siyasi olarak 12 yıllık başarısı ile ilk başta insani ve vicdani özgürlüklere önem atfedilmesi gerektiğini savunmuştur. Başörtülü vatandaşların kamuya dâhil edilmesi, muhafazakâr kesimin askeri vesayetten sonra oluşan toplumsal baskıdan kurtarılması gibi adımlar atılmıştır. AK Parti tarafından 28 Şubat

⁵ Tasarrufların yatırımlar karşısında düşük bir ivme kazanması demektir. Bu durumda cari açık ortaya çıkar.

mağdurlarını yeniden kazandırılmak hedeflenmiştir. Bu politikalar yürütülürken insan haklarına ve demokrasiye vurgu yapılmış ve iç hukukun düzenlemesi yönünde değişikliklere gidilmiştir. Muhafazakâr kesimlerin aktif olarak siyasette ve toplumsal alanda bulunamamalarına ithafen, toplumsal alana müdahale sık sık eleştirilmiştir. Cumhuriyetin kurulduğu yıllara denk gelen Jakoben yaklaşımları eleştirmiş, kılık kıyafet gibi özel hayata ket vuran bakış açılarına karşı durmuştur. Hukuk, ekonomi, eğitim, sağlık alanlarında da özgür düşünce, fırsat eşitliği gibi önemli gelişmelere gidilmiştir. Sümela Manastırını ibadethane olarak açılmıştır.

AK Parti, bütün bu faaliyetleri, Osmanlı sonrası yeni kurulan Türkiye cumhuriyeti modernleşme sürecine karşı durduğu için dışlanan muhafazakârları, yeniden topluma kazandırmak için yapmıştır. Ancak eleştirilere göre ilk sekiz yılı sonrasında karşı durduğu otoriter, baskıcı, toplumsal hayata müdahale eden bir tarza kendisi büründüğü iddia edilmektedir. Yukarda bahsedilen argümanları yineleyerek dönüşümü izah edebiliriz. Özel alana girilmeyi eleştirirken son bir kaç yılda, alevi ibadethaneleri sorunu, kürtaj, kılık kıyafet gibi konularda, muhafazakâr kimliğin getirdiği duruşu politikalarına yansıtmıştır. İnsan hakları bağlamında ifade özgürlüğü, sansür, basın yasağı gibi sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. İbrahim Mavi, “panoptik dönüşüm” olarak adlandırdığı bu süreci, George Orwell’ın *Animal Farm* (Hayvan Çiftliği)⁶ kitabında bahsettiği, “herkes eşittir ama bazıları daha eşit” e sistemli bir şekilde geçişe benzetmektedir (Radikal, 2013).

Son birkaç yılda, “arama kararı” ve “suçlama” için artık somut delil şartı kalkmış durumdadır. Bunun yerine “makul şüphe” kavramı getirilmiştir. Dinleme, mal varlığına el koyma gibi tedbirler alınabilmektedir. Bu durum giriş kısmında bahsedilen Amerikan yeni muhafazakârlığında görülen “tehdit” değil “risk” unsurunun ön plana çıkmasına benzemektedir. Ergun Özbudun’a göre AK Parti hükümeti, son birkaç yıldır demokraside hesap sorulabilirliğin tek yasal aracı olarak ve anti-hükümetçileri tanımlamak için seçim sandıklarını görmüştür. Özbudun’a göre, Gezi Direnişi ve Taksim olayları neticesinde AK Parti bir dönüm yoluna girmiştir. Demokrasinin amaç değil araç olduğu konusunda getirilmiş eleştiriye atf

⁶ Daha detaylı bilgi için bkz: George Orwell (2006), *Hayvan Çiftliği*, İstanbul: Can Yayınları

yapmıştır (Özbudun, 2014: 157). “Freedom House”⁷ Türkiye’nin 2000’li yıllarda sivil ve siyasal haklar konusunda yükselişe geçtiğini ama 2012 itibariyle azalan bir seyir aldığını raporlamıştır. Hatta son çalışmasında Türkiye için “kısmen özgür” ülke tanımlaması yapılmıştır (Özbudun, 2014: 161).

AK Parti kendi tüzüğünde bahsettiği şekilde çok kültürlü ve etnikli bir toplumda yaşandığı için politikaların tek bir pencereden bakarak ortaya konulmaması gerektiğini benimsemiş bir parti iken, son bir kaç yılda Alevi ve Kürt sorunlarında “ben” penceresinden bakmaya başladığı söylenmektedir (Türkmen, 2014). Öncelikle PKK meselesine ilişkin sorunlara değinildiğinde; İmralı ile başlatılan görüşmeler, çözüm süreci başlatılması, hak olarak görülen taleplerin anayasada yer alması, sorunun çözümüne yaklaştığını göstermiştir. Bu konuda PKK tarafından daha ziyade Türk hükümetinin kararlı ve istikrarlı ilerlediğinden daha önce bahsedilmişti. 2014 Kasım AK Parti kampında, sürecin ne boyuta vardığı ve bundan sonra alınacak önlemlerinde konuşulduğu uzun bir toplantı yapılmıştır. El-Cezire kanalının, 23. İstişare ve Değerlendirme Toplantısından aktardıklarına göre; İç İşleri Bakanı Efan Ala (2014) şu mesajı vermiştir;

"Devletin otoritesini göstereceğiz. Aldığımız önlemleri göreceksiniz. Alan hakimiyetini sağlayarak seçimlere gideceğiz." Bununla birlikte, toplantıda, çözüm sürsün ama otorite en mümkün mertebede sağlansın, kontroller artırılsın, güvenlik ve asayişten asla taviz verilmesin mesajları çıkmıştır (Tümer, 2014).

İç ve dış politikanın birbirinden bağımsız ilerleyemeyeceği bir konu olan PKK, bölgedeki diğer Kürt gruplar ile ele alındığında; Kobani meselesinin iç politikada atılacak olan adımları doğrudan ilgilendirdiği görülmektedir. Kobani meselesinde Türkiye’nin müdahil olması beklentisi artmıştır. Ancak Davutoğlu (2014) CNN’e verdiği röportajda “...eğer Kobani’ye müdahale edilecekse Suriye’ye müdahale edilmeli” demiştir. Bu uluslararası ve ulusal kamuoyunda, Kobani’nin, Esed rejimi devirmek için kullanılacak bir koz olarak görüldüğü algısı oluşturmuştur. Bununla birlikte TSK’nın IŞİD’e silah yardımı yaptığı iddiası, ülke içindeki Kürt

⁷Daha detaylı bilgi için bkz: Freedomhouse (2013), "Freedom in the World 2013", <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2013/turkey>

kökenli vatandaşları sokaklara dökmüştür (youtube.com, 2014). Çözüm süreci halkın birçoğu tarafından sonlandırılmış olarak algılanmıştır.

Alevi sorunu çerçevesinde, Cem evlerinin kültür evinden ziyade ibadethane statüsüne alınması ve camilerde olduğu gibi cem evlerinin de aylık giderlerinin devlet tarafından karşılanması talepleri dile getirilmişse de 2015 yılı itibari ile hala olumlu bir adım atılmamıştır.

AK Parti hükümeti, terör örgütleri ve terör suçlarının kapsamını genişletmek istemektedir. Konuyla alakalı taslakta, şüphelik ön plana çıkmış, herhangi bir eylemde bulunmasa dahi potansiyel olduğu gerekçesiyle suçlu pozisyonuna düşebilmektedir. Bu durumda “düşünce suçu” kavramı tekrar gündeme gelmeye başlayabilir (Gürsoy, 2014). Gülen Hareketi ile ilişkiler 2013 yılı Aralık ayı itibariyle artık tamamen koptuğu gözlemlenmektedir. Cemaat ile süren anlaşmazlıklar, devletin, ordunun ve hukukun hemen hemen her kuruma sızmış olan Cemaat üyelerinin tasfiyesini getirmiştir. Bu tasfiyeler konusunda, Erdoğan, "Bu ülkeye ihanet edenlerin görevlerini değiştirmek cadı avıysa, biz bu cadı avını yapacağız, bunu da bilin. Nefes aldığım sürece unutmayacak ve affetmeyeceğim" demiştir (Yılmaz ve Çetin, 2014). Bu çerçevede cemaatin lideri konumunda bulunan Fethullah Gülen'e terör suçu isnadıyla yakalama kararı çıkmıştır.

17 ve 25 Aralık yolsuzluk iddialarıyla yürütülen soruşturmaları sonucu yapılan operasyonlar partinin tavrını daha da sertleştirmesine sebep olmuştur. Dört bakan hükümetten ayrılmıştır. Dönemin başbakanı Erdoğan ve oğluna yönelik 25 Aralık operasyonları yapılmış ancak iddialar reddedilerek soruşturma süreci başladığı haliyle kalmıştır. Bunun üzerine Erdoğan, yolsuzluk iddialarının darbe olarak nitelendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Soruşturma açan emniyet mensupları, yargı görevlileri görevden alınmıştır. Yargı ve polislerin görevden alınmasına karşın İçişleri Eski Bakanı İdris Naim Şahin istifa etmiştir. Şahin'e göre, parti içinde “dar bir oligarşik kadro” vardı ve çekirdek bir kadro ülkeyi yönetmekteydi. Kapsayıcı ve kolektif siyaset ise yerini bu çekirdek kadronun hâkimiyetine bırakmıştır (Evrensel, 2013).

Erdoğan 2014'te cumhurbaşkanı seçilmiş ve seçimden sonra başkanlık rejimini gündeme getirmiştir. Yeni muhafazakâr dönüşüm batılı devletlere nazaran biraz daha değişiklik göstermiştir. Örneğin liberalizm yanlısı olan yeni muhafazakâr ya da muhafazakâr demokratlık, 2014 itibarıyla devletçi söylemlerde ve uygulamalarda bulunmaktadır. Eski rejimden kalan gelenek ile anlaşma yapılmaya çalışılmıştır. Milli istihbarat teşkilatının yetkileri artırılmış ve MGK'nın varlığı yeniden belirginleşmiştir. Dönüşüm geçirdiği iddia edilen yeni Türkiye, eski rejime dair birçok unsuru kullanmaya devam etti. Dikkat çeken tek değişimin, "İslam"ın artık daha da çok vurgulanması üzerine olması şeklinde değerlendirmeler yapılmıştır (Gürsoy, 2014). Tarihe dönüp bakıldığında, 28 Şubat sürecinde devletin meşruiyet aracı irtica söylemleri iken AK Partinin son birkaç yılı için meşruiyet aracı "paralel yapı" olmuştur.

AK Parti hükümeti, muhafazakâr damardan gelmiş olduğundan ve çoğunlukla muhafazakâr kitleye hitap ettiğinden, klasik muhafazakâr görüşün dönüşümü konusunda bir takım zorluklar yaşamıştır. Bu zorluklar; demokrasinin, insan hakları ve özgürlüklerin kitlesel ve kapsayıcı olmaması üzerinden açıklanabilir. İlerleme ve değişime karşı duran ancak geleneği ve tarihi koruyan bir siyasal anlayışa karşı, moderniteyi, teknolojiyi aynı zamanda geçmiş; ulusal çıkarları koruduğu oranda sahiplenilen yeni muhafazakâr anlayışı; Türk toplumunun yerleşik yaşam tarzına kabul ettirmek, bunu uygulamaya koymak kadar zor olmuştur. Örneğin; demokrasiyi vurgulamak için, yapılan "milliyetçiliği ayaklar altına aldık" söylemi, PKK sorununun çözümü konusunda, yıllarca bayrak milliyetçiliği duygusuyla hareket etmiş toplumu endişeye sokmuştur (Sözcü, 2013). Ergil'e göre (1986), yeni muhafazakârlar, geleneği ve geçmişi muhafaza eden bir sisteme karşı; geleneği modernizeye uyarlamak gibi zor bir misyon edinmişlerdir (s.288). AK Parti'nin, yerleşik algıları göz önünde tutarak yeni anlayışlar üzerinden siyaset yapmasının onu zaman zaman zor duruma soktuğu ifade edilebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DIŞ POLİTİKADA AK PARTİ VE YENİ MUHAFAZAKÂRLIK

AK Parti'nin kuruluş aşamasında altı çizilen önemli başarıları, siyaset felsefesi ve ideolojisinin teoriğini ortaya koyarak, kendini tanımlamasıydı. Bunun bir devamı olarak, hem iç politikada hem de dış politikada, “politikanın kavramsallaştırılması” adına yaptıkları sıralanabilir. Akdoğan ve Davutoğlu tarafından formüle edilmiş bir siyaset üslubu ve partinin entelektüel ve teorik bir arka planı oluşturulmuştur (Yeşiltaş ve Balcı, 2011: 9-34).

Partinin ideolojisi ile birlikte vizyonu vurgulanırken, birçok terim ortaya sürülmüştür. Tarihsel miras, komşularla sıfır sorun, ritmik diplomasi, mekik diplomasi, merkez ülke, medeniyetler arası işbirliği gibi birçok başlık ve altında AK Parti'nin dış politikasının nasıl şekillenmekte olduğunun örnekleri bulunmaktadır. Bu kavramlar Türk Dış Politikasında hiç kullanılmamış terimler olmamakla birlikte, AK Parti tarafından geliştirilen ve dile getirilen kavramlardır. Örneğin tarihsel miras ve Avrupalılaştırma terimlerinin, Mustafa Kemal Atatürk dönemi dış politikasında görüldüğü bilinmektedir. Bu başlıklardan en önemli görülenleri ve “yeni muhafazakârlık” ideolojisinin Türk dış politikasına etkili olanları, AK Parti ve Yeni Muhafazakârlık tezinin dış politika kısmında tartışılacaktır.

3.1. Avrupa Birliği İle İlişkiler

Öncelikle değinilmesi gereken husus, ideolojik olarak farklı olsalar da doğuş yeri, milli görüşçü, muhafazakâr, batı ve Avrupa birliğine şüpheli yaklaşan bir karakterde olan AK Parti, kendini tanımladığı “muhafazakâr demokrat” ideolojisi çerçevesinde, Avrupa Birliğine karşı son derece ılımlıdır. Aynı yaklaşımdan gelmelerine rağmen, AK Parti'nin yaklaşımları genel olarak Avrupa Birliği yönünde olmuştur. Hatta selefi hiçbir hükümette görülmeyen bir tutumu vardır (Kırıcı, 2014). AK Parti'nin Türk dış politikasına kazandırdığı Avrupalılaştırma (*EU-zation*) terimi de, AB konusunda ne tarz bir düşünceye sahip olduğunu açıklamaktadır. Avrupalılaştırma terimi, partinin kurulması ile birlikte 2005'e kadar çok yaygın olarak kullanılmıştır. Bunun anlamı; “siyasi, ekonomik ve kültürel özellikler bakımından AB ile uyum ya

da uyumsuzluğun mercek altına alınmasıdır.” Ahmet Davutoğlu tarafından Türk dış politikasına kazandırılan bu terim, AK Parti’nin AB bakış açısını açıklar niteliktedir.

Davutoğlu, “Avrupalılaşıma” terimini açıklarken, bunun bir tamamlayıcısı ya da açıklayıcısı olarak görülen birkaç kavram daha ortaya atmıştır. Bunlar arasında katılım, çok kültürlülük, müzakere, tarihsel miras ve komşularla sıfır sorun politikası yer almaktadır (Doğanay, t.y.: 66). Öncelikle katılım, çok kültürlülük ve müzakere kavramlarını temel alan siyaset felsefesi daha çok iç politikadaki sorunları çözmek için kullanmış olsa da daha sonrasında AB üyelik süreci içinde de kullanıldığı ve olumlu sonuçlar doğurabileceği bilinmektedir. Örneğin, içerde daha demokratik bir ortam oluşturma çabaları AB’nin Türkiye’den en çok görmek istediği şeydir. AB’nin üyelik sürecinde Türkiye’den istedikleri, Türkiye’nin kronikleşen demokrasi sorunu, siyasal İslam sorunu ve etnik ayrımcılık sorunlarını çözmeye destek vermesiydi. İçerdeki katılım özgürlüğü, çok kültürlülük ve çok sesliliğin zenginlik olarak algılanması ve müzakere yoluyla sorunların üstesinden gelebilme kabiliyeti ne kadar artarsa, içerdeki demokratik hava daha da artacaktı. Demokrasinin bu gelişimi, doğal olarak, AB ve üye devletlerle olan ilişkilerin seyrini artıracaktı. Bunun yanında, içerdeki demokratik tutum alışkanlık haline geldiği için, dış politikada da aynı tavır sergilenecek ve uluslararası müzakerelerde, Türkiye kendini ifade edebilme açısından daha etkin olabilecekti.

Tarihsel miras kavramı da AB ile ilişkilerin AK Parti dönemini izah etmede kullanılmaktadır. Davutoğlu’na göre, Türkiye’nin tarihsel mirasa sahip olması ve Osmanlı devletinin tek devamı olması sebebiyle üzerine aldığı bir sorumluluk vardır. Türkiye’nin içerdeki gelişiminin daha hızlı ilerlemesinde, dışarıdaki statüsünü belli bir noktaya koymak araç olarak görülmelidir. Buna bağlı olarak, Türkiye’nin AB üyelik süreci, ABD ile ilişkisi, Rusya ve diğer komşu ülkelerle iyileştirilen ilişkiler birer araç olarak görülmelidir (Oğuzlu, 2009: 44).

Türk dış politikasının reformlarından birisi de komşularla sıfır sorun politikası olmuştur. Türkiye uluslararası alanda ilişkilerini gözden geçirerek, tarihsel perspektifi göz önünde bulundurarak yeni bir dönem başlatmıştır. Siyasi ve ekonomik anlamda en yoğun ilişkiler Avrupa ülkeleri ile olduğundan, komşularla

sıfır sorunun devamı olarak, Avrupa ile ilişkileri yeniden tesis etmenin kaçınılmaz olduğu iddia edilebilir. Türkiye'nin, Avrupa ile ilişkileri, AB üyelik sürecine paralel olarak yürümektedir. Avrupa bir bütün olarak, Türkiye'nin Atatürk döneminden beri, hedef olarak gördüğü “çağdaş bir medeniyet”e ait özelliklere sahip olduğundan; Türkiye'nin bu oluşumun bir parçası olmak istemesi doğal olarak görülmüştür.

Çalış, Türkiye ile AB arasındaki ilişkiyi Leyla-Mecnun arasındaki platonik aşk üzerinden kavramsallaştırmıştır. Çalış'a (2006) göre, “Türkiye Mecnun, AB Leyla idi. Mecnun aşkı sayesinde Leyla var oluyordu. Mecnun yaptıkları ve gayreti Leyla'yı Leyla yapmaktaydı” (s.1-3). Çalış, çalışmasında Türkiye'yi merkez almıştır. Çünkü Türkiye'nin AB üyelik sürecinde yaptıkları bu hikâyenin ana argümanları olmuştur. Yukarıda bahsedildiği gibi, Türkiye AB üyelik sürecinde ne kadar çok çaba sarf ederse AB, Türkiye için o kadar var olacaktır.

AK Parti iktidarının ilk sekiz yılındaki Türkiye-AB yakınlığının oluşmasında Türkiye'nin, AK Parti döneminde dış politikada yelpazesini geniş yutmaya başlaması ve bu bağlamda AB'nin, Türkiye'ye müzakere kapılarını açması örnek olarak gösterilebilir (Güzeldağ, 2011). Türkiye'nin tarihten gelen problemleri ilişkilerini yoluna koymaya çalışması AB tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Ortadoğu, Kafkasya ve de Balkanlar'da ilişkileri iyi ilişkiler kurmak için çalışmalar yürütülmüştü. Ancak AB'nin Türkiye'den beklediği atılım Yunanistan ve Ermenistan sorunu ile alakalı idi. Nitekim bu ülkelerle de ilişkiler tartışmasız ilerlemeye başlamıştı. Türkiye'nin bu atılımları Avrupalı devletlerce desteklenmiştir (Karamanlı, 2005).

2005 yılı itibariyle AB müzakereleri başladı ve Türk kamuoyunda AK Parti'nin AB sürecine destek fazlaydı. Sadece kendi tabanı değil, AB karşısında aldığı ısrarcı ve mücadeleci tutumu halkın büyük çoğunluğunca destekledi. AB'nin tavsiyeleri doğrultusunda temel hak ve özgürlüklerin sınırları genişledi, idam cezası kaldırıldı, işkenceye sıfır tolerans geldi. Bunlara ek olarak, kadınların hamilelik dönemlerinde çalışma şartları iyileştirildi, hatta gece çalıştırılanlarına karşı, işverenlere müeyyideler uygulandı. Zorunlu eğitim dönemi içerisinde çalışmaya zorlanan gençlere ve çocuklara devlet desteği bulundu. AB-Türkiye arası 2011

ilerleme raporu ve bu ilerleme raporuna AK Parti'nin verdiği cevapla soğumuştur. Şimdiye kadar alınan en ağır eleştirilere sahip olan bu rapor, her ne kadar “güçlendirilmiş siyasi diyalog”un sürdürüldüğünü belirtse de ifade özgürlüğünden Alevi sorununa, yargıdan medyaya sağlanan haklarda gerileme olduğunu raporlayan başlıklar da içermektedir (ABGS, 2011).

AK Parti, son yıllarda AB'nin Türkiye'yi birliğe almama sebepleri üzerinde eskisi kadar ısrarcı değildir. Örneğın, yapılması gereken Anayasal düzenlemelerde hala eksiklikler var ve eskisi kadar gündeme gelmiyor. Demokrasi eleştirilerine pratikte olumlu cevaplar verme çabası yerine, kimi zaman tepkisiz kalınıyor. Avrupa ülkelerinde gettolaşan Türkler için, buldukları ülkeye uyum sağlamaları konusunda Türkiye'den teşvik yok, sürekli artan İslamofobia üzerine gidilmiyor. Bunun yanında sadece bu ön yargılara içerlenmekle yetiniliyor. AB'nin süreci yönetim tarzı eleştirilmiyor. Avrupalı devletlerinde 2004-2005 sonrası dönemde Türkiye'ye bakış açıları daha keskin olmuştur. Bir de AK Parti'nin ilk 8 yılındaki bu AB atılımı, sadece parti ve liderle alakalı değildir. Türkiye'nin AB'nin bir parçası olma yolunda yapmış olduğu reformlar ve kararlı tutumu, Avrupalı devletlerce de desteklenmekteydi. Şimdikine nazaran daha çok umut vaad eden ilişkiler vardı. Mesela Fransa eski Cumhurbaşkanı Jacques Chirac, kendi döneminde, “Eğer Avrupa Birliği bir serbest ticaret bölgesi olarak kalmak istiyorsa, onu Türkiyesiz yapabilir, ama Avrupa Birliği küresel bir aktör haline gelmek istiyorsa onu Türkiyesiz yapamaz” demiştir. Sarkozy ve Holland ile mukayese edildiğinde daha olumludur (ATAUM, 2010).

Yeni muhafazakâr ve liberal yaklaşım, ülkelerin karşılıklı bağımlılık içinde ilişkilerini yürütmek zorunda olduğunu kabul eder ve bu bağımlılığın paylaşıldığı ve karşılıklı taleplerin dile getirildiğı uluslararası örgütlerin önemli olduğunu iddia etmektedirler. AK Parti hükümeti, bölgesel anlamda yaşanan gerilimlerin çözümü konusunda, iç politikaya ilişkin yaptırımları konusunda, uluslararası örgütleri referans göstermektedir. Bu bağlamda, AB'nin bir parçası olmak konusunda ısrarcı davranmaktadır. Yukarda bahsedilen Türkiye-AB ilişkilerinin, başlangıçtan bugüne kadarki sürecini özetlersek; ilk başlarda ilişkiler olumlu bir seyirdeydi. Türkiye'de

AB'ne üyelik amacı taşıyan, birçok anayasal düzenlemeler yapılmıştı. Daha demokratik bir siyaset ve toplum oluşturmak için, AB kriterleri siyasetin en görünen noktasına taşınmıştı. Demokratikleşme talebine, tam olarak olmasa da birçok alan da olumlu cevap verildi. İçerde ve dışarıda müzakere üslubu sağlandı. Daha önce de belirttiğimiz gibi AB üyeliği Türkiye'nin vazgeçilmez bir sınırı değildi. Ancak Türkiye'nin hem içerde hem de dışarıda istenilen seviyeye yükselmesi için, Türkiye'ye hizmet ettiği takdirde, AB kriterleri örnek alınmalı ve uygulanmaktaydı.

Örneğin askerinin vesayetinin kırılması bu konudaki en dikkat çeken adımdır. AB'nin Türkiye'deki askeri vesayetinin kırılması konusundaki beklentisi, AK Parti'nin siyasal hedefleri ile örtüşmekteydi. AB'nin dış politikada yelpazeyi açık tutma ve problemleri ilişkileri yoluna koyma talebi de, yeni muhafazakârlık ideolojisinin bölgesel anlamda üstün bulunma hedefi ile örtüşmekteydi. Ancak AB üyeliği demek, Avrupalılaşmak terimini içselleştirmeyi gerektirmektedir. Yeni muhafazakâr AK Parti'nin pragmatist dış politika yaklaşımlarından birisi olan, Avrupa ile güvenlik çıkarları üzerinden hareket etmek (Çınar, 2011: 13) ve "çıkarlara hizmet ettiği takdirde AB'ye sahip çıkılmalıdır" anlayışı; AB tarafından olumlu karşılanmıyor ve AB'nin Türkiye'ye bakış açısı bu anlamda şekilleniyor denilebilir.

3.2.Komşularla Sıfır Sorun

"Kelimenin tam anlamıyla, bu idealist bir model, diğer taraftan bu Türk dış politikasındaki net bir mantalite değişikliğini temsil etmektedir"⁸ (AK Parti, 2013)

Türkiye üzerinde durduğu toprakların stratejik önemi sebebiyle komşularla sorun yaşama lüksüne sahip değildir. Ticari anlamda kurulan ortaklıkların sınırdaki komşularla olması, şu an komşu olduğu ülkelerin bir zamanlar içinde olduğu Osmanlı İmparatorluğunun tek varisininin Türkiye olması, bölgesel güç olma ve model ülke konumuna gelme hedefi doğrultusunda komşularla iyi ilişkiler kurma hasebiyle Türkiye "sıfır sorun" üzerine odaklanmıştır (Genç, 2014). Ayrıca çoğunluğu Müslüman bir ülkenin hükümet partisi olan AK Parti'nin İslam ülkelerine yönelmesi ve komşuların çoğunun Müslüman olması da, dış politikadaki bu hamleyi kaçınılmaz

⁸ Ahmet Davutoğlu, komşularla sıfır sorun politikası üzerine söylemiştir.

kılıyordu. Davutoğlu'na göre esas olan karşı tarafın cazibe ve muhakeme yollarıyla ikna edilmesi ve buna destek olarak da askeri olmayan metotların tercih edilmesidir. Asıl gücün ikna kabiliyetinden geldiğini belirtmektedir (Oğuzlu, 2009: 44). Komşularla sıfır sorun politikası özü itibarıyla diplomasi, uzlaşma ve karşılıklı dinlemeyi barındırmaktadır. Komşularla, çatışmaya varmadan sorunların çözülmesi demektir. İstikrar ortamı oluşturmak amacı güder. Bu sebeple; Türkiye'nin kısa-uzun-orta vadede hedeflediği bölgesel huzur ortamını oluşturmak için; komşularla sıfır sorun politikası önem arz etmektedir.

Türkiye'nin iç ve dış politik programlarının birlikte yürütüldüğü varsayılırsa, komşularla sıfır sorun olması durumunda dikkatler Türkiye'nin iç problemlerinin çözümüne yönelecektir. Komşularla sıfır sorun bağlamında yürütülen ilişkiler dört dörtlük başarı getirmese dahi, aslında kamuoyu gözünde Türkiye bir adım öndedir. Çünkü Türkiye iletişim kanallarını kullanarak sorunların üzerine gitmek konusunda inisiyatif almıştır. Tek taraflı da olsa çözüme ulaşmak için çaba sarf etmiştir. Anlaşmazlıklardan yana olmadığını göstermiştir (Çiçekçi, 2012: 14). Komşularla sıfır sorun teorisi, beraberinde merkez ülke, pro-aktif diplomasi, önleyici diplomasi ve tarihsel miras ile birlikte yürütüldüğü takdirde başarılı bir dış siyaset izlenmiş olacaktır. Nitekim ara bulucu, uzlaşma taraftarı ve oyun kurucu rolleri sahiplenen bir ülke, kısa vadede bölgesinde sağladığı istikrardan dolayı dünya kamuoyunda olumlu imaj çizecektir, aynı zamanda uzun vadede bölgesinde huzur ortamı oluşturacaktır. Bu dış politika ilkesinin temel amacı, Türkiye'nin etrafında –Davutoğlu'nun tabiri ile- bir “istikrar kuşağı” oluşturulmasıdır (Yeşiltaş ve Balcı, 2011).

En yakın ve en sık inişli çıkışlı ilişkilerimizin olduğu Kıbrıs, Ermenistan, Kuzey Irak, Suriye komşularımızla, öncesi de temel alınarak; AK Parti döneminde ne şekilde diplomasi yürüttüğümüz incelenmiştir. Türkiye'nin komşu ülkelerinin birbirleriyle ve Türkiye ile ilişkilerinin tarihini göz önüne aldığımızda; karşımıza çıkan karmaşık çalışma ortamı ve ilişki ağı sebebiyle; komşularla sıfır sorun başlığında ikili ilişkilerin evveliyatına değinilmemiştir. Bu ilişki ağında belirleyici role sahip olduğu için Türkiye'den giden oklara ait okumalar yapılmıştır. Yeni muhafazakâr ideolojinin; Türkiye'nin komşularıyla olan ilişkilerinde ne şekilde etkili olduğu üzerinde durulacaktır.

3.2.1. Kıbrıs

AK Parti hükümeti'nin 2002'de kurulması, Annan Planı doğrultusunda Kıbrıs'ın iki tarafının görüşmelere başladığı döneme denk gelmiştir. Annan Planı süreciyle beraber Türkiye-Yunanistan ilişkileri çeşitli işbirliği girişimlerine sahne olmuştur. Ecevit döneminde Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde statükocu bir tavır benimsenmişti. Buna karşın ideolojisini tanımlarken muhafazakârlığını baskın kılan AK Parti hükümeti ise statükoculuktan uzak kalmıştır. Dönemin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül ile Yunanistan Dışişleri Bakanı Papandreu, 3 maddelik güven arttırıcı önlemler paketi üzerinde anlaşmışlardır. Arkasından ise Kıbrıs, kıta sahanlığı, Heybeliada Ruhban Okulu gibi sorunlar ve yeni güven arttırıcı önlemler alınmıştır. Eylül 2003'te ise Yunanistan Toksotis-Nikiforos, Türkiye ise Barbaros-Toros tatbikatlarının yapılmayacağını açıklamıştır. Bu olaylarda ilişkileri yumuşatmaya yardımcı olmuştur.

2004 yılı itibariyle Yunanistan'da Karamanlis başbakan olmuştur. Karamanlis Türkiye'nin AB üyeliğine sıcak bakan, çözüm ve işbirliğinden yana olan başkandı. AK Parti döneminde bu ilişkiler yıllar sonra ilk kez iyiye gitti. Nitekim o zaman Başbakan olan Recep Tayyip Erdoğan 17 yıl aradan sonra Yunanistan'a resmi ziyarette bulunmuştur (Çelikaş, 2013: 35-36).

Ancak ne var ki Rum tarafı Annan planına ve birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti fikrine karşı çıkmıştır. Fakat Türkiye, Rum tarafının iki adayı birleştirme için yapılan referandum da ki tavrından dolayı dünya kamuoyunda uzlaşmaz tarafın kendisi olmadığını göstermiştir. Kıbrıs'a sadece Türkiye'den değil yabancı ülkelere gelen uçular engellenmekteydi. Ancak Azerbaycan ilk seferini başlattı. Yunanistan hükümeti bunun yasadışı⁹ olduğunu ileri sürdü. Bu olay, Annan Planı doğrultusunda iki tarafı birleştirme ve Kıbrıs Cumhuriyeti kurma adımlarından sonra gelen, ilk olumsuz gelişmedir.

Bir diğer girişim 24 Ocak 2006'da ise dönemin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül girişimiyle sorunun çözümüne yönelik bir Eylem Planı ile yeni bir girişim başlamıştır. 10 maddeden oluşan bu planda Türkler üzerindeki kısıtlama ve

⁹ Uluslararası hukuka göre; bir ülke, ancak "tanıdığı" ülkelere doğrudan ulaşım imkânı sağlayabilir.

ambargoların kaldırılması amacıyla Türklerin limanlarını ve hava alanlarını Kıbrıs Rum bandıralı gemi ve uçaklara açılmasını öngörmekteydi. Uluslararası toplum tarafından destek gören bu plan Rum tarafınca hemen reddedildi. Rum tarafının amacı Türkleri ekonomik olarak zor durumda bırakarak adadaki egemenlik haklarını ellerinden almaktır. Bunu en son 2006'da Türk tarafını Abdullah Gül'ün temsil ettiği BM nezaretinde yapılan görüşmelerde açıkça bir kere daha belli etmişlerdir. Sinan Dirlik'e (2011) göre;

“2003'ten başlayarak Denктаş'ın etkinliğini adım adım geriletken ve toplumu Annan Planını kabul etmeye ikna edecek kadar “devrimci” bir Kıbrıs politikası oluşturan ve bu tutumuyla Kıbrıslı Türklerin sempatisini kazanan AK Parti Hükümeti, 2009'dan itibaren tutuculaşan, çatışmacı ve sert bir üsluba yönelerek “Türkiye-KKTC ilişkilerinde sorunsuzluk” siyasetini terk etmiş benzerdir” (s.3-6).

Bu çekilmenin sebebi, AK Parti hükümetinin içerdeki, daha milliyetçi muhafazakar-sağ seçmenin tepkisini çekmek korkusu olabilir. Çünkü sadece Kıbrıs değil aynı şekilde Kürt Açılımı konusunda da zaman zaman sağ kesimin tepkisini alıp, oy kaybetme telaşı ile kararsız tavırlar sergilediği gözlemlenmiştir. Nitekim AK Parti gibi kontrolü her zaman elinde tutmak isteyen bir parti, Kıbrıs konusunda, sorunun başka taraflarca ele alınmasından rahatsızlık duyduğu iddia edilmektedir. Her ne kadar oy kaybetme korkusu ile Kürt sorununu zaman zaman rafa kaldırmış olsa da, Kıbrıs konusunda süreci yönetmek istediği görülmektedir (Dirlik, 2011: 6).

Kıbrıs bağlamında Yunanistan ile sürekli eksik kalan mutabakatlar bir yana, son yıllarda Kıbrıslı Türkler ile de anlaşmazlıklar gündeme gelmiştir. 2011 yılında Kıbrıs Türkleri sendikalarının açtığı bir takım pankartlar, “Ankara elini üstümüzden çek!” ibareli yazılar; buna karşılık olarak o zamanki başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile başlayan “besleme krizi” ve “Kıbrıs'a stratejik bir ilgim var” söylemi, ada halkının, kendi deyimleri ile “kendilerini önemsiz hissetmelerine” sebep olmuştur (Çelikleş, 2013).

2013 yılında Davutoğlu-Venizelos görüşmeleri yapıldı. Davutoğlu 2023 vizyonu içerisinde Kıbrıs ve Yunan ilişkilerinin barış ve işbirliği üzerine inşa edileceğini tekrar vurguladı. 2015 yılında Kuzey Kıbrıs'ta seçilen Cumhurbaşkanı

Mustafa Akıncı'nın, "artık yavru vatan" olmak istemelerini dile getirmesinden sonra KKTC-Türkiye ilişkilerinde sert sözler gidip gelmiştir. Ancak karşılıklı görüşmeler ve olumlu ifadelerle sorunsuz sürecin devam ettiği belirtilmiştir (BBC, 2015).

Recep Tayyip Erdoğan, AK Parti'nin kurulması aşamasında, Kıbrıs politikalarının geleneksel Kıbrıs politikalarından farklı olacağını belirtmişti (Hürriyet, 2002). Devamında dünyanın dikkatle izlediği, Türkiye'nin komşularıyla yürüttüğü diplomasi süreci başlamıştır. Buna bağlı olarak Türkiye, öncelikle Kıbrıs sorununun çözümü için çalışmalara başlamış ve ne derece istekli olduğunu belirtmiştir. Yeni muhafazakâr ideolojinin temkinlilik ve çıkarlarını maksimize etme hedefleri doğrultusunda, Türkiye ada üstündeki kontrolünü kaybetmek istememektedir. Bununla birlikte tehditten ziyade risk unsuru gözetilen yeni muhafazakârlık, Ege'nin bir Yunan gölü olmasından endişelenmekteydi. Bu yüzden adadaki Rum ve Türk tarafının, Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında birleşmesini öngören Annan Planına destek vermekteydi. Böylelikle, hem ada Yunanistan baskısından kurtulmuş olacak hem de AB üyeliği kabul edilen Rum tarafı ile birlikte Türk tarafı da AB'ye girmiş olacaktı. Değinilmesi gereken bir diğer husus, tarihe sıkı sıkıya bağlılık ve tarihten gelen bağları kullanarak günümüz politikalarını geliştiren, yeni muhafazakâr ideolojilerin Türkiye hali olan, "Neo-Osmanlılık"tır. Türkiye için, Kıbrıs adası, Osmanlı mirası kabul edilir. Kuzey tarafının Türkiye bağlı kalması, Türkiye'nin Akdeniz'de gerekli zamanlarda gerekli hamleleri yapması açısından önemlidir. Bu bağlamda, 2015 yılında Kuzey Kıbrıs'a cumhurbaşkanı seçilen, Mustafa Akıncı'nın "artık yavru vatan olmak istemiyoruz" söyleminin bir risk olarak algılanması, yeni muhafazakâr ideoloji için doğal bir durumdur.

3.2.2. Ermenistan

Bugün Türkiye- Ermenistan ilişkileri tamamen "Ermeni soykırımı" iddiası üzerine kurulmuştur denilmesi yanlış olmamakla birlikte, anlaşmalıkların 19. yy'a dayandığı bilinmektedir. Rusya'nın kışkırtması ile Ermenilerin Osmanlı topraklarında, Müslüman Türklerin köle konumundan çıkmaları gerektiği fikri günden güne yayılmıştı. Hali hazırda süre giden sorunlu ilişkiler 1915 yılındaki Ermeni tehciri ile daha görünür kılındı (Laçiner, 2008: 6-8). Dağlık Karabağ sorunu

da Ermeni soykırımı iddiası hırsı ile uzatılmış bir görünüm sergilemektedir. Bu sorunda Türkiye'nin Azerbaycan tarafında olması sürpriz bir gelişme değildir. İki ülke arasındaki sınır kapıları kapalıdır. Türkiye tarafından, Karabağ üzerindeki işgalin sonlandırılmasına kadar açılmama şartı ile 1993 yılında kapatılmıştır. Ticaret açısından Ermeni tarafı kapıların açılmasını talep etmektedir. Türkiye'nin ise tek şartı, Ermenistan'ın işgal ettiği Azerbaycan topraklarından çekilmesidir.

Komşularla sıfır sorun ekseninde, AK Parti hükümeti Ermenistan ile tarihten gelen bu anlaşmazlığı yumuşatmayı, Kafkaslarda huzur ortamı oluşturmayı amaç edinmiştir. İlk olarak bir trajedi diplomasisi de diyebileceğimiz, 2007 yılında gerçekleşen Hrant Dink suikastı üzerine görüşmeler başlamıştır. Ermenistan Eski Dış İşleri Bakanı Oskanya'nın cenaze için Türkiye'ye gelmesi, daha sonra iki ülke arasında yapılacak olana futbol maçı için Abdullah Gül'ün Ermenistan'a davet edilmesi ve gidilmesi; ilişkiler açısından olumlu gelişmeler olmuştur. İlişkileri karşılıklı olarak gözden geçirmek için diplomatik bir zemin oluşturulmuştur. Bunun akabinde Ahmet Davutoğlu ve bürokratları 2008 yılında ilişkileri normalleştirmek için çalışmalara başladı, müzakereler başlatıldı. Müzakereler sonucunda 10 ekim 2009'da Türkiye Eski Dış İşleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ve Ermenistan Dış İşleri Bakanı Edward Nalbandyan arasında, "Türkiye Cumhuriyeti ile Ermenistan Cumhuriyeti Arasında Diplomatik İlişkilerin Kurulmasına Dair Protokol" imzalandı. Anlaşmanın imzalandığı sırada Türk yetkililerin Türkiye-Ermenistan ilişkilerine dair ılımlı konuşmaları, toplantıda bulunana diğer Avrupa ülkelerinin temsilcileri tarafından büyük bir ilgi ile karşılandı (Aljazeera, 2014b).

Ancak bu imzalanan protokol, Dağlık Karabağ sorunun çözümüne ve Ermeni soykırımı iddialarına dair beklenen mesajları vermemesi sebebiyle hem Azerbaycan hem de Türk ve Ermenistan kamuoyu tarafından tepkiler topladı. Meclislerde onaylanmadı. Anlaşma metni yürürlüğe girmeden rafa kalktı. Sonuç olarak ise, AK Parti hükümeti, ilişkilerin normalleşmesi için Dağlık Karabağ sorununun çözülmesi gerektiğine inanan tutumuna geri döndü. Yine de Türkiye içindeki Ermeni vatandaşlarının hakkının gözetilmesi gerektiği, AK Parti hükümeti tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Bilhassa Hrant Dink suikastından sonra, huzursuzlaşan ortamın

önüne geçilmeye çalışılmıştır. Çünkü ülke içindeki Ermenilere yönelik *mobbing* doğrudan Ermenistan hükümeti ile muhatap olmanın önünü açıyordu. AK Parti, CHP, HDP tarafından 7 Haziran 2015 seçimlerinde 54 yıl aradan sonra TBMM'ye Ermeni asıllı vekiller seçilmiştir. Ermeni kiliseleri onarılıp, hizmete açılmıştır.

Yeni muhafazakâr ideolojiler kendi ahlaki ve siyasi ilkelerini oluştururlar ve de bu ilkeler doğrultusunda hareket ederler. Uluslararası ilişkilerde, karşı tarafla müzakere ederken, öncelikle kendi ilkelerini göz önünde tutarlar. Böylelikle dik dururlar. Birdal'a göre, dik başlı olmak yerine müzakereyi, anlama ve dinlemeyi ve dik duruşlu olmayı tercih ederler (Birdal, 2015). AK Parti hükümeti de bu doğrultuda, diplomasi kanallarını açmış ve gerilimi azaltmak isteyen taraf olmuştur. Ancak Türkiye için kırmızı çizgiler olan Karabağ sorunu ve soykırım iddiaları karşısında, AK Parti hükümeti dik durmuştur. İkili ilişkilerin son on yıllık kronolojisine bakıldığında zaman, ilişkilerde bir dönem yumuşama ardından tekrar durulmanın yaşanmasının sebebi, yeni muhafazakâr ideolojinin ve Türk kamuoyunun, Karabağ sorunu ve soykırım iddiaları karşısında taviz verilmesine karşı durmasıdır.

3.2.3. Kuzey Irak

AK Parti dönemi dış politikası, bölgesel sorunların ilk olarak, bölgesel bir zeminde halledilmesi gerektiğini öngörüyordu. Bu bağlamda ABD'nin Irak işgali öncesi, Davutoğlu tarafından şekillendirilen dış politika da bu çerçevede yürütülmüştür. ABD'nin Türkiye üzerinden Irak'a saldırması talebi, 2003 yılında TBMM'de reddedilmiştir. Bunun yerine daha pro-aktif davranarak arabuluculuk faaliyetleri yapmıştır. Türkiye'nin Irak Savaşı sürecinde ve sonrasında arabulucu tutumlarının daha sonra da bölgedeki istikrarsız ortamlarda devam edebileceğinin sinyallerini verilmekteydi. Davutoğlu, bununla alakalı olarak şöyle demiştir;

"Bizim hedefimiz, bölgesel işbirliği yoluyla Türkiye'nin çevresindeki kararlı fay hatlarına ve gerilime çözüm bulmak ve reaktif politikalar yerine pro-aktif politikalarla desteklenen net bir dış politika vizyonu ile hareket ederek Türkiye'yi komşularıyla problemlili ilişkilerinden

kurtarmaktı. Bu geleceğe odaklı dış politika Türkiye'nin komşularına yönelik politikasının yeniden tanımlanmasına yol açtı" (AK Parti, 2013).

AK Parti'nin komşularla sıfır sorun ekseninde ortaya attığı politikalar doğrultusunda, Türkiye AK Parti döneminde sadece Kuzey Irak ile değil Irak'ın bütünü ile ilişkileri geliştirmeyi amaç edinmiştir. Daha öncede bahsettiğimiz gibi Amerika'nın 2003 müdahalesinde Türkiye kendi topraklarını kullandırmayıp, sorunun diplomasi ile çözülmesini talep etmiştir. Bunu Amerika ile ilişkilerin bozulmasını göze alarak yapmıştır.

2003 yılında ekonomik anlamda ilişkiler, 13 yıldan sonra tekrar başlamıştır. BM'nin ambargoyu kaldırması sonrasında ticari etkileşim artmıştır. 2005 yılında Irak'ta yapılan seçimleri, Sünniler hala savaş altında olduklarını gerekçe göstererek boykot etti. Buna karşı Türkiye, Sünnilerin de seçime katılması konusunda ısrar gösterdi. Yine 2005'te Emre Taner, Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Müsteşarı olarak atandı. Taner, 5 yıllık görev süresi boyunca Iraklı Kürtlerle diyalog yolunu geliştiren isim oldu. 2007 yılında Maliki'nin Türkiye ziyareti gerçekleşti ve Türkiye'nin duymak istediği sözleri verdi. 2008 yılında Recep Tayyip Erdoğan Bağdat'a resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Ziyaret sırasında iki ülke arasında Stratejik İşbirliği Anlaşması imzalandı (Aljazeera, 2014a). Bu şekilde ilerleyen olumlu gelişmeler neticesinde Talabani PKK'ya silah bırakması konusunda uyarıda bulundu. Bu ziyaret 24 yıldan sonra ilk kez yapıyordu. 2010'da Erbil'de konsolosluk kuruldu. 2011 yılında Amerika'nın Irak'tan çekilmeye başlaması ile birlikte ilişkiler daha da arttı.

2012 yılında, AK Parti hükümeti PKK sorununu ve Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı toprakların geleceği ile yakından ilgili olduğunu göstererek, Barzani'yi kendi büyük kongresine davet etti. Barzani, en az Türk tarafı kadar silahların susmasını, ne Türk ne de Kürt gençlerin ölmemesini istediğini belirtti. Kürt halkının geleceğinde en kilit noktalardan birisinin Türkiye olduğunun altını çizdi. Ahmet Davutoğlu tarafından formüle edilmiş “komşularla sıfır sorun”, “barış havzası”, “güvenlik-özgürlük dengesi” ve “merkez ülke” politikalarının Kürtlerin Türk devletine karşı tutumunu değiştirecek gibi görünmektedir. Bilhassa 11 Eylül sonrası tüm dünyada oluşturulan güvenliğin baskı doğurması ve beklenen sonuçlarının

alınamaması sonucunda, AK Parti daha doğrusu Ahmet Davutoğlu, Güney Doğu ve Doğu Anadolu bölgelerini PKK'dan korumak isterken, Kürt halkına karşı oluşacak baskı ve ötekileştirmenin önüne geçmek için denge unsurunu göz önünde bulundurmuşlardır.

Bunların yanında, Kuzey Irak ile ilgili, net bir sonuca ulaşmamış ve kesinlikten uzak iddialar ortaya atılmıştı. Bölgede incelemeler yapan uluslararası kriz grubu, Kuzey Irak'taki Kürt yetkililerin Türkiye'ye katılma konusunda kötümser olmadığını iddia etti. Kriz grubunun raporuna göre, Bölgesel Kürt Yönetimi, Amerika'yı kaybetme endişesi yaşıyor ve onlara daha yakın ve mantıklı gelen Türk hükümetine yönelmeye başladıkları belirtilmektedir. Raporla, Bölgesel Kürt Yönetimi'nden kimliği açıklanmayan bir bakanın şu sözlerine yer veriliyor: "Bizim de bağımsızlık hakkımız var, ama eğer bu iş olmayacaksa ben Irak ile olacağıma Türkiye ile olmayı tercih ederim, çünkü Irak demokratik değil. İlerlememiz için en iyi yol, Kürt bölgesinin Musul vilayeti olarak Türkiye'ye katılması ve Türkiye'nin de Kürtler ile ilgili sorunlarını çözerek AB'ye girmesi olabilir" (NTV, 2009).

2015 yılı ikinci yarısı itibariyle tırmanışa geçen PKK'nın terör saldırıları adına Kuzey Irak ile diplomasi yürütmek, Kürtlerin üzerindeki PKK baskını azaltır mı; yoksa PKK, Kuzey Irak'ın da Türkiye'ye karşı gösterdiği pozitif tavra karşı baskın gelip AK Parti'nin ılımlı tavrını tavize mi dönüştürür bunları ilerleyen dönemde görmek mümkündür.

Süleyman Sidal'a göre (2011), yeni muhafazakâr AK Parti'nin dış politika hedefi öncelikli olarak Ortadoğu'dur. Ortadoğu stratejisinin sacayaklarından bir tanesi de, PKK sorunudur. AK Parti hükümeti, terörizm ve güvenlik çıkarlarını korumak için, Kuzey Irak ile masaya oturmuştur. Ancak ne var ki Türkiye'nin bu konuda attığı adımlar, son yıllarda bir diğer komşusu Irak hükümeti ile arayı açmıştır. Öyle ki, Mohammed Arafat, "Türkiye son zamanlarda Irak'ta bölgesel farklılık göstererek dış politika yapmaktadır. Türkiye artık diplomatik ilişkiler konusunda Irak hükümetini tanımadan davranıyor. Hükümetin haberi dahi olmadan Kuzey Irak Bölgesel Kürt Yönetimi ile masa başına geçiliyor" demiştir (Gümüş,

2013). Kuzey Irak ve Irak hükümeti arasında dengenin sağlanamadığını belirtmektedirler.

3.2.4. Suriye

“Biz bu iktidardaki baskıcı yöneticilerle bağlantılarımızı devam ettirecektik veya temel demokratik hakları güvence altına almak isteyen halk hareketlerini destekleyecektik. Belirgin bir şekilde, bu isyanlar bizim yıllardır dikkatlice ele aldığımız dış politikamızın kavramsal dayanaklarına da test oldu. Türkiye, doğal olarak, Suriye konusunda ikinci alternatifi tercih etti ve bu da birçok analistin, bizim “komşularla sıfır sorun” politikamızın terk edildiğini veya bu politikanın çöktüğünü tartışmasına neden oldu. Ancak Türkiye'nin dış politikasını eleştirenler, bizim Arap Baharı'na karşı politikamızı anlamakta başarısız oldu (AK Parti, 2013).

Suriye ile ilişkilerin evveliyatına bakıldığı zaman ilişkileri baltalayan klasik sorunları vardı iki ülkenin. Örneğin, Suriye'nin Fırat nehrinin sularının, Türkiye içinde kalan kısmının kullanılmasında Türkiye'yi haksız gören tutum ve Hatay'ın nerede kalacağına dair izlediği politikalar ve PKK'ya destek verilmesi. Yıllar içinde gündem maddeleri değişiklik gösterse de, PKK'ya verilen destek hala devam etmektedir. 1998 yılında Abdullah Öcalan'ın Suriye'den kovulmasını öngören Adana mutabakatı imzalanmış ve bu süreçten; Arap baharı ve Suriye iç savaşına kadar Türkiye-Suriye ilişkileri olumlu seyirde devam etmiştir. İki ülke arasındaki 2007'de imzalanan, 2011'de karşılıklı askıya alınan serbest ticaret anlaşması Suriye'nin, Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemesi, Suriye'nin İsrail ile olan sorunlarının çözümünde Türkiye'nin desteğini istemesi; not edilmesi gereken önemli gelişmelerdir (ORGTR, 2015). Esad hükümeti ile ilişkiler bu seviyeye düşmeden önce, iki ülke arasında serbest ticaret anlaşması yapılmıştı. Türkiye'nin AB üyelik sürecine, Suriye hükümeti destek olmaktadır. Buna karşı Türkiye'nin, Suriye-İsrail ilişkilerinde Suriye'ye destek vereceğini belirtmesi gibi, gerilimsiz bir ortam vardı. Suriye hükümetinde belirli bir grup Şii olduğu için çoğunlukla Sünni olan Ortadoğu bölgesinde dışlanmasın ve Şii bloğun lideri sayılabilecek İran yörüngesine girmesin

diye Türkiye Suriye'yi bu anlamda desteklemiştir. Arap Baharı sonrası değişen Ortadoğu dengesinin yeniden tesis edilmesinde Suriye'nin kazanılması gerektiğine inanılmaktaydı (Oğuzlu, 2009: 47). Ayrıca 2003 ABD'nin Irak'a müdahalesi, Suriye ile Türkiye'yi güvenlik endişesi ile yakınlaştırmıştır. Bu yakınlaşmanın üzerine, 2009'da Türkiye'den Suriye'ye cumhurbaşkanlığı düzeyinde bir ziyaret gerçekleştirilmiştir. Türkiye Genel Kurmay Başkanı'nın; "Suriye, Türkiye'ye açık bir husumet politikası izlemektedir" (Hürriyet, 1998) demesinin ardından ilişkiler vizesiz geçişe varacak kadar ılımlı şekilde sürdürülmüştür.

Arap Baharı sürecinde Türkiye'nin Suriye'deki muhalifleri desteklemesi ve tepki olarak Suriye'nin PKK'yı desteklemeye devam etmesi iki ülke arasını açmıştır. Zira Suriye'nin PKK ile ilişkisi Arap Baharı sürecine özgü değildir. Türkiye-Suriye ilişkilerinin günümüzdeki haline baktığımızda, ilişkinin boyutu ve seyri Türkiye'nin Suriye'deki iç savaşa karşı olan tutumu ile doğrudan alakalıdır. Coğrafya, İslam Devleti ilişkisi, PKK sorunu ve İŞİD sebebiyle Türkiye'nin bu iç savaşa tepkisiz kalması mümkün değildir. PYD'nin sınır bölgesinin ele geçirmesi ihtimali PKK ile doğrudan bağa sahip olmasından mütevellit Türkiye açısından bir risktir (Çelikkol, 2015: 151).

Reyhanlı'daki saldırının müsebbibi olarak görülen Esad Rejiminin ve Ortadoğu'yu kana bulayan İŞİD tehlikesinin de sınırda bulunma olanakları Türkiye tarafından risk olarak kabul edilmektedir. Uluslararası düzeyde terör yaptığı kabul edilen PKK gibi bir terör örgütüne maruz kalan Türkiye, başka herhangi bir tehdit ya da risk unsuru taşıyan örgütlere yakın olmak istemiyordu. Bunların yanı sıra, maalesef ki Suriyeli mültecilere tek başına destek olmak zorunda kalan, aradığı yardım ortaklığını Avrupa devletlerinin hiç birinde bulamayan Türkiye, bu sorunu da tek başına üstlenmiştir. Bu iç savaşın devam etmesi bu mültecilerin evlerine dönmelerinin önünü kapatıyordu. Bu sebepler bütün olarak ele alındığında, Türkiye'nin dış politikadaki mizacı da yavaş yavaş değişmeye başlamıştı. Bizim "yeni muhafazakâr" ideoloji ile benzer olduğunu iddia ettiğimiz özellikleri ağır basmaya başlamıştı. Günümüz dış politikasını eleştirenler "saldırgan" dese de, bu tutum yukarda saydığımız sebeplerle desteklendiği zaman, savunmacı bir tutumdur.

Türkiye'nin etrafında olan bitene duyarlı olması gerekiyordu, hatta sonuçları bizatihi kendisini ilgilendiren konularda müdahil olması kaçınılmazdı. Komşuları ile alakalı her hangi bir diplomatik krizde Türkiye'nin pasif bir dış politika izlemesi, sorun çözüm süreçlerinde masa dışında kalmasına yol açabilirdi.

2012 yılında Suriye'den gelen top mermisine karşı Türkiye sınıra Patriot yerleştirmiştir. 2013 yılında sınır ihlali yapıldığı gerekçesi ile bir Suriye helikopteri düşürülmüştür. Bunun hemen öncesinde de bir Türk hava aracı (F4) Suriye tarafından dürülmüştü. Bunun akabinde Esad "...keşke düşürmeseydik diyorum..." dese bile ilişkilerde hiçbir yumuşama görülmedi. Suriye'deki Türkiye büyükelçisi Türkiye'ye çağırılmıştır. Suriyeli diplomatlarda Türkiye'den kovulmuştur. Türkiye'deki resmi verilere göre 55 kişinin öldüğü, 150 kişinin yaralandığı Reyhanlı saldırısı emniyet bilgilerine göre Suriye destekli idi. Resmi ve kesin olmamakla birlikte, RedHack adlı hacker grubu olaydan bir ay önce yayınladığı verilere göre saldırının El-Nusra tarafından yapılacağını bildirmişti. 2013'teki Reyhanlı saldırısının müsebbibi olarak Esad yönetimi muhatap alınmıştır. 2014 yılında Türkiye sınırından 1200 metre uzakta olmasına rağmen bir Suriye uçağı, sınır ihlali sebebiyle düşürüldü. Suriye'de ki iç savaşın bitmemesi, Suriyeli halkın ülkesini terk edip Türkiye sınır kapılarına dayanması, Türkiye'nin de mültecilere kapısını açması, Esad rejimi ile Türkiye arasında gerilimi daha da artırmıştır. Günümüz itibari ile gerilim devam etmektedir.

Daha önce, yeni muhafazakârların kendi ahlaki ve siyasi ilkelerini oluşturduklarından bahsetmiştik. Bu durum teorik olarak konstrüktivizm olarak tanımlanmaktadır. Bazı araştırmacılara göre, AK Parti'nin dış politika ideolojisi konstrüktivizm anlayışıyla benzer niteliklere sahiptir (Çınar, 2011: 12). Bu konstrüktivist anlayışta normlar devletin çıkarlarını oluştururlar. Aynı zamanda devletin kendisi ile birlikte çıkarlarını da inşa ederler. Buna bağlı olarak, AK Parti'nin dış politika ideolojisi inşa eden, ortaya koyan ve geliştiren bir rol üstlenmektedir (Çınar, 2011: 12-13). Bunun üzerine, tarihten gelen bağları kapsayan iki başlıklı strateji geliştirildi; İslam potası, Türklük potası.

Türkiye'nin jeopolitiğini iyi okuyan AK Parti, bölgesinde de süreci yöneten, inşa eden bir rolü benimsemiştir. Ahmet Davutoğlu, Türkiye'nin önceki dönemlerde bölgesinden uzaklaştığını, bölgesinin değerlerine yabancılaştığını vurgulayarak; tarihi bağların olduğu, bir nevi ayrıcalıklı, bölgesel güç olunması gerektiğini belirtmiştir (Davutoğlu, 2007: 45-47). Buna bağlı kalarak AK Parti, iktidara geldiğinden bu yana Ortadoğu'da, tarihten gelen bağlar, Osmanlı mirası algısı ve İslam ortak noktası ile Suriye'nin de içinde olduğu Müslüman ülkeler üzerinde oyun kurucu olma hedefine yüklendi. 2011 Ağustosunda dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan:

“Suriye konusunu bir dış mesele olarak, bir dış sorun olarak görmüyoruz. Suriye meselesi bizim bir iç meselemizdir. Çünkü bizim Suriye ile 850 kilometre sınırimız var, akrabalık, tarih, kültür bağlarımız var. Dolayısıyla burada olanlar, bitenler bizim asla seyirci kalmamıza fırsat vermez. Tam aksine oradaki sesleri duymak zorundayız...” demiştir (AK Parti, 2011b).

Bu söylemle birlikte, Suriye için Türkiye, artık sorun çözücü değil, sorunun öğelerinden bir tanesi oldu denilebilir. Hem Esad yönetimi hem de PYD, Türkiye'yi bu tutumundan dolayı iç işlerine müdahil olan taraf olarak tanımlamıştır (BBC, 2016; Türkiye Gazetesi, 2016).

3.3. Tarihsel Mirasa Sahip Çıkma

Tarihsel miras, jeopolitiğine bakıldığı zaman Türkiye'nin derinlikli siyaset yapmasına imkan kılan en önemli olgudur. Tarihsel miras ya da Osmanlı mirası, tarihten gelen ortak bir kültür, ortak din, ortak dil argümanları ile Türkiye'nin Balkanlar, Orta Asya ve Ortadoğu ile bağlılığını sağlamaktadır (Yeşiltaş ve Balcı, 2011). Yeni muhafazakârlar için tarihsel devamlılık çok önemlidir. Bunu Türkiye üzerinden okuduğumuzda; Türkiye, Osmanlı dönemine ve onun mirasına sahip çıkılması tarihsel devamlılığı sağlamak amacı gütmektedir.¹⁰

¹⁰ Şaban Çalış, Hayalet Bilimi Ve Hayali Kimlikler adlı kitabında; Derrida'nın Marx için yazdığı Specter of Marx adlı kitabındaki, “Marx'sız olmaz” söylemine karşı Osmanlı'sız olmaz demiştir. “Osmanlı, modern Türkiye'nin ötekisidir. Bu anlamda Derrida'nın Batı yaşam biçimi üzerine, kapitalizmin ötekisi Marx(izm)'in, varolan ve varolacak olan etkisini ortaya kullanmak için kullandığı hayalet metaforu, Osmanlı ile Türkiye arasındaki geçmiş ve gelecekteki ilişkilerin ortaya konulması

Davutoğlu'na göre Türkiye'nin stratejik derinliği onun tarihsel mirasından kaynaklanmaktadır. Türkiye bulunduğu coğrafya sebebiyle, Osmanlı imparatorluğunun başkentinin içinde bulunduğu topraklar üzerinde bulunmaktadır ve tarihsel miras anlamında en büyük sorumluluğa sahiptir (Oğuzlu, 2009: 44). Recep Tayyip Erdoğan'a göre Selçuklu, Osmanlı, Türkiye bir bütünün parçaları olarak tanımlanır. Bu bağlamda medeniyet mirasına sahip çıkmak önemlidir (Yaslıimen, 2014). Turgut zal döneminde "köprü ülke" tanımlaması yapılmıştı. Davutoğlu döneminde bu "merkez ülke"ye dönüştü. Tarihsel bağlılık olan ülkelerle, Türkiye merkez kabul edilerek bir ortak miras korunması gerektiğine dikkat çekmiştir. AK Parti hükümetinin, daha öncede bahsettiğimiz gibi, Türk diplomasisine kazandırdığı kavramlardan olan "kamu diplomasisi" ve "yumuşak güç kullanımı", tarihsel mirası koruma adına ortaklaşa yürütülmektedir. Tarihsel mirastaki "Osmanlı" vurgusu, muhafazakâr demokrat ideolojinin sacayaklarından olan Türk-İslam sentezi ile birbirini desteklemektedir.

AK Parti'nin tarihsel mirası koruma ve sahip çıkma geleneği en bariz, liderlerin üsluplarında görülebilir. Recep Tayyip Erdoğan da konuşmalarında genellikle tarihe referans verir. Örneğin 2007'de yaptığı konuşmasında, "tarihi miras kaybedilirse, yurdun tapusu da kaybedilir" demiştir (Hürriyet, 2007).

Selçuklu, Osmanlı mirasının bulunduğu her ülkede yenileme, koruma çalışmaları başlamıştır. Alpaslan'ın kabrinin yenilenmesi, Türk atı olarak bilinen sadece Türkmenistan'da yetiştirilen safkan Ahal Teke atının soyunun devamı için korumaya alınması, Orhun abideleri için müze yapılması gibi faaliyetler gerçekleştirilmiştir (AK Parti, 2015b). TBMM Kıbrıs Dostluk Grubu Başkanı, AK Parti Malatya Milletvekili ve TBMM İdare Amiri Ömer Faruk z, Kıbrıs'ın Türkiye'nin bir tarihsel mirasının bir parçası ve sorumluluğu olduğunu belirtmiştir. AB ile ilişkilerin zarar görebilme ihtimaline karşı, Rum tarafının iki devletli iki topluluklu bir ada oluşturma çabasına Rum tarafından gelen olumsuz tepkilere karşı Türkiye, tarihsel mirasa sahip çıkmak adına "her şeye rağmen adada adil ve kapsamlı

için uygun ipuçları sunmaktadır" demektedir. Kitapta, Turgut zal döneminin Neo-Osmanlılığıa bakış aısıda incelenmiştir. Neo-Osmanlılığıa dair daha kapsamlı bilgi için bkz: şaban alış, Hayalet Bilimi Ve Hayali Kimlikler Neo Osmanlılığık, Özal Ve Balkanlar

bir çözümün savunucusu olacağını” ifade etmiştir (Malatyahaber, 2015). Tarihsel ortaklık bulunan ülkelerle işbirliği çalışmaları TİKA, Yunus Emre Derneği ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı gibi kurumlarla sürdürülmektedir. Özellikle Türkî cumhuriyetlerden ve Ortadoğu ülkelerinden gelen öğrencilere burs imkânları sağlanmaktadır. Bu tür programlarla, fiziki korumanın dışında kültürel koruma ve toplumsal kopuşun önlenmesi amaç edinmiştir.

3.4. Komşularla Sıfır Sorundan Değerli Yalnızlığa

Buradaki eleştirel yaklaşım, tıpkı “ksen kayması” ve “Ortadoğululaşma” kavramlarının ortaya çıkmasında olan yaklaşımla benzerdir. Daha önce de bahsedildiği gibi, AK Parti “muhafazakâr demokrasi” tanımlaması ile yola çıktığında Türk dış politikasına teorik olarak birçok kavram kazandırmıştır. Burada da değerli yalnızlık, xsen kayması gibi kavramlar direkt olarak AK Parti tarafından oluşturulmasa da dolaylı olarak, kimi zaman muhalefette kimi zaman uluslararası kamuoyu ve devletlerde bıraktığı izlenimler sonucu oluşmuşlardır.

Dünyada “değerli yalnızlığa” dair ilk söylemler Kanada ve İngiltere’de ortaya çıkmıştır. 19. yy Kanada’ında “muhteşem yalnızlık” olarak kullanılmıştır. 19. yy sonunda ise İngiltere’de Benjamin Diraeli’ye karşı ithaf edilen bir terim olarak ortaya çıkmıştır (Şener, 2013). Kullanılan dönemde ülkesini bölgesel sorunlardan koruyarak büyüme amacı taşımıştır. Genellikle muhafazakâr devletlerde görülmüştür. Bölgesel krizleri bir yana bırakarak ekonomik anlamda ilişkiler kurmaya başlanmıştır.

Türkiye’de ise, Recep Tayyip Erdoğan’ın dış politika başdanışmanı olan İbrahim Kalın’ın sosyal medya üzerinden yaptığı “Türkiye Ortadoğu’da yalnız kaldı! iddiası doğru değil ama eğer bu bir eleştiri ise o zaman söylemek gerekir. Bu, değerli bir yalnızlıktır.” paylaşımı üzerine gündeme gelmiştir (Hürriyet, 2013). Değerli yalnızlık söylemi kimilerine göre “sıfır sorun” politikasının çöküşü, kimilerine göre güvensizlik ortamında kendini izole etme tarzı ya da ABD çıkışlı “stratejik geri çekilme” olarak yorumlanmıştır (Şener, 2013). Her ne kadar ortaya atıldığı günden bu yana ütöpik görülerek, gerçekleşmesinin mümkün olmadığı eleştirileri alan “komşularla sıfır sorun” politikasının çöküşünü kurtarmak için ortaya atılan bir terim

demek doğru olmayabilir. Zaten Türkiye Dış Politikasının yürütücü kimliği olarak görülen Davutoğlu, bu teoriye onay vermiş değildir. Terimin ne ifade ettiği konusunda ise, tamamen bu konuda fikir üreten gazeteci, akademisyen ve siyasetçilerin söylemlerinden çıkarım yapılabilir. Ortadoğu bölgesindeki hâkim sorunlardan tamamen izole edilerek değil de, uzaktan dâhil olunarak var olma durumu olarak ya da Türk dış politikasında bir dönem hâkim olan “dört tarafı düşmanla çevrili olma”yı eleştiren yeni dış politika adımı “komşularla sıfır sorun”un, yerini tekrar düşmanla çevrili olma algısına bırakması olarak da okunabilir. Ancak buradaki değerli yalnızlık, Kıbrıs sorunu, Hatay sorunu gibi olaylarda kaydedilen yalnızlıktan farklıdır. Burada uluslararası bir olaya karşı sergilenen duruştan bahsedilmektedir; bilhassa Ortadoğu bölgesinde olaylara. Bülent Şener’e (2013) göre, Türkiye’nin son yıllarda izlediği Sünni Mezhepçi politikalar, irrasyonalist bir tavidir. Bu politikalar Şiilere karşıt taraf olduğu görüntüsü verdiği için Türkiye yalnız kalmaya itilmiştir. Tercih değil zorunluluk halidir.

Dış politikada en önemli faaliyetlerden biri sözü dinlenir ve prestijli ülke konumunda olmak ve gerektiği yerde ikna ve caydırıcılık yapabilmektir. Şu an itibarı ile Türkiye’nin İsrail, Mısır ve Suriye’de büyükelçileri yoktur. Arap baharı sonrası ayaklanan muhalif grupları hükümete rağmen desteklemiş olmaktan mütevellî elçiler Türkiye’ye çağırılmıştır. Mısır’da Mursi’ye yapılan darbeyi kınayınca, iç işlere müdahil olma gibi eleştirilerin ardından büyükelçi gönderilmiştir. Irak ile de ilişkiler zarar görme evresinde. Daha önce belirtildiği gibi Irak hükümetine rağmen Kuzey Irak’taki Kürt yönetimi muhatap alınmıştır. Gerçi bunun iç politika stratejilerinden ileri geldiğini de belirtmiştik.

En güncel olduğu münasebetiyle, Suriye ile ilişkiler ve sonrasında oluşan yalnız kalma sürecini irdelenecek olursak; Suriye 2011 Arap Baharından etkilenmiştir. Esad yönetimine karşı muhalifler batılı devletlerin desteğini de alarak ayaklanmıştır. O zamana kadar iyi ilişkiler kuran Türkiye, Esad yönetiminin muhaliflere karşı kullandığı askeri gücü eleştirmiştir. Türkiye sınırına kaçan Suriyelilere ateş açılmış, Türkler de zarar görmüştür. Bundan sonra bütün diplomatik ilişkiler askıya alınmıştır. Esad hükümeti Türkiye’nin Suriyeli muhaliflere askeri mühimmat sağladığını iddia etti. 2012 yılında bir Türk jeti düşürüldü. Bunun üzerine

o zamanın başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, “Suriye'den Türkiye sınırına yaklaşan her askeri unsur tehdit olarak değerlendirilecektir” şeklinde açıklama yapmıştır (BBC, 2012).

Türkiye, NATO'dan Suriye'ye karşı korunmak için patriot talep etmiş ve NATO kabul etmiştir. Görüldüğü gibi sanki savaştan iki ülke gibi davranmaya başlamıştır iki komşu. Suriye sınırında şu an PYD-PKK ve IŞİD yer alıyor. Sadece Suriye hükümeti ile değil bireysel olarak da –göç etmemiş- Suriye halkı ile arayış açmış görünmektedir. Tayyip Erdoğan'ın (2014) Hama ve Humus katliamları sonrası “...asla seyirci kalınmaz...” açıklaması üzerine Suriye'de muhalifler arasında Türkiye'nin gerekirse silahlı çatışma ile Esad ile mücadele edeceği beklentisi oluştu ve hayal kırıklığına uğradılar. Lübnan ve Iraklı Şii bloğu Esad rejimine destek vermekte, ancak buna karşın Türkiye'nin bir bloğu yok buna karşın batılı devletler ile ilişkileri güçlendirmeye çalışmaktadır. Fakat Davutoğlu, bölgesel meselelerin bölge içinde çözülmesi mesajı vermiştir ve batılı devletler buradan Ortadoğu'ya karışmamaları gerektiği imasını almışlardır (Kuru, 2014). Suriye ile ilişkilere nihayet olarak, Türkiye sınırına dayana mültecilere Türkiye ev sahipliği yapmış. 2011'den bu yana 8 milyar dolar gibi ciddi bir bütçe kullanmıştır Türkiye (Hürriyet, 2015). Batılı devletler Esad'a karşı muhalifleri desteklerken onlara maddi anlamda destek olmak adına Türkiye kadar aktif ve istekli olamamışlardır. Türkiye'de sığınan mültecilere yardım edilmemiştir. Dahası ülkelerine gelmek isteyen mültecilere kapılarını kapatmış, Türkiye'yi mültecilerin korunması konusunda yalnız bırakmışlardır.

Daha önce de belirtildiği gibi Kobani meselesinde Türkiye'nin IŞİD'e yardım ettiği iddiaları uluslararası kamuoyunda Türkiye'ye ciddi eleştiriler gelmesine sebep olmuştur. ABD Başkan Yardımcısı "...IŞİD ile akçalı korsan petrol işleriniz var, biliyoruz..." demiştir (Koç, 2014). Avrupa Parlamentosu, IŞİD ile mücadelede "Türkiye aday ülke olarak AB'ye uyumlu politika izlemiyor, Türkiye'nin IŞİD'e yardım ettiği algısı yerleşmiş vaziyette, Kobani'yi yalnız bırakması ahlaki olarak kabul edilmesi zor bir durum" şeklinde rapor yazmıştır (Koç, 2014). Ayrıca “demokratikleşme” ile yola çıkan AK Parti hükümeti, ilk başlarda söylemleri ile batılı devletlere, Ortadoğu'da laiklik ve demokrasi adına model ülke olacağı şeklinde ciddi şekilde umut vermiştir. Nitekim öyle de olmuştur. Ancak son yıllarda, ifade

özgürlüğü, sansür, insan hakları bağlamında AIHM'e giden toplam şikâyet sayısı 9000'e yaklaşmakta ve AB, Türkiye hakkında olumsuz eleştiriler yapmaktan çekinmemektedirler. Bunlara karşılık 2011 yılında Strasbourg'da Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi Genel Kurulu'nda konuşma yapan Recep Tayyip Erdoğan, Avrupalı devletlerin kendi içindeki farklılıklara karşı çok daha vahim şekilde davrandığını söylemiştir. Fransa'da yaşayan Romanların kovulduğunu örnek vermiştir. Seçim barajını kendimiz belirleriz demiştir (youtube.com, 2011). Deklare edilen bu sözler, batılı devletlerin Türkiye'ye bakış açılarını daha da daraltmalarına sebep olmuştur.

AK Parti hükümetinin yeni muhafazakâr dış politika vizyonu, bölgesinde oyun kurucu olmayı, Ortadoğu'da İslam kimliği üzerinden, Orta Asya ve Kafkasya'da Türklük kimliği üzerinden siyaset yapmayı kapsamaktadır (Çınar, 2011: 13). Bölgesini yöneten güç olma hedefinin, zaman zaman komşu ülkelerle arasında içişlere karışma krizi doğurduğundan yukarda bahsedilmişti. Mısır, Ürdün, Libya ve Suriye'deki muhalif grupları desteklemesi, "Emevi Camii'nde namaz kılacağız" söylemleri, Süleyman Şah Türbesi'nin taşınması bu ülkelerle Türkiye arasındaki diplomasi kanallarını tıkamıştır (Hürriyet, 2012). Bunun yanı sıra, İslam kimliği üzerinden siyaset yapması da, çoğunluğu Sünni olmayan İran gibi hükümetlerin Türkiye'ye karşı bakış açısını daraltmasına sebep olmuştur.

Mustafa Akıncı'nın KKTC'de cumhurbaşkanı seçilmesinden sonraki dönemde KKTC ile ilişkiler gerilimli olmasa da serindir. 2015'te başlatılan Su Temin Projesi'ni Türkiye tarafının özel şirketin yönetmesini istemesi üzerine iki ülke uzlaşmaya varamadı ve proje durdu (Aktifhaber, 2015). Komşularla sıfır sorun politikasının ayaklarından biri olan "Ermeni Açılımı" ile Azerbaycan gücendirildi (Akgönenç, 2009). Bahsettiğimiz örnekler, Türkiye'nin bölgede güç unsuru olduğunu göstermek istemesinin sonuçlarıdır. Osmanlı mirası olan topraklarda, Türkiye egemenliğini oluşturma hedefi, Arap Baharı sürecinde takındığı tutum, mülteciler konusunda Avrupalı devletlerle ortak paydada anlaşamaması (Hürriyet, 2016) dış politikada Türkiye'yi yalnızlaştırmıştır.

Carl Schmitt, yeni muhafazakârların kendi kimliklerini inşa etme sürecinin, ilk olarak düşmanı tanımlamaktan geçtiğini belirtmektedir. Yeni toplumu ayakta tutan şey, büyük bir düşman topluluğudur der (Telatar, 2012: 165). Bu sebeple toplum her zaman mücadele edeceği bir düşmana gereksinim duyar. AK Parti'nin son yıllarda "dört tarafı düşman ülke" imiş gibi davranması, sıfır sorun hedefinin, yeni muhafazakâr dönüşüm içerisinde, yalnız kalınan bambaşka bir yöne evrildiğini göstermektedir.

3.5. Dış Politikada Yeni Muhafazakârlık Dönüşümü

Bölgesel güç ve model ülke olma amacıyla ilerleyen dış politikalar, neredeyse Arap Baharı sürecine kadar, bilhassa Ortadoğulu devletler tarafından sempati ile karşılanmıştır. Eşit yurttaşlık, demokrasi, laiklik ve insan haklarına saygı söylemleri ve ekonomik atılımı doğrultusunda bölgenin yükselen gücü olmuştur. Bu söylemleri ABD gibi yeni muhafazakâr dış politika yürüten ülkelerle ortak dil kullanılıyor izlenimi oluşturmuştur. Özellikle ABD, Türkiye'yi model ülke olarak göstermiştir. AK Parti'nin ilk yıllarında savunmuş olduğu "bölgede istikrar kuşağı oluşturma" düşüncesi, yerini müdahil olmaya bırakmıştır. Yeni muhafazakârlığın, "kullanılmayan güç, güç değildir" algısı, AK Parti'nin dış politika eylemlerinde kendini göstermeye başlamıştır. Burada kastedilen güç sadece silah gücü değildir, aynı zamanda arabuluculuk etkisi, ikna edebilme kapasitesini de kapsar. Türkiye bu süreçte, hemen yanı başında çıkan ve sıralı ilerleyen krizlere karşı göstermiş olduğu arabuluculuk gibi faaliyetlerde etki gücünü denemiş ve Ortadoğu'da gücünün sınırlarının ne olduğunu öğrenmiştir (Öniş, 2014: 204-205). Arap Baharı süreci sonrasında ise, Ortadoğu'da çıkan krizlerde muhalif tarafları destekler pozisyona geçmesi bu ülkelerin hükümetleri ile arayışı açmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken husus ise, yeni muhafazakâr AK Parti'nin, Ortadoğu'da İslam niteliği üzerinden yakınlaşmaya başlamasıdır.

Bülent Şener'e göre Türkiye son yıllarda Sünni mezhepçi ve Neo-Osmanlıcı bir dış politika izlemeye başlamıştır. AK Parti'den önce araçsal anlam ifade eden "İslam" artık amaçsal ve siyasal bir değere bürünmüştür (Şener, 2013). Yeni muhafazakâr ideoloji, sahip olduğu değerleri yaymak hevesi güder. AK Parti'nin dini

amaçsal olarak görmeye başlamasının sebeplerinden bir tanesi de budur. Bu durum batılı devletler tarafından eksen kayması olarak nitelendirmiştir (Zengin, 2015). Bölgesel güç olmaktan, Neo-Osmanlılık fikrine geçiş yaşanmıştır. Neo-Osmanlılık, içinde İslami öğeleri de barındıran, bölgesel anlamda lider olma gibi alt başlıkları olan, kapsayıcı bir ideolojidir. AK Parti'nin ilk zamanlarında o zaman Başbakan olan Recep Tayyip Erdoğan, "Şii ve Sünniler birbirlerini katlederken bütün Müslümanlar üzüyor. Ama bunu kurgulayanlar 100 yıldır seviniyor. Bu çatışmalar sayesinde Ortadoğu'ya pipet batırıp petrolü çekenler başkaları. Ama ölenler biziz" şeklinde bir açıklama yapmıştır (Karataş, 2014). Buradan, İslam'ı genel kabul edip mezhep farklılıklarında doğacak olan çatışmaların, İslam'a zarar verdiği anlayışına sahip olunduğu, yorumu pekâlâ yapılabilir. Ancak bu anlayış, Arap baharı sonrasında daha belirgin olmakla birlikte, Sünni destekçisi olmaya yerini bırakmıştır.

22 Kasım 2011'de Londra'da "2023 Vizyonu: Türkiye'nin Dış Politika Objektifleri" başlıklı konuşmasında detaylı olarak belirttiği üzere, Davutoğlu için Türkiye, "tarihin peşinden değil, içinde koşan" "tarihin öznesi" ve buna bağlı olarak "tarihsel sorumluluğu" olan bir merkez ve bölgesel ve dünyayı ilgilendiren tüm konularda "varlığını hissettirmek" zorunda olan ülke durumundadır (Özdemir, 2013). 2023 vizyonunu, bölgesel anlamda güç olmaya yapılan bir hazırlık ve öngörü olarak kabul edersek, Ortadoğu'daki Sünni devletler ile yakın ilişkiler, Sünni halklar tarafından Türkiye'nin merkez ülke olarak benimsenmesi ve en nihayetinde eksen kayması söylemlerini haklı çıkararak; AB çıkışları sebebiyle batılı devletler, Türkiye'nin AB içinde olma istediğinde ne kadar samimi olduğunu sorgulamaya başlamışlardır. Sadece ekonomik çıkarlar hasebiyle AB içinde olma amacı güdüldüğü iddia edilmiştir. Mehmet Altan'a göre de AK parti AB üyeliğini siyasi olarak görmeye başladı. Bunu insan hayatındaki ilerleme, dönüşüm, modernite olarak görmekten uzak oldukları için AB üyelik süreci uzamaktadır (Güçlü, 2013). Son olarak çözüm sürecine dair eleştiriler gelmiştir. Erdoğan'a göre AB Türkiye'ye istikamet çizmek istemektedir. 15 Aralık 2014'te Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan bir konuşmasında, "AB bizi alır mı almaz mı, bizim böyle bir derdimiz yok. Kendi göbeğimizi keseriz. AB kendi işine baksın" demiştir (Özkaya, 2014).

Amerikan yeni muhafazakâr dış politikası gibi, ulusal çıkarlara engel olmadan ve egemenlik devrine gerek bırakmadan bir stratejik ortaklık fikri Türkiye’ye artık daha sıcak gelmektedir. Eğer dış politikada yeni muhafazakâr ideoloji çerçevesinde bir dönüşüm varsa, o da bu fikir ile izah edilebilir. Yeni muhafazakâr ideolojiler, egemenlik devrinin uluslararası politikada, ülke çıkarı mevzu bahis olduğunda engel teşkil ettiğini düşünürler. AK Parti döneminin ilk yıllarındaki AB hevesi, yerini zamanla rest çeken ve isteksiz bir Türkiye’ye bırakmıştır.

Yeni muhafazakâr dış politika ekonomik gelişmeleri siyasi istikrarsızlıklardan bağımsız olarak ele almıştır. AB örneğinde de olduğu gibi, AK Parti ilk zamanlarında hem güvenlik hem siyasal hem de ekonomik ortaklıklar kurmak istediği AB geleneğine artık daha kuşkuyla bakmaktadır. Yalnızca ekonomik kazanımlar amacıyla AB içinde bulunmak gerektiğini belli etmiştir. Bununla birlikte, AK Parti hükümetin, Ortadoğu kriz dönemi sonrası Çin, İsrail ve İran ile diplomasi kanalları tıkanma noktasına gelmiştir. Ancak ekonomik ilişkiler ve uluslararası ticaret devam etmektedir. Nitekim bölgesinde İsrail ile olumlu bir münasebeti bulunmayan Türkiye, ekonomik ilişkilerini politikadan bağımsız tutmuştur. Aynı şey İsrail için de geçerlidir. Hesaplara göre iki ülke arasındaki dış ticaret hacmi 2014 sonu itibari ile 4 milyar dolara yaklaşmaktadır (Ekonomi Bakanlığı, 2014).

AK Parti’nin yeni muhafazakâr döneminde geliştirilen “yeni anlayış” neticesinde Türk dış politikasının temel ilkesi olan ulusal çıkarların korunması hedefine politik ekonomi boyutu dâhil edilerek, ihracata dayalı Türk ekonomisinin istikrarlı bir şekilde büyümesine yönelik ekonomik çıkarların bölgesel ve küresel düzeyde savunulması politikasının izlendiği görülmektedir (Türkoğlu, 2012: 87). Bu bağlamda verdiğimiz örneklerle ekonomik ilişkiler politikadan bağımsız olarak ele alınmıştır, “halklarla değil devletlerle problem yaşanır” söylemleri gelişmiştir. Yeni muhafazakârlığın savunduğu kamu diplomasisi anlayışı ortaya atıldı. Halkların kalplerinin ve akıllarının kazanılmasının önemi vurgulandı. Bu bize gösteriyor ki, AK Parti hükümeti, bölgesinde siyasal, kültürel, ekonomik faaliyetler anlamında, toplumun kendisinin ikna edilmesinin daha önemli olduğunu söylemektedir. Yeni muhafazakârlık, sahip olunan kültürel değerlerin, ekonomik değerlerin, siyasal

değerlerin yayılmasını hedeflemektedir. AK Parti hükümeti de son yıllarda kamu diplomasisi ile etki alanı Ortadoğu'da sahip olduğu çok boyutlu değerler kümesini yaymak hedefi gütmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Yeni muhafazakârlık, insan ilişkilerinde olan karakterlerle mukayese edildiği zaman, duygusal değil mantıkla hareket edip asla kaybetmeyen, daha rasyonel bir insan profilini andırır. 70'li yılların ilk başlarında komünizm tehlikesine karşı bir araya gelmiş Leo Strauss gibi “gerçekçi” düşünürler ya da “...biz vuruluyorsak bütün dünya vuruluyordur...” gibi siyaset yapan Wilson gibi devlet adamları; Amerikan devletinin savunma politikalarında günümüze kadar uzanan köklü değişikliklere sebep olan Strauss'çu Donald Rumsfeld; 70'li yıllarda başlatılan Stratejik Silah Sınırlandırma projesine şiddetle karşı çıkıp, “...şeytana güçle karşı konulabilir...” (dört tarafı düşman şeytanla çevrili hissine kapılarak) diyen Jackson gibi “ilk” yeni muhafazakâr isimlere bakıldığı zaman; “yeni muhafazakâr” ideolojinin karakteristik özelliklerini ortaya koyacak argümanlara çoktan sahip olunmuş gibidir. (Bayraktaroğlu, 2006: 100-119). Soğuk savaşın ısrarla ve şiddetle devam ettiği yıllarda, SSCB komünizmine karşı, kendi kültürel değerleri etrafında ülkelerinin çıkarlarını koruma güdüsü ile ortaya çıkmışlardır. Daha sonra Kanada, İngiltere hatta SSCB içindeki Troçkistler de yeni muhafazakârlık ideolojisini benimsemişlerdir. Türkiye’de ise genellikle liberal tabanlı ekonomi politikalarından dolayı yeni muhafazakâr kategorisine alınan Turgut Özal döneminde ortaya çıkmıştı. Özal döneminden 2002 yılına kadarki sürede iktidardaki partilerin siyasi duruşları ile alakalı olarak; AK Parti dönemine kadar yeni muhafazakârlık bir müddet dondurulmuştu. AK Parti, Türk siyasi partilerini kategorize ettiğimiz zaman yelpazenin muhafazakâr tarafında kalan bir parti olarak tanınmıştır.

Çalışmanın hedefi, kurulduğu zaman kendini muhafazakâr demokrat olarak tanımlayan, AK Parti'nin, hangi yönüyle muhafazakâr hangi yönüyle demokrat olduğunu irdeledikten sonra, yeni muhafazakârlık ideolojisine yakın olduğunu ortaya koymaktır. ABD'nin Irak işgaline sırasında, Türkiye’de yeni muhafazakâr siyasetine

bir ilgi olmuştur. ABD'nin Strauus'cu dönemine ait evrensel çıkarları, zaman zaman da Türkiye'nin bu çıkar güdüsü ile yürütülen politikalarından etkilenmesi, kamuoyunda ve siyasal alanda bir farkındalık oluşturmuştur. O zamana kadar pek de yazılıp çizilmeyen bir konu iken, üzerinde düşünölmeye başlanmıştır. Bu yüzden çalışmamız, Türkçe literatüre “yeni muhafazakârlık” adına bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Literatür analizinden sonra, Türkiye’de AK Parti dönemi yeni muhafazakârlık algısına dair çoklu ayrıma gidilmiştir. İlki muhafazakâr, dindar bir yaşam tarzına sahip olan kesimin artık daha modern daha sosyal ve kültürlü, eğitim seviyesi yüksek, ekonomik anlamda daha iyi durumda olmasını, yani muhafazakâr kitlenin kademe atlamasını yeni muhafazakârlık olarak gören kesim karşımıza çıkmıştır (Bayraktaroğlu, 2006: 405-407). Muhafazakâr kesimde kökleşmiş bir “kadın” algısı vardır. Erkek egemen toplum sempatisi ile kadın kimliğinin ev içinde hapsolması, 2000’li yıllara kadar Türkiye’nin kaderiydi. Ancak AK Parti döneminde, hem muhafazakâr halkın kendi gibi dindar köklere sahip liderlerin kadınlara karşı bakış açısını model alması, hem de reform paketlerinde kadınlara tanınan hakların genişletilmesi ile AK Parti döneminde, bilhassa muhafazakâr kesimde, kadın eski statüsünün üzerine çıkmıştır. Daha semiyotik bir ifade ile başörtüsü ayırt edici, mahrum bırakan bir simge olmaktan çıkmıştır. Darbeler döneminden 90’ların sonuna kadar, gayrimüslimlerin toplumdaki yeri gizli saklı kalmıştır. Muhafazakâr kesim, Müslüman olmayan kesimle kaynaşmakta çekince görmekteydi. Yine az önce bahsettiğimiz gibi, model alınan siyasal liderin gayrimüslimlere olan tavrı ve insan hakları ve demokrasi bağlamında gayrimüslimlerin hakkını verme gayreti bu anlayışı değiştirmiştir. Örneklendiği gibi daha çok yaşam tarzı ve bakış açısının değişmesi modernleşen muhafazakâr kesimi, “yeni muhafazakâr” olarak okuyan araştırmacılar vardır.

İkinci olarak; dünyada yeni muhafazakâr olarak tanımlanan siyasal anlayışlarla benzerlikler göstermesi bakımından, AK Parti döneminin son yıllardaki siyasal ideolojisini yeni muhafazakâr olarak tanımlayan diğer bir anlayış karşımıza çıkmıştır. AK Parti kurulduğu zaman, Türk siyasal hayatında ender görölen bir kararlılıkla kendi tanımlamasını yaparak, entelektüel kesimden yararlanarak kendi çizgisini oluşturmuş ve kamuoyuna duyurmuştur. “Muhafazakâr demokrasi” kavramı

üzerinden, manifestosunu yayınladı da denilmektedir. Muhafazakâr demokrasi, Türk siyasetinde muhafazakâr olarak tanımlanan partilerden farklı bir duruşa sahiptir. Değişim ve ilerlemeye tamamen kapalı, ortaçağ zihniyetinin hâkim olduğu muhafazakârlık anlayışından keskin olarak ayrılmıştır. Muhafazakâr demokrasi, demokrasi ve özgürlüğün toplumsal ilerlemede ve huzur ortamı tesis etmede en gerekli iki odak noktası olduğunu savunmaktadır. Tarihsel mirasa önem atfeden “muhafazakâr demokrat” AK Parti, yerinde saymak ve kapalı kalmak yerine tedrici ve aşamalı bir değişimin gerekliliği öngörmüştür. Liberal ekonomi politikalarından seleflerine nazaran daha kararlı idi ve serbest ekonomi politikaları ile özgür ekonomik ilişkilere önem vermektedir (Akdoğan, 2004: 41). Serbest piyasa ekonomisi ile Anadolu sermayesini güçlendirilmiştir. Sadece İstanbul’da bulunan olanakları Anadolu’nun her yerine dağıtmıştır bu şekilde. Kısa vadede bakıldığında Anadolu’da da burjuvalar oluştu yorumlamaları yapılabilir ama uzun vadede, Anadolu’da da ekonomik refahın artması neticesinde, eğitim, sağlık, kültürel aktivitelerde olumlu gelişmelere sebep olacaktır denilmektedir.

Ahmet Davutoğlu’nun beyin kısmını oluşturduğu dış politikada, Türkiye bölgesinde uzlaşa ve huzur tesis edebilecek ülke hedefi ortaya konmuştur. Model ülke, köprü değil merkez ülke idealleri doğrultusunda siyaset yapılmıştır. “Komşularla sıfır sorun” bağlamında vizyon sahibi bir ülke olarak, ilk olarak kendi ikili ilişkilerini daha sonra komşuların birbirleri ile olan ilişkilerini olumlu bir seyre sokarak, kendi bölgesinde huzuru tesis etmeyi amaçlayarak yola çıkmıştır. Nitekim bu kerte ABD’nin 2003 Irak müdahalesine onay verilmemiştir. Buna karşın diplomatik çözümler geliştirilmesi tavsiye edilmiştir. Bunun dışında Ermenistan, Suriye, İran, gibi ülkelerle diplomatik ilişkiler ve daha sonra beraberinde gelen ticari anlaşmalar ile bağlantı kurulmuştur. Türkiye bu dönemde yardım alan değil yardım veren ülke konumuna gelmiştir (Ateş, 2014: 138). Ülke içindeki PKK sorunu bağlamında ortaya çıkan “Kürt” ya da “Kürt hakları” sorunu konusunda olumlu ve başarılı adımlar atılmış, AB tarafından desteklenmiştir. Kürtler iç düşman sınıfından çıkarılmıştır; sorunu bölgesel kalkınma ile çözmeye çalışmıştır (Ateş, 2014: 169). Uzun vadede etkili olacak bir atılımdır bu. Ancak son yıllarda Türkiye, Arap Baharı sürecinde sergilediği tutumu başta olmak üzere, Karabağ sorunu, PKK terörü gibi

sebeplerle komşuları ile sorun yaşamaktadır. Artan PKK terörü ve Irak ve Suriye’de kolları bulunan örgütün artan kanlı faaliyetleri sebebiyle; sürekli “tehdit ve risk altında” psikolojine bürünmüştür. 2011 Arap Baharı süreci itibari ile hem uluslararası ilişkiler konjüktürü hem de AK Parti iç ve dış politika tavrı değişikliğe uğramıştır. Arap baharı sonrası Ortadoğu ülkelerinde ortaya çıkan hükümet karşıtı muhalif grupları destekleyerek, hem Ortadoğu’da -İran, Irak, Suriye, Mısır gibi ülkelerde- hem de zaman zaman batıda olumsuz eleştiri almış, tehdit olarak algılanmıştır. İç ve dış politikada, yeni muhafazakâr ideolojide ortaya çıkan “tehdit” değil “risk” unsuru gözeterek kontrol altına alma politikalarından etkilenilmiştir; güvenlik ve özgürlük arasındaki denge kaymıştır. Dış politikada bölgesel güç olma yolunda sahiplenilen arabulucu, diplomasi yanlısı tutumlarda da değişiklikler olmuştur. AB ile ortak hareket etme durumu sekteye uğramıştır.

Dünyadaki yeni muhafazakâr siyasal yapılanmalara bakıldığı zaman karşımıza; temel hedefleri ülke sevgisi, çıkar, demokrasi, özgürlük ve liberal tabanlı ekonomi politikalarına dayalı sistemler görülmektedir. Çalışmanın kavramsal çerçevesinde örneklendirildiği gibi, ABD siyasetinde belirgin şekilde görülmektedir. Yeni muhafazakârlığın Türkiye halini okurken, tarihsel sürekliliğe vurgu yapılması bakımından ve hatta iç ve dış güvenlik politikaları bakımından tarihteki yeni muhafazakâr sistemlerle benzerlikler göstermektedir. AK Parti döneminde şimdiye kadar ki söylenenden daha fazla “tarihsel miras”, “Osmanlı mirası” vurguları yapılmıştır. Eski coğrafyalara karşı tarihsel bir sorumluluğun olduğu konusunda kararlı bir tutum sergilenmiştir. Tehditten ziyade risk unsurunun gözetilmesi gibi argümanlar savunulması dünyadaki yeni muhafazakârların savunduklarından farksız değillerdir. Yukarıda bahsedildiği gibi, Türkiye’nin 90’lı yıllardan süre gelen PKK terör sorununu komşu ülkelerle paylaşması bakımından, sorunu tek başına içerde halletmesi zor görünmektedir. Komşularla sıfır sorun projesinin sekteye uğraması sebebiyle ve uluslararası alanda Türkiye’nin hassas noktalarından olan bu PKK sorununa gizliden destek verilmesinin ortaya çıkması ile Türkiye dört tarafta düşman ve tehdit algısına kapılmaktadır denilmektedir (Haberler, 2012). Yeni muhafazakârlıkta liderlere bakış açısı, tiranlık eğilimlerine karşı bir güvensizlikle beraber onların sarsılmaz karakterine derin bir güven duygusu üzerine kuruludur

(Dubiel, 1988: 63). AK Parti'nin kurulduğu zamandan bu tarafa, Recep Tayyip Erdoğan'ın siyasi karizması ve ona duyulan derin güven duygusu diğer yeni muhafazakâr siyasetlerde görülen tutumla eş değerdir. Bununla birlikte Schumpeter gibi yeni muhafazakârların savunduğu; “elitler egemenliğine karşı piyasa sistemine uydurulmuş temsil” ifadesi (Dubiel, 1998: 64), AK Parti'nin programlarında yer alan elitizm eleştirisi ve kamu siyaseti vurgusu ile paralellik gösterebilir (Erdoğan, 2004). Son olarak da; dünyadaki yeni muhafazakârlar sosyalizm ve SSCB karşıtlığı etrafında birleşmişlerdir (Bayraktaroğlu, 2006: 102-108). Yalçın Akdoğan, muhafazakâr demokrasiyi tanımlarken; bu ideolojinin liberalizm ve muhafazakârlığın bir araya gelmesiyle oluştuğunu; bir araya gelmelerindeki etkenin de ortak düşman; “sosyalizm” olduğunu belirtmiştir (Akdoğan, 2004: 43).

Şimdiye kadar yapılan karşılaştırmalar, yeni muhafazakârlığı “yeni” yapan özellikleri üzerinden yapılmıştır. 2003'te kurulan AK Parti'nin kuruluş döneminde dile getirdiği muhafazakâr demokratlık ideolojisinin birçok yönden yeni muhafazakârlık ile benzeştiğini göstermek amaçlanmıştır. Bu bağlamda, kendini “muhafazakâr demokrat” olarak tanımlasa da, AK Parti'nin ideolojisini “yeni muhafazakârlık” olarak okunabileceği iddia edilmektedir.

KAYNAKÇA

ABGS (2011), “Türkiye 2011 Yılı İlerleme Raporu”, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf, Erişim Tarihi: 19.12.2014

ADİYAMAN, A. (t.y.), “Türk Lirasından Sıfır Atılması Operasyonu Ve Olası Ekonomik Sonuçları”, *Sayıştay Dergisi*, sayı:52, syf:101-120, <http://www.sayistay.gov.tr/dergi/icerik/der52m5.pdf>, Erişim Tarihi: 14.12.2014

AKDOĞAN, Y. (2004), *AK Parti ve Muhafazakâr Demokrasi*, İstanbul: Alfa Yayınları

AKGÖNENÇ, O. (2009), “Türkiye'nin Ermenistan Açılımı”, <http://www.turkishnews.com/tr/content/2009/09/05/turkiyenin-ermenistan-acilimi/>, Erişim Tarihi: 21.02.2016

AKILLIOĞLU, T. (2004), “Avrupa Sosyal Şartı' Üzerine Bazı Gözlemler”, www.idare.gen.tr/akillioglu-sosyalsart.htm, Erişim Tarihi: 18.12.2015

AKKAŞ, H.H. (2004), *Muhafazakâr Düşünce Ve Edmund Burke*, Ankara: Kadim Yayınları

AK PARTİ (2015a), “Tarihi Ve Kültürel Mirası Ayağa Kaldırıyoruz”, <http://www.akparti.org.tr/site/icraat/13763/tarihi-ve-kulturel-mirasi-ayaga-kaldiriyoruz>, Erişim Tarihi: 21.12.2014

AK PARTİ (2015b), “Türkiye insan hakları kurumu”, <https://www.akparti.org.tr/site/icraat/14546/insan-haklari-kurumunu-kurduk>, Erişim Tarihi: 12.12.2014

AK PARTİ (2015c), “AK Parti Programı – Sosyal Politikalar”, <http://www.akparti.org.tr/site/akparti/parti-programi#bolum>, Erişim Tarihi: 04.12.2014

AK PARTİ (2011a), “AK Parti'nin İç Ve Dış Politikalarına Güven Tam”, <http://www.akparti.org.tr/site/haberler/ak-partinin-ic-ve-dis-politikalarina-guven-tam/17114#1>, Erişim Tarihi: 04.12.2014

AK PARTİ (2011b), “Suriye Meselesi Bizim İç Meselemizdir”, <http://www.akparti.org.tr/site/haberler/suriye-meselesi-bizim-ic-meselemizdir/11521#1>, Erişim Tarihi: 18.02.2016

AK PARTİ (2013), “Komşularla Sıfır Sorun Prensibimiz Hala Geçerli”, <http://www.akparti.org.tr/site/haberler/komsularla-sifir-sorun-prensibimiz-hala-gecerli/41949#1>, Erişim Tarihi: 19.12.2014

AK PARTİ (2014), “AK Parti İcraatlar – Eğitim”, <http://www.akparti.org.tr/site/icraatlar>, Erişim Tarihi: 15.12.2014

AKTAN, C.C. (2007), “Muhafazakarlık ve Liberal Düşünce” <http://www.koprudergisi.com/index.asp?Bolum=EskiSayilar&Goster=Yazi&YaziNo=825>, Erişim Tarihi: 19.02.2016

AKTİFHABER (2015), “AKP Hükümeti KKTC’nin Suyunu Kesti”, <http://www.aktifhaber.com/akp-hukumeti-kkctn-suyunu-kesti-1262407h.htm>, Erişim Tarihi: 20.02.2016

ALJAZEERA (2014a), “Kronoloji: Türkiye-İrak İlişkileri”, <http://www.aljazeera.com.tr/interaktif/kronoloji-turkiye-irak-iliskileri>, Erişim Tarihi: 20.12.2014

ALJAZEERA (2014b), “Kafkasyanın Açık Hesabı Dağlık Karabağ”, <http://www.aljazeera.com.tr/dosya/kafkasyanın-acik-hesabi-daglik-karabag>, Erişim Tarihi: 14.12.2015

ARKLAN, Ü. (2006), “Siyasal Liderlikte Karizma Olgusu: Recep Tayyip Erdoğan Örneğinde Teorik Ve Uygulamalı Bir Çalışma”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı:16, syf: 46-65

ATAUM (2011), “AK Parti’nin Avrupa Birliğine Bakışı”, <http://www.yasaryakis.com.tr/TR/belge/1-461/bak-partinin-avrupa-birligine-bakisib-iavrupa-toplulukl-.html>, Erişim Tarihi: 20.12.2014

ATEŞ, D. (2014), *Türk Dış Politikasına Giriş, Yeni Muhafazakârlık Ve Doğu-Batı Ekseninde Yapısal Değişim*, Bursa: Dora Yayınevi

BAŞARAN, E. (2012), “Hükümetin İç Politikası Dış Politikasının Anti Tezine Dönüştü”, *röportaj*, http://www.radikal.com.tr/yazarlar/ezgi_basaran/hukumetin_ic_politikasi_dis_politikasinin_anti_tezine_donustu-1097046, Erişim Tarihi: 08.12.2014

BAYRAKTAROĞLU, A. (2006), *Yeni Muhafazakâr Türkiye*, İstanbul: Arkaplan Basın Yayın

BBC (2012), “Suriye İle İlgili Tehdit Algımız Değişti”, http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2012/06/120626_erdogan_syria.shtml, Erişim Tarihi: 20.12.2014

BBC (2015), “ Erdoğan ve Akıncı Arasındaki ‘Yavru Vatan’ Polemiği”, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/04/150427_erdogan_akinci_polemik, Erişim Tarihi: 20.02.2016

BBC (2016), “ Davutoğlu: YPG’ye Karşılık Vermeye Devam Edeceğiz”, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/02/160214_turkiye_suriye_pyd, Erişim Tarihi: 20.02.2016

BİANET (2011), “YÖK Kürtçe Eğitime Onay Verdi”, <http://bianet.org/bianet/azinliklar/132927-yok-kurtce-egitime-onay-verdi>, Erişim Tarihi: 18.12.2015

BİLA, F. (2011), “Erdoğan: Kemal Bey’in Kapısını Çalacağım”, <http://www.milliyet.com.tr/erdogan-kemal-bey-in-kapisini-calacagim/siyaset/siyasetyazardetay/13.06.2011/1401784/default.htm>, Erişim Tarihi: 08.12.2014

BİRDAL, S. (2013), “AKP’nin Dış Politikası Üzerine Tezler”, <http://www.ozgurlukdunyasi.org/arsiv/331-sayi-248/1213-akp-dis-politikasi-uzerine-tezler>, Erişim Tarihi: 20.02.2016

BLOOMBERGHT (2013), “Cari Açık Beklenenden Yüksek Çıktı”, <http://www.bloomberght.com/haberler/haber/1455781-cari-acik-beklenenden-yukse-cikti>, Erişim Tarihi: 15.12.2014

BULAÇ, A. (2006), “AK Parti ve Muhafazakâr Demokrasi”, <http://www.koprudergisi.com/index.asp?Bolum=EskiSayilar&Goster=Yazi&YaziNo=824>, Erişim Tarihi: 10.12.2015

ÇALIŞ, Ş. (1999), “Ulus, Devlet Ve Kimlik Labirentinde Türk Dış Politikası”, *Liberal Düşünce Dergisi*, cilt:4, sayı:13, syf:5-21

ÇALIŞ, Ş. (2001), *Türkiye – Avrupa Birliği İlişkileri: Kimlik Arayışı, Politik Aktörler Ve Değişim*, İstanbul: Atlas Yayın Dağıtım

ÇALIŞ, Ş. (2006), *Hayalet Bilimi Ve Hayali Kimlikler; Neo Osmanlılık, Özal Ve Balkanlar*, İstanbul: Çizgi Kitabevi

ÇELİKKOL, O. (2015), *İçimizdeki Komşu Suriye*, İstanbul: Bilgesam Yayınları

ÇELİKTAŞ, Y. (2013), “Türkiye Yunanistan İlişkilerinde Kıbrıs Sorunu”, <http://politikaakademisi.org/turkiye-yunanistan-iliskilerinde-kibris-sorunu/>, Erişim Tarihi: 20.12.2014

ÇETİN, S. (2013), “10 Yıllık Reform Döneminde İnsan Hakları: Gelişmeler Ve Beklentiler”, *SDE Analiz*, Ocak

ÇINAR, M. ve SAYIN, Ç. (2014), “Reproducing the Paradigm of Democracy in Turkey: Parochial Democratization in the Decade of Justice and Development Party”, *Turkish Studies*, sayı:15:3, syf:365-385

ÇINAR, Y. (2011), “Turgut Özal ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikasına Teorik Bir Bakış Örneği: Liberal Düşüncenin Türk Dış Politikasına Etkisi”, *Akademik Bakış Dergisi*, sayı:26

ÇİÇEKÇİ, C (2012), “Arap Baharı Sürecinde Türk Dış Politikası’ndaki Dönüşümün Anahatları”, (Editörler: Mete Tuncoku, Gürol Baba), Didem Yaman Anı Kitabı, Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları

DALAY, G. (2014), “AK Parti’de Liderlik ve Kadro”, <http://setav.org/tr/ak-partide-liderlik-ve-kadro/yorum/15761>, Erişim Tarihi: 26.11.2014

DAVUTOĞLU, A. (2004) “Türkiye Merkez Ülke Olmalı” <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=107581>, Erişim Tarihi: 19.02.2016

DAVUTOĞLU, A. (2013), “Zero Problems in a New Era”, <http://foreignpolicy.com/2013/03/21/zero-problems-in-a-new-era/>, Erişim Tarihi: 21.12.2015

DİRLİK, S. (2011), “Dünden Bugüne Kıbrıs Siyaseti, Türkiye ve AKP”, http://www.hyd.org.tr/staticfiles/files/kibris_meselesi-turkiye_sinan_dirlik.pdf, Erişim Tarihi: 20.12.2014

DOĞANAY, Ü. (2007), “AK Parti’nin Muhafazakâr Söylemi Ve Muhafazakârlık: Muhafazakâr Demokrasiye Eleştirel Bakış”, *Ankara Üniversitesi SBS Dergisi*, cilt:62, sayı:1, syf:65-88

DUBİEL, H. (1998) *Yeni Muhafazakârlık Nedir?*, İstanbul: İletişim Yayınları

DURSUNOĞLU, A. (2006), “ABD ve Yeni Muhafazakârlar”, http://www.ydh.com.tr/HD9_abd-ve-yeni-muhafazakarlar.html, Erişim Tarihi: 20.11.2014

EKONOMİ BAKANLIĞI (2014), “Türkiye İle Ticaret”, <https://www.ekonomi.gov.tr>, Erişim Tarihi: 21.02.2016

EKONOMİ BAKANLIĞI (2014), “Serbest Ticaret Anlaşmaları”, <http://www.ekonomi.gov.tr>, Erişim Tarihi: 21.02.2106

ELBASANI, A. ve SAATÇIOĞLU, B. (2014), “Muslims' Support For European Integration: The Role of Organizational Capacities”, *Democratization*, sayı:21.3, syf:458-479

ERDOĞAN, M. (2014), “Muhafazakârlık: Ana Temalar”, *Liberal Düşünce Dergisi*, Bahar, syf:5-9

ERGİL, D. (1986), “Muhafazakar Düşüncenin Temelleri”, http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/41/1/Dogu_Ergil_Muhafazakar_dusunce_nin_Temelleri.pdf, Erişim Tarihi: 20.02.2016

ERLER, Ö. (2007), “Yeni Muhafazakârlık, AKP ve “Muhafazakâr Demokrat” Kimliği”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, sayı:10, syf:126-132

EVRENSEL (2013), “İdris Naim Şahin İstifa Etti, Erdoğan'a Sert Eleştiriler Yöneltti”, <http://www.evrensel.net/haber/74951/idris-naim-sahin-istifa-etti-erdogana-sert-elestiriler-yoneltti>, Erişim Tarihi: 21.12.2014

FREEDOMHOUSE (2013), "Freedom in the World 2013- Turkey", <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2013/turkey>, Erişim Tarihi: 15.12.2014

FUKUYAMA, F. (2006), *Neo-Conların Sonu, Yol Ayrımındaki Amerika*, İstanbul: Profil Yayıncılık

GENÇ, S. (2011), “Komşularla Sıfır Sorun Hedefi Hayal Miydi?”, <http://tr.caspianweekly.org/ana-kategoriler/turk-dis-politikasi/3585-komsularla-sifir-sorun-hedefi-hayal-miydi-.html>, Erişim Tarihi: 19.12.2014

GÖKA, E. (2013), “Recep Tayyip Erdoğan ve Karizması”, <http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/ErolG%C3%B6ka/recep-tayyip-erdogan-ve-karizmasi/43796>, Erişim Tarihi: 27.11.2014

GÜMÜŞ, Ö. (2013), “Ak Parti Döneminde Türkiye Irak İlişkileri”, <http://akademikperspektif.com/2013/10/25/ak-parti-doneminde-turkiye-ve-irak-iliskileri/>, Erişim Tarihi: 21.12.2014

GÜRKAN, A. (2011), “Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Muhafazakâr Demokrat Kimliğinin Oluşumunda Sosyal Politikanın Etkileri”, *OPUS Dergisi*, Sayı:1

GÜRSOY, İ. (2014), “AKP'deki Değişimin Öyküsü”, http://www.aksiyon.com.tr/dosyalar/akpdeki-degisimin-oykusu_539779, Erişim Tarihi: 22.12.2014

GÜZELDAĞ, İ. (2010), “AK Parti ve Lider Recep Tayyip Erdoğan'ın Dünden Bugüne Türk Dış Politikası”-blog, <http://ihsan-guzeldag.blogcu.com/ak-parti-ve-lider-recep-tayyip-erdogan-in-dunden-bugune-turk/9582232>, Erişim Tarihi: 15.12.2014

HABER7 (2011), “Köşe Yazarları AK Partinin Zaferini Yorumladı”, <http://www.haber7.com/ic-politika/haber/753507-kose-yazarlari-ak-partinin-zaferini-yorumladi>, Erişim Tarihi: 08.12.2014

HABER7 (2014), “Bozdağ AK Partinin Son Oy Oranını Açıkladı”, <http://www.haber7.com/ic-politika/haber/1234940-bozdag-ak-partinin-son-oy-oranini-acikladi>, Erişim Tarihi: 08.12.2014

HABERDENİZLİ (2014), “Tarihsel Miras Kaderine Teslim Edildi”, <http://www.haberdemizli.com/politika/tarihi-miras-kaderine-teslim-edildi-h13070.html>, Erişim Tarihi: 21.12.2014

HABERLER (2012), “PKK’ya Yardım Eden Ülkeler”, <http://www.haberler.com/pkk-ya-yardim-eden-tum-ulkeler-4008932-haberi/>, Erişim Tarihi: 21.02.2016

HALPER, S. ve CLARKE, J. (2004), *America Alone, The Neo-Conservatives and the Global Order*, New York: Cambridge University Press

HÜRRİYET (1998), “Sabrımız Taşmak Üzere”, <http://dosyalar.hurriyet.com.tr/hur/turk/98/11/16/html/suriye.htm>, Erişim Tarihi: 25.12.2014

HÜRRİYET (2002), “Erdoğan: AKP’nin Kıbrıs Politikası Farklı”, <http://www.hurriyet.com.tr/erdogan-akpnin-kibris-politikasi-farkli-116210>, Erişim Tarihi: 19.02.2016

HÜRRİYET (2007), “Erdoğan: Tarihi Miras Yurdun Tapusu”, <http://www.hurriyet.com.tr/erdogan-tarihi-miras-yurdun-tapusu-7940412>, Erişim Tarihi: 19.02.2016

HÜRRİYET (2012), “Erdoğan’dan Önemli Mesajlar”, <http://www.hurriyet.com.tr/erdogandan-onemli-mesajlar-21386210>, Erişim Tarihi: 19.02.2016

HÜRRİYET (2013), “Dış Politikada Değerli Yalnızlık Dönemi”, <http://www.hurriyet.com.tr/dis-politikada-degerli-yalnizlik-donemi-24553602>, Erişim Tarihi: 20.02.2016

HÜRRİYET (2016), “Cumhurbaşkanı Erdoğan’dan Sert Mesajlar: Bizim Alnımızda Enayi Yazmıyor”, <http://www.hurriyet.com.tr/cumhurbaskani-erdogandan-sert-mesajlar-bizim-alnımızda-enayi-yazmiyor-40053066>, Erişim Tarihi: 15.02.2016

İZMEN, Ü. (2013), “Anadolu Kaplanları Rüyası Bitti Mi?”, http://www.radikal.com.tr/yazarlar/umit_izmen/anadolu_kaplanlari_ruyasi_bitti_mi-1144903, Erişim Tarihi: 14.12.2014

KANAL D, (t.y.), “Abbas Güçlü İle Genç Bakış programı”, <http://www.kanald.com.tr/abbasgucluilegençbakis/haberler/can-baydarol-ak-parti-siyasi-iktidarini-ab-yoluyla-pekistirdi/37912.aspx>, Erişim Tarihi: 19.12.2014

KARAGÖL, E.T. (2014) “Türkiye’de Orta Sınıf ve Erdoğan”, <http://setav.org/tr/yeni-turkiyede-orta-sinif-ve-erdogan/yorum/16211>, Erişim Tarihi: 21.02.2016

KARATAŞ, O. (2014), “Değerli Yalnızlıktan Çaresizliğe”, <http://www.ortadogugazetesi.net/makale.php?id=17632>, Erişim Tarihi: 21.12.2014

KESK (2012), “Eğitim’de AKP’nin On Yılı”, <http://www.kesk.org.tr/content/e%0C4%9Fitimde-akpnin-y%0C4%B1%0C4%B1>, Erişim Tarihi: 15.12.2014

KIRICI, E. (2014), “Adalet Ve Kalınma Partisi Döneminde Türkiye-AB İlişkileri”, <http://akademikperspektif.com/2014/07/19/adalet-ve-kalkinma-partisi-doneminde-turkiye-ab-iliskileri/>, Erişim Tarihi: 19.12.2015

KIZILKOYUN, F. (2015), “Türkiye 2011’den Bu Yana 2.1 Milyon Suriyeli Mülteciye 8 Milyar Dolar Harcadı”, www.hurriyet.com.tr/turkiye-2011den-bu-yana-2-1-milyon-suriyeli-multeciye-8-milyar-dolar-harcadi-40007235, Erişim Tarihi: 19.02.2016

KIZILTAŞ, Ş. (2014), “Benjamin Disraeli’nin Yapıtlarında Geleneksel Muhafazakârlık ve Modern Muhafazakârlık”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7-16

KOÇ,MEHMET E. (2014), “Kobani Akp’nin İflasını İfşa Etti”, <http://www.yenimesaj.com.tr/?artikel.12011389/kobani-akp-nin-iflasini-ifsa-etti/mehmet-emin-koc>, Erişim Tarihi: 21.12.2014

KURU, A. (2014), “Akp’nin Suriye Ve Mısır Siyaseti Neden Başarısız Oldu?”, http://www.zaman.com.tr/yorum_akpnin-suriye-ve-misir-siyaseti-neden-basarisiz-oldu_2234023.html, Erişim Tarihi: 21.12.2014

KURUL, N. (t.y.), “AKP’nin Faydacı ve Muhafazakâr Esnek Eğitim Modeli”, https://www.academia.edu/1847832/AKP_nin_Faydac%C4%B1_ve_Muhafazak%C3%A2r_Esnek_E%C4%9Fitim_Modeli, Erişim Tarihi: 21.12.2014

LAÇİNER, S. (2008), *Ermeni Sorunu, Diaspora ve Türk Dış Politikası*, Ankara: KArınca Yayınları

MALATYAHABER (2014), “KKTC Tarihsel Bir Miras”, <http://www.malatyahaber.com/haber/kkct-tarihsel-bir-miras>, Erişim Tarihi: 21.12.2014

MAVİ, İ. (2013), “Türkiye’de Muhafazakârlığın Panoptik Dönüşümü”, <http://blog.radikal.com.tr/politika/turkiyede-muhafazakarligin-panoptik-donusumu-41023>, Erişim Tarihi: 21.12.2014

MİLLİYET (2014), “Erdoğan’ın Cazibesi Rock Yıldızı Karizması”, <http://www.milliyet.com.tr/erdogan-in-cazibesi-rock-yildizi/siyaset/detay/1921571/default.htm>, Erişim Tarihi: 06.12.2015

MMO (2014), “AKP’nin Barış Karşısı İç ve Dış Politikalarını Reddediyoruz, Ülkede, Bölgede, Dünyada Barış”, http://www.mmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=39991&tipi=2&sube=0#.VIX839KsXis, Erişim Tarihi: 15.12.2014

MÜFTÜOĞLU, Ö. (2013), “AKP’nin Demokrasisi”, <http://www.evrensel.net/yazi/69537/akpnin-demokrasisi>, Erişim Tarihi: 11.12.2014

NTV (2009), “İraklı Kürtler Türkiye İle Birleşmek İstiyor”, http://www.ntv.com.tr/dunya/irakli-kurtler-turkiye-ile-birlesmek-istiyor._wQMfvWMuUuRVqljy7McqA?_ref=infinite, Erişim Tarihi: 15.12.2015

OĞUZLU, T. (2009), “Türk Dış Politikasında Davutoğlu Dönemi”, *Ortadoğu Analiz Dergisi*, Eylül, Cilt:1, Sayı:9

ORWELL, G. (2006), *Hayvan Çiftliği*, İstanbul: Can Yayınları

ÖNİŞ, Z. (2014), “Turkey and the Arab Revolutions: Boundaries of Regional Power Influence in a Turbulent Middle East”, *Mediterranean Politics*, cilt:19:2, syf:203-219

ÖZALP, H. (2003), “Milli Görüşten Muhafazakâr Demokrasiye”, <http://arsiv.sabah.com.tr/2003/08/15/p01.html>, Erişim Tarihi: 25.11.2014

ÖZBUDUN, E. (2014), “AKP at the Crossroads: Erdoğan's Majoritarian Drift”, *South European Society and Politics*, 19:2, 155-167

ÖZDEMİR, H. (2013), “Davutoğlu Vizyonu Eksen Kayması Değil Siyasal Zemin Kayması”, <http://www.ankarastateji.org/yazar/doc-dr-haluk-ozdemir/davutoglu-vizyonu-eksen-kaymasi-degil-siyasal-zemin-kaymasi/>, Erişim Tarihi: 22.12.2014

ÖZİPEK, B. (2011) *Muhafazakârlık*, İstanbul: Timaş Yayınevi

ÖZKAYA, S. (2014), “Erdoğan: AB İşine Baksın”, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/27780990.asp>, Erişim Tarihi: 22.12.2014

PAKER, E. (2014), “AKP’nin Kürt Sorunu Politikası: Bir Adım İleri, Bir Adım Geri”, *Heinrich Böll Stiftung Derneği yayını*, syf:12-15

http://tr.boell.org/sites/default/files/downloads/EVREN_BALTA_PAKER.pdf,
Erişim Tarihi: 10.12.2014

SABAH (t.y.), “Hafızaları Tazeleyelim: Neden AKP?”,
<http://www.sabah.com.tr/fotohaber/gundem/hafizalari-tazeleyelim-neden-ak-parti-?tc=103&page=79>, Erişim Tarihi: 14.12.2014

SADİ, K. (2005), “Avrupa’da Yükselen Eksen: Muhafazakârlık Ve Değişim”,
<http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=26&makaleid=4411>, Erişim Tarihi: 20.12.2014

SAĞLAMTİMUR, Z.(2009), “Siyasi Lider İmajları: Gerçekliğin Yeniden Üretilmesi”, (Editör: Abdullah Özkan), Siyasetin İletişimi, Ankara: TASAM Siyasal İletişim Enstitüsü Yayınları, syf:169-191

SDE (2009), “Alevi Raporu”,
http://www.sde.org.tr/Files/Reports/sde_alevi_raporu.pdf, Erişim Tarihi: 18.12.2015

SDE (2012), “Türkiye’nin Demokratik Dönüşümü 2002-2012”,
http://sde.org.tr/userfiles/file/TURKIYENIN%20DEMOKRATIK%20DONUSUMU_baski.pdf, Erişim Tarihi: 18.12.2015

SIGI (2014), “Turkey - Policy Performance”, <http://www.sgi-network.org/2014/Turkey>, Erişim Tarihi: 15.12.2014

SİDAL, S. (2011), “Yeni Muhafazakârlar, ABD Dış Politikası ve Türk Dış Politikasına Yansımaları”, <http://politikakademi.org/2011/05/yeni-muhafazakarlar-abd-dis-politikasi-ve-turk-dis-politikasina-yansimalari/>, Erişim Tarihi: 19.11.2014

SÖZCÜ (2013), “Milliyetçiliği Ayaklar Altına Aldık”,
<http://www.sozcu.com.tr/2013/gundem/milliyetciligi-ayak-altina-aldik-227165/>,
Erişim Tarihi: 19.02.2016

SUBAŞAT, T. (2014), “The Political Economy of Turkey's Economic Miracle”, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, sayı:16:2, syf: 137-160

ŞENER, B. (2013), “Dış Politikada Değerli Yalnızlık Ya Da Yanlış Hesabım Şam’dan Dönmesi”, <http://www.21yyte.org/arastirma/milli-guvenlik-ve-dis-politika-arastirmalari-merkezi/2013/09/24/7226/dis-politikada-degerli-yalnizlik-ya-da-yanlis-hesabin-samdan-donmesi>, Erişim Tarihi: 21.12.2014

T24 (2013), “Fukuyama Gezi’yi ve AKP Destekçisi Orta Sınıfı Nasıl Değerlendirdi?”, <http://t24.com.tr/haber/fukuyama-akp-destekcisi-orta-sinif-puriten-ristiyanlik-erdemlerinin-bircogunu-tasiyor,235529>, Erişim Tarihi: 08.12.2014

T24 (2014), “Anadolu Kaplanları: Kalbim Gülen’le Ama Aklım Erdoğan’la, İstikrar Devam Etmeli”, <http://t24.com.tr/haber/anadolu-kaplanlari-kalbim-gulenle-ama-aklim-erdoganla-istikrar-devam-etmeli,257944>, Erişim Tarihi: 14.12.2014

TAKVİM (2014), “Lüks Tüketimi Caydırıcı Vergilendirme Yapacağız”, <http://www.takvim.com.tr/guncel/2014/12/18/basbakan-davutoglu-konusuyor-1418895298>, Erişim Tarihi: 19.12.2014

TANER, B. (2006), “İç Politika-Dış Politika Uyumsuzluğu Ve Stratejik Hataların Devamı”, <http://www.medyalens.com/ic-politika-dis-politika-uyumsuzlugu-ve-stratejik-hatalarin-devami-60630/>, Erişim Tarihi: 20.12.2014

TELATAR, G. (2012), “Yeni Muhafazakârlar, Demokrasinin Yayılması Ve Amerikan Dış Politikası”, *SBF Dergisi*, cilt:67, no:3, syf:159-187

TÜMER, D. (2014), “Çözüm Sürsün Ama Otorite De Kurulsun”, <http://www.aljazeera.com/tr/al-jazeera-ozel/cozum-sursun-ama-otorite-de-kurulsun>, Erişim Tarihi: 21.12.2014

TÜRKBİLİSİM (2014), “Cari Açık Beklenenden Yüksek Çıktı”, <http://www.turkbilisim.com.tr/cari-acik-beklenenden-yukse-cikti-haberi-146705.html>, Erişim Tarihi:19.12.2014

TÜRKİYE GAZETESİ (2016), “Esad, Türkiye’yi BM’ye Şikayet Etti”, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/dunya/346706.aspx>, Erişim Tarihi:20.02.2016

TÜRKMEN, A.(2014), “Lale Devri Ve AKP’nin Dönüm Süreci”, <http://egemengzt.com/yazar-480>
[lale_devri_ve_akp%E2%80%99nin_donusum_sureci.html](http://www.egemengzt.com/yazar-480/lale_devri_ve_akp%E2%80%99nin_donusum_sureci.html),
Erişim Tarihi: 21.12.2014

TÜRKOĞLU, R. (2012), “Ortadoğu Örneğinde Son Dönem Türk Dış Politikasında Ekonomi Politik”, (Lisans Bitirme Tezi, *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*)

Uluslararası Muhafazakârlık ve Demokrasi Sempozyumu (2004), *AK Parti Siyasi ve Hukuki İşler Başkanlığı*, Ankara: Camev Yayıncılık

VURAL, M. (2003), *Siyaset Felsefesi Açısından Muhafazakârlık*, Ankara: Elis Yayınları

YANARDAĞ, M. (2011), “ABD ve Türkiye’deki Yeni Gericilik ve Yeni Muhafazakârlar”, <http://haber.sol.org.tr/yazarlar/merdan-yanardag/abd-ve-turkiye-de-yeni-gericilik-ve-yeni-muhafazakarlar-48457>, Erişim Tarihi: 22.11.2014

YARAR, B. (2014), “Osmanlıca Tarihle Ne Kadar Ve Nasıl Bir Bağ Kurar”,
<http://www.dersim37-38.org/osmanlica-tarihle-ne-kadar-ve-nasil-bir-bag-kurar/>,
Erişim Tarihi: 21.12.2014

YASLIÇİMEN, F. (2014), “Erdoğan’ın Söyleminde Medeniyet Mirası”,
<http://haber.stargazete.com/acikgorus/erdoganin-soyleminde--medeniyet-mirasi/haber-926447>, Erişim Tarihi: 21.12.2014

YENİŞAFAK (2014), “Türkiye’de Orta Sınıf ve Erdoğan”,
<http://www.yenisafak.com.tr/hayat/yeni-turkiyede-orta-sinif-ve-erdogan-671050>,
Erişim Tarihi: 08.12.2014

YEŞİLTAŞ, M. BALCI, A. (2011), “AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası Sözlüğü: Kavramsal Bir Harita”, *Bilgi Dergisi*, Kış, syf:9-34

YILMAZ, T. ve ÇETİN, Ü. (2014) “Cadı Avıysa Cadı Avı”,
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/26399999.asp>, Erişim Tarihi: 21.12.2014

YILMAZ, H. (2006), “Türkiye’de Muhafazakârlık: Aile, Din, Batı”,
http://hakanyilmaz.info/yahoo_site_admin/assets/docs/OSI-Conservatism-Sunus-Yorumlar1.28465456.pdf, Erişim Tarihi: 17.11.2014

YOUTUBE (2011), “Başbakan Erdoğan, Avrupalı Liderlere Muhteşem Konuşması”,
<http://www.youtube.com/watch?v=76ARJtGmh2w>, saniye aralığı: 1.38-1.45, Erişim Tarihi: 22.12.2014

YOUTUBE (2014),
<http://www.youtube.com/watch?v=5gCwW0v6SzQ&feature=youtu.be&t=7m40s>,
saniye aralığı: 7.43-8.30, Erişim Tarihi: 21.12.2014

YÜCEL, U. (t.y.), “Leo Strauss’da Din Ve Siyaset: Neo-Conservativizm”,
https://www.academia.edu/16267296/LEO_STRAUSSDA_D%C4%B0N_VE_S%C4%B0YASET_NEO-CONSERVATISM, Erişim Tarihi: 25.03.2016

ZAMAN (2010), “Taş Atan Çocuklarla İlgili Tasarı Kabul Edildi”,
http://www.zaman.com.tr/newsDetail_getNewsById.action?haberno=998460, Erişim Tarihi: 18.12.2015

ZENGİN, M. (2015), “Türk Dış Politikasında ‘Eksen Kayması’ Tartışmaları”,
<http://akademikperspektif.com/2015/01/12/turk-dis-politikasinda-eksen-kaymasi-tartismalari/>, Erişim Tarihi: 20.02.2016

ÖZGEÇMİŞ

1988 yılında Yozgat Boğazlıyan'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Yozgat'ta tamamladıktan sonra 2007 yılında Selçuk Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans eğitimine başladı. 2011 yılında altı ay süreyle Poznań Adam Mickiewicz Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi eğitimi aldı. Lisans dönemi boyunca kariyer yönetimi ve girişimcilik, AR-GE, münazara sertifika programlarına katıldı. Selçuk Üniversitesi Münazara Topluluğunda bulundu. Turan adlı aylık bilim dergisinde çeviri yaptı. Gölbaşı Şefkat Dünyası Kreşinde İngilizce eğitimi verdi. 2013 Eylül'de Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalında yüksek lisans programına başladı; halende Öğrenciliği devam etmektedir. 2015'te Konya'da Gerçekleşen Uluslararası Avrasya Turizm Kongresine dinleyici olarak katıldı. 2015 yılında Konya'da gerçekleştirilen 13. Kamu yönetimi Kongresi'nde “ Geleneksel Kamu Yönetiminden Modern Kamu Yönetimine Geçişte Kadın Belediyeciliği” ve “Köy Ve İlçelerde Yerel Yönetimler; Yönetim, Yatırım Ve Demokratiklik Üzerine” adlı bildirimlerini sundu. Yayınlanmayı bekleyen birçok makalesi vardır. 2013 yılında Selçuk Üniversitesi Turizm Fakültesi Uygulama Oteli genel sorumluluğunu yürütmeye başladı halen de aynı fakülte bünyesinde çalışmaya devam etmektedir. İyi derecede İngilizce ve Elektra V4 bilmektedir. Akademik ilgi alanları arasında Kadın Çalışmaları, Küreselleşme, İslamofobi, Siyaset Bilimi gelmektedir. Bunun yanı sıra okçuluk ile ilgilenmektedir.